

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

**Raport
z Wojewódzkiego Programu
Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i
Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu
oraz Pomocy w Realizacji Zadań na Rzecz
Zatrudniania Osób Niepełnosprawnych
za 2019 rok**

Kielce, 2020 rok

Spis treści

1. Wstęp.....	4
2. Metodologia realizacji monitoringu.....	5
3. Zmniejszanie zjawiska wykluczenia społecznego i dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami.....	7
3.1. Skala oraz dynamika zjawiska niepełnosprawności w województwie świętokrzyskim ...	8
3.2. Orzekanie o niepełnosprawności: Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności	8
3.3. Orzekanie o niepełnosprawności: Zakład Ubezpieczeń Społecznych.....	19
3.4. Orzekanie o niepełnosprawności: Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	21
3.5. Przyczyny powstawania niepełnosprawności	21
4. Wsparcie włączenia społecznego i funkcjonowania osób niepełnosprawnych.....	25
4.1. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez samorządy gminne	26
4.2. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez samorządy powiatowe ...	28
4.3. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez samorząd województwa	33
4.4. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	35
4.5. Zaplecze instytucjonalne dla osób niepełnosprawnych.....	38
4.6. Dostęp oraz działalność instytucji kulturalno-oświatowych na rzecz osób z niepełnosprawnościami.....	40
5. Podnoszenie poziomu aktywności zawodowej oraz polityka równych szans osób niepełnosprawnych na rynku pracy.....	44
5.1. Poziom i struktura bezrobocia osób niepełnosprawnych	45
5.2. Zadania samorządów powiatowych z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.....	52
5.3. Zadania samorządu województwa z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.....	56
5.4. Zadania Oddziału Świętokrzyskiego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.....	57
5.5. Chroniony rynek pracy	58
6. Rehabilitacja i profilaktyka medyczna osób niepełnosprawnych	59
6.1. Zaopatrzenie w sprzęt ortopedyczny i pomocniczy	63
7. Podnoszenie poziomu wykształcenia efektem rozwoju i dostosowania systemu edukacji do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych	67
7.1. Zaplecze edukacyjne dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	67
7.2. Poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych	72
7.3. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniom niepełnosprawnym.....	75
7.4. Kultura, kultura fizyczna i turystyka osób niepełnosprawnych	77
8. Współpraca i partnerstwo elementem systemu wsparcia środowiska osób niepełnosprawnych.....	78
9. Podsumowanie	85
Spis map, tabel, wykresów	87

1. Wstęp

Kwestia niepełnosprawności współcześnie zajmuje coraz więcej miejsca w debacie publicznej. Potrzeby inkluzji, aktywizacji, rehabilitacji społecznej oraz zawodowej osób z niepełnosprawnościami stanowią główne tematy dyskusji na temat problemów tej grupy. Osoby te tworzą grupę zróżnicowaną pod względem stopnia i rodzaju niepełnosprawności, miejsca zamieszkania, wieku, wykształcenia, sytuacji na rynku pracy i innych cech społeczno-demograficznych, tym bardziej działania podejmowane na ich rzecz wymagają kompleksowego i rozległego podejścia.

Samorząd województwa działa jako koordynator i inicjator zadań w obszarach polityki społecznej - w oparciu o programy o zasięgu regionalnym wyznacza kierunki polityki społecznej prowadzonej przez samorządy wszystkich szczebli w regionie.

Jednym z zadań systemu polityki społecznej realizowanej przez samorząd województwa jest rozpoznanie i zdiagnozowanie problemu, opracowanie programu oraz inicjowanie działań podmiotów publicznych, które pozwoliłyby na włączenie osób z niepełnosprawnościami w główny nurt różnych obszarów życia społecznego.

Do opracowania Programu zobowiązuje Samorząd Województwa art. 21 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2019 poz. 1507 z późn. zm.) oraz art. 35 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. 2020 poz. 426 z późn. zm.).

Uchwałą Nr XLII//746/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 28 kwietnia 2014r. został przyjęty „Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014-2020”.

Wdrażanie założeń Programu wymaga skoordynowania wielu działań, do których należy zaliczyć monitoring, czyli stały i systematyczny proces zbierania oraz analizowania wyselekcjonowanych danych ilościowych i jakościowych, który pozwala na opisanie aktualnego stanu realizacji Programu. Regularne, cykliczne przeprowadzanie monitoringu jest niezbędne do efektywnej realizacji zapisów programu, ponadto wskazuje na kształtujące się aktualnie postępy w realizacji Programu, a także czy zakładane rezultaty są osiągnięte zgodnie z wcześniej założonym planem.

Celem Raportu jest analiza działań wdrażanych w analizowanym okresie tj. w 2019 roku w regionie przez realizatorów programu.

2. Metodologia realizacji monitoringu

„Wojewódzki program wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014-2020” jest dokumentem o charakterze planistycznym w zakresie kreowania polityki na rzecz kształtowania procesu aktywizacji społecznej i zawodowej, edukacji, rehabilitacji oraz integracji osób z niepełnosprawnościami.

Realizacja programu wymaga współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami, a także organizacjami pozarządowymi. Efekty jego realizacji przekładają się na powszechniejsze uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym i zawodowym oraz na utworzenie grup wsparcia, a także na zwiększenie dostępności środowiska oraz wzrost poziomu wykształcenia.

W dokumencie został określony cel strategiczny zdefiniowany jako:

„Stworzenie warunków umożliwiających poprawę sytuacji życiowej osób niepełnosprawnych”.

Cel główny osiągnięty zostanie poprzez realizację pięciu celów operacyjnych:

1. Zmniejszenie zjawiska wykluczenia społecznego i dyskryminacji osób niepełnosprawnych.
2. Podnoszenie poziomu aktywności zawodowej oraz polityka równych szans osób niepełnosprawnych na rynku pracy.
3. Rehabilitacja i profilaktyka medyczna osób niepełnosprawnych.
4. Podnoszenie poziomu wykształcenia efektem rozwoju i dostosowania systemu edukacji do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych.
5. Rozwój partnerstwa elementem systemu wsparcia środowiska osób niepełnosprawnych.

Aby wdrażanie oraz realizacja „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014-2020” była skuteczna konieczne jest prowadzenie systematycznego monitoringu, polegającego na kontroli jakościowych i ilościowych wskaźników określonych w Programie. Ocena realizowanych działań w ramach poszczególnych celów operacyjnych pozwoli na bieżące śledzenie stopnia ich wykonania oraz wprowadzenie w przypadku stwierdzenia istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez np.: zmianę regulacji prawnych czy też narastanie zjawisk społecznych, ewentualnych korekt lub zmian w Programie.

Ocena programu nastąpiła w oparciu o zasadę współpracy z zainteresowanymi partnerami. Monitoring obejmuje takie działania, jak:

- zbieranie danych dotyczących realizacji celu strategicznego oraz operacyjnych,
- prowadzenie analiz jakościowych i ilościowych wybranych wskaźników,
- przygotowywanie corocznych raportów z realizacji programu obrazujących stopień jego wdrożenia,
- planowanie zmian w programie.

Jako narzędzie badawcze zastosowano kwestionariusz ankiety opracowany na potrzeby monitoringu programu. Kwestionariusze ankiety zostały skonstruowane adekwatnie do rodzaju zadań realizowanych przez poszczególne jednostki organizacyjne pomocy społecznej. Adresatami ankiet były ośrodki pomocy społecznej oraz powiatowe centra pomocy rodzinie z terenu województwa świętokrzyskiego. Ankiety zostały wysłane łącznie do 116 jednostek, w tym do 102 ośrodków pomocy społecznej oraz 14 powiatowych centrów pomocy rodzinie. Należy dodać, iż do Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Kielcach (miasto na prawach powiatu) przesłano dwie ankiety dotyczące realizacji zadań gminy i powiatu. W monitoringu wzięło udział 116 instytucji, w tym: 102 ośrodków pomocy społecznej oraz 14 powiatowych centrów pomocy rodzinie.

Źródłem informacji do opracowania raportu były także dane udostępnione z następujących instytucji: Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddziału Świętokrzyskiego Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy, Oddziału Świętokrzyskiego Narodowego Funduszu Zdrowia, Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Raport z monitoringu wdrażania za rok 2019 „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014-2020” stanowi zbiór danych zarówno ilościowych, jak i jakościowych przedstawiających najważniejsze inicjatywy oraz przedsięwzięcia podjęte przez realizatorów w zakresie szeroko rozumianej inkluzji społecznej osób z niepełnosprawnościami. Jest bazą informacji dotyczących kondycji społecznej regionu, wskazuje także obszary deficytów, ale również obszary efektywnej interwencji służb pomocy i integracji społecznej w działaniach na rzecz podnoszenia jakości życia niepełnosprawnych mieszkańców regionu świętokrzyskiego.

3. Zmniejszanie zjawiska wykluczenia społecznego i dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami

Zjawiska wykluczenia społecznego i zachowania dyskryminacyjne występują na wielu płaszczyznach życia społecznego i dotyczą różnych grup społecznych - szczególnie na nie narażone są osoby z niepełnosprawnościami. Problemy związane z wykluczeniem społecznym, marginalizacją, ekskluzją społeczną stanowiące ograniczenie w dostępie do podstawowych dóbr, usług i zasobów społecznych determinują poziom uczestnictwa społecznego i jakość życia.

Funkcjonuje wiele definicji pojęcia zjawiska wykluczenia społecznego, definicja przyjęta w dokumencie „Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski” stanowi, że jest to: brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływu i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich. W większości definicji „wykluczenie społeczne” jest określane w kategoriach niemożności uczestniczenia w istotnych aspektach życia społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturalnego danego społeczeństwa. Ponadto nieuczestniczenie to nie jest wynikiem wyboru jednostki lecz przeszkód, jakie ona napotyka¹.

Osoby z niepełnosprawnościami są szczególnie silnie narażone na zjawisko wykluczenia. Muszą bowiem pokonać liczne przeszkody nie tylko natury urbanistycznej, ale przeszkód wynikających z ograniczeń samych niepełnosprawnych oraz z ograniczeń osób pomiędzy którymi funkcjonują. Jest więc to zjawisko wielowymiarowe, oznaczające utrudnienie lub całkowitą niemożność uczestniczenia w różnych aspektach i obszarach życia i aktywności.

W Polsce funkcjonuje wieloszczeblowy i wielosektorowy system instytucji publicznych: administracji rządowej, samorządowej, jak i trzeciego sektora świadczących wsparcie dla osób wykluczonych, w tym z niepełnosprawnościami. W założeniach swoim zakresem działań obejmować powinien praktycznie wszystkie sfery życia osób z niepełnosprawnościami. Analiza danych zebranych w niniejszym raporcie wskazuje, iż pojawiają się luki, które niejednokrotnie skutkują niewystarczającym poziomem wsparcia i występowaniem licznych problemów w integracji osób z niepełnosprawnościami. W rozdziale 3.1. dokonana została diagnoza skali niepełnosprawności oraz charakterystyka

¹ Por. J. Nogowski „Wykluczenie społeczne w kontekście ubóstwa i bezdomności”. Civitas et lex 2015/1(5).

istniejącego systemu wsparcia i przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego w regionie.

3.1. Skala oraz dynamika zjawiska niepełnosprawności w województwie świętokrzyskim

Na potrzeby opracowania raportu obejmującego 2019 rok poddano analizie dane pozyskane z następujących instytucji orzekających o niepełnosprawności:

- Powiatowe Zespoły do spraw Orzekania o Niepełnosprawności,
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

W tej części raportu przeprowadzono analizę liczebności i charakterystyki populacji osób z niepełnosprawnościami, ocenę struktury niepełnosprawności i najczęstszych przyczyn wydawania orzeczeń w regionie świętokrzyskim. Ponadto na podstawie danych pozyskanych z Narodowego Funduszu Zdrowia dokonano oceny poziomu dostępności do świadczeń rehabilitacyjnych.

Należy zaznaczyć, iż w oparciu o istniejące zasoby danych niezwykle trudne jest precyzyjne określenie liczebności populacji osób z niepełnosprawnościami. Wynika to z faktu, iż nie są prowadzone kompletne i jednolite statystyki dotyczące niepełnosprawności oraz w systemie prawnym istnieje kilka niezależnych od siebie instytucji orzekających o niepełnosprawności.

Sporządzona diagnoza nie odzwierciedla w pełni zjawiska niepełnosprawności w regionie, nie mniej jednak stanowi próbę rozeznania oraz wskazania tendencji w zakresie występowania niepełnosprawności wśród mieszkańców województwa Świętokrzyskiego.

3.2. Orzekanie o niepełnosprawności: Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Postępowanie orzecznicze, służące ustaleniu niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności jest dwuinstancyjne. O niepełnosprawności orzekają powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako pierwsza instancja oraz wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako druga instancja.

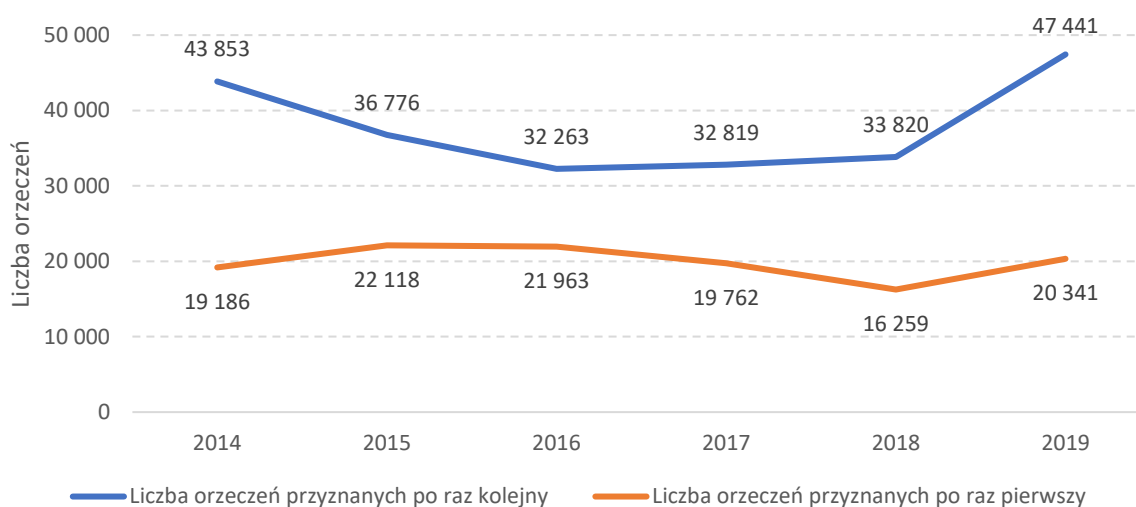
Zgodnie z ustawą z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2020 poz. 426 z późn. zm.); wyróżniamy trzy stopnie niepełnosprawności:

- lekki,

- umiarkowany,
- znaczny.

W regionie świętokrzyskim funkcjonuje 12 powiatowych Zespołów ds. Orzekania o Niepełnosprawności, przy czym Zespół w Busku Zdroju realizuje zadania na rzecz mieszkańców powiatu buskiego oraz kazimierskiego; zaś Zespół w Opatowie – na rzecz mieszkańców powiatu opatowskiego i staszowskiego.

Wskaźnikami poddanymi szczegółowej analizie są: liczba orzeczeń o niepełnosprawności przyznanych po raz kolejny oraz orzeczeń pierwszorazowych wydanych w roku 2019. Porównanie tych wskaźników na przestrzeni minionych 5 lat przedstawia poniższy wykres.

Wykres 1. Liczba wydanych orzeczeń przyznawanych ogółem oraz pierwszorazowych dla osób powyżej 16 roku życia w latach 2014 -2019.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

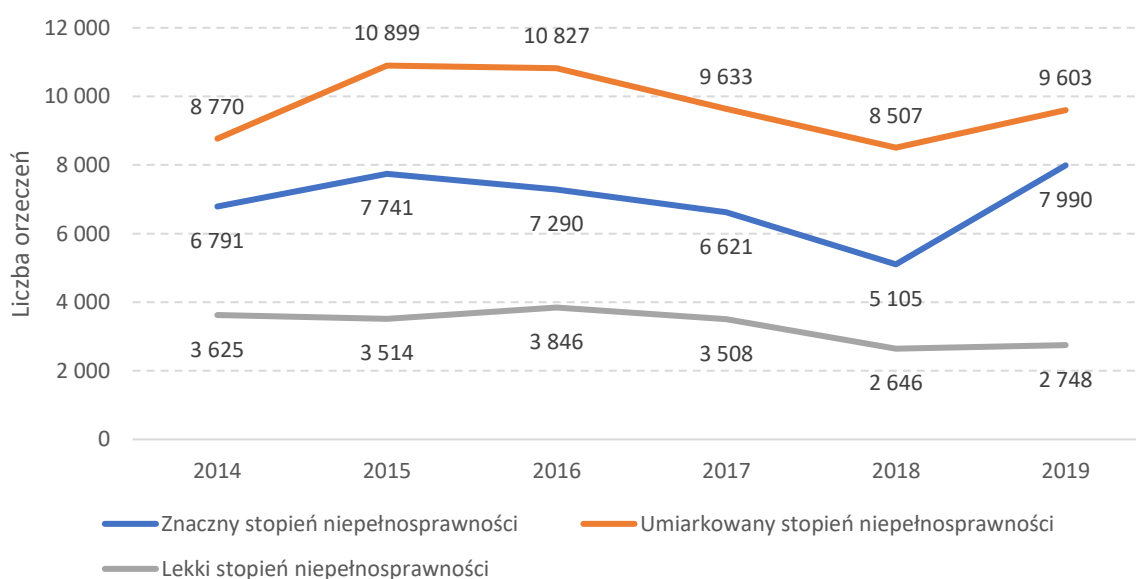
Liczba orzeczeń pierwszorazowych o niepełnosprawności oraz orzeczeń wydanych po raz kolejny na przestrzeni lat 2018 i 2019 wykazała istotny wzrost. Liczba orzeczeń pierwszorazowych po okresie spadku obejmującym lata 2016 – 2018 uległa 25% wzrostowi, natomiast liczba orzeczeń przyznanych po raz kolejny wykazała się zwiększeniem na poziomie 42%. Należy zaznaczyć, że tak silny wzrost nie został odnotowany od roku 2014.

Ważnym wskaźnikiem obrazującym zjawisko niepełnosprawności jest wskaźnik orzeczeń o odmowie ustalenia stopnia niepełnosprawności. Wskaźnik ten po okresie wzrostu na przestrzeni lat 2016 i 2017 ustabilizował się i w roku 2019 wyniósł 1,33%. Liczba pierwszorazowych orzeczeń o niepełnosprawności wydanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności została poddana szczegółowej analizie.

Orzeczenia pierwszorazowe (osoby powyżej 16 roku życia).

Analiza liczby orzeczeń pierwszorazowych w ujęciu poszczególnych stopni wskazuje na zmianę obserwowanej od lat tendencji spadkowej. W roku 2019 odnotowano wzrost liczby wydanych orzeczeń w każdym z rodzajów stopni, przy czym największy – 56% wzrost odnotowano w przypadku liczby orzeczeń o zaliczeniu do znacznego stopnia niepełnosprawności. Natomiast wzrost orzeczeń umiarkowanego stopnia niepełnosprawności wyniósł 13%. W kwestii liczby wydanych orzeczeń o lekkim stopniu niepełnosprawności nie odnotowano znaczących zmian – wzrost na poziomie 4%.

Niezmiennie, najwięcej orzeczeń wydano o zaliczeniu do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności - 47% (9 603) ogółu orzeczeń pierwszorazowych. W tej grupie odnotowano wzrost liczebności wyrażony bezwzględną liczbą wynosząca 1 096 orzeczeń. Drugą grupę pod względem liczebności stanowiły orzeczenia o zaliczeniu do znacznego stopnia niepełnosprawności. Liczba orzeczeń o zaliczeniu do znacznego stopnia niepełnosprawności charakteryzowała się największą dynamiką – wzrostem udziału we wszystkich orzeczeniach do poziomu blisko 40%. Niezmiennie najmniej liczną grupę stanowiły orzeczenia pierwszorazowe o lekkim stopniu niepełnosprawności – 13% ogółu tj. 2 748.

Wykres 2. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności wydanych po raz pierwszy przez powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia wg stopnia niepełnosprawności.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Analizując dane w szerszym horyzoncie czasowym – obejmującym lata 2014 -2019 należy zaznaczyć, że lata 2014-2015 charakteryzowały się wzrostem liczby pierwszorazowych orzeczeń o niepełnosprawności w przypadku każdego ze stopni. Dane z lat 2016-2018

jednoznacznie wskazywały na odwrócenie tego trendu, natomiast w roku 2019 pojawił się istotny wzrost liczby orzeczeń o zaliczeniu do znacznego i umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

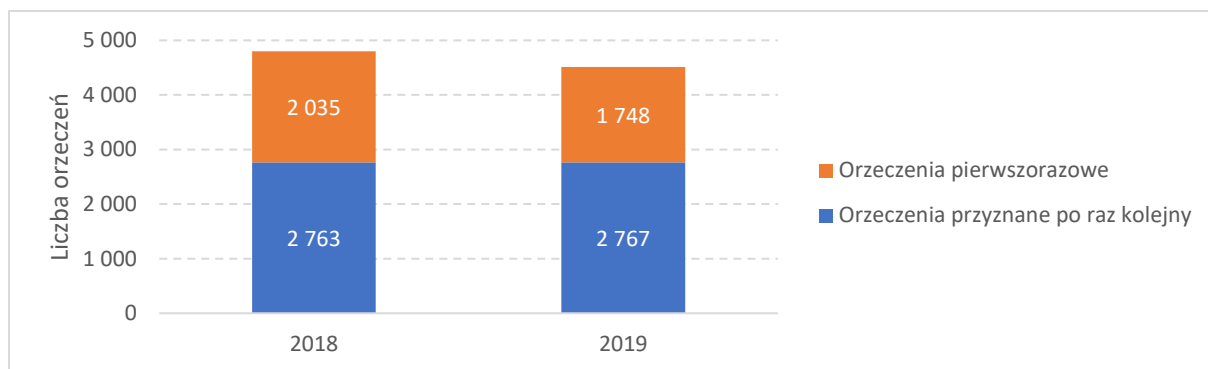
Wśród osób powyżej 16 roku życia po raz pierwszy ubiegających się o orzeczenie o niepełnosprawności niezmiennie przeważały kobiety – stanowiąc 52,6% ogółu. Analizując dane w zakresie liczby orzeczeń pierwszorazowych wynika, iż zdecydowaną większość stanowiły osoby niepracujące – 87%. Dokonując porównania z danymi za rok 2018 wynika, iż udział osób niepracujących, posiadających ustalone po raz pierwszy orzeczenie o niepełnosprawności na przestrzeni 2018 i 2019 r. wzrósł o 6%. Ważnym wskaźnikiem jest wiek osób ubiegających się po raz pierwszy o orzeczenie o niepełnosprawności. Dane Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności wskazują na silną korelację wieku i częstości orzekania o niepełnosprawności. Dominującą grupą osób ubiegających się po raz pierwszy o orzeczenie o niepełnosprawności były osoby najstarsze – powyżej 60 roku życia – stanowili oni 59% wszystkich pierwszorazowych orzeczeń, tj. o 12% więcej niż w roku 2018. Następną pod względem liczebności grupą były osoby w przedziale wiekowym 41 – 59 lat – stanowili 28% ogółu tj. 8% mniej niż w roku 2018. Najmniej liczną grupą były osoby najmłodsze - w wieku 16-26 lat, stanowili oni 5% ogółu osób po raz pierwszy orzekanych przez zespół ds. orzekania o niepełnosprawności.

Cecha dotycząca poziomu wykształcenia wśród osób ubiegających się po raz pierwszy o orzeczenie o niepełnosprawności rozłożyła się równomiernie pomiędzy wykształcenie zasadnicze, średnie, podstawowe i gimnazjalne - odpowiednio po 24%.

Orzeczenia pierwszorazowe (osoby poniżej 16 roku życia).

Wśród ogólnej liczby 4 515 dzieci, które zaliczono w 2019 r. do osób niepełnosprawnych, 1 748 stanowiły dzieci, którym orzeczono niepełnosprawność po raz pierwszy. Dane wskazują na kontynuację trendu spadkowego w zakresie liczby orzeczeń o niepełnosprawności dla osób do 16 roku życia. W 2019 roku osób po raz pierwszy ubiegających się o orzeczenie o niepełnosprawności, było o 287 mniej niż w roku 2018.

Wśród dzieci, którym po raz pierwszy orzeczono niepełnosprawność w 2019r. dominowali chłopcy – 60% (tj. 1 056 osoby). Najliczniejszą grupą dzieci i młodzieży po raz pierwszy ubiegających się o orzeczenie o niepełnosprawności niezmiennie była grupa w przedziale wiekowym 8-16 lat – 45%, następnie grupa dzieci najmłodszych – do lat 3 – 28%. Najmniej liczną grupę stanowiły dzieci w przedziale wiekowym 4-7 lat – 27%.

Wykres 3. Liczba wydanych orzeczeń po raz kolejny i pierwszorazowych dla osób w wieku do 16 roku życia w 2018 i 2019r.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

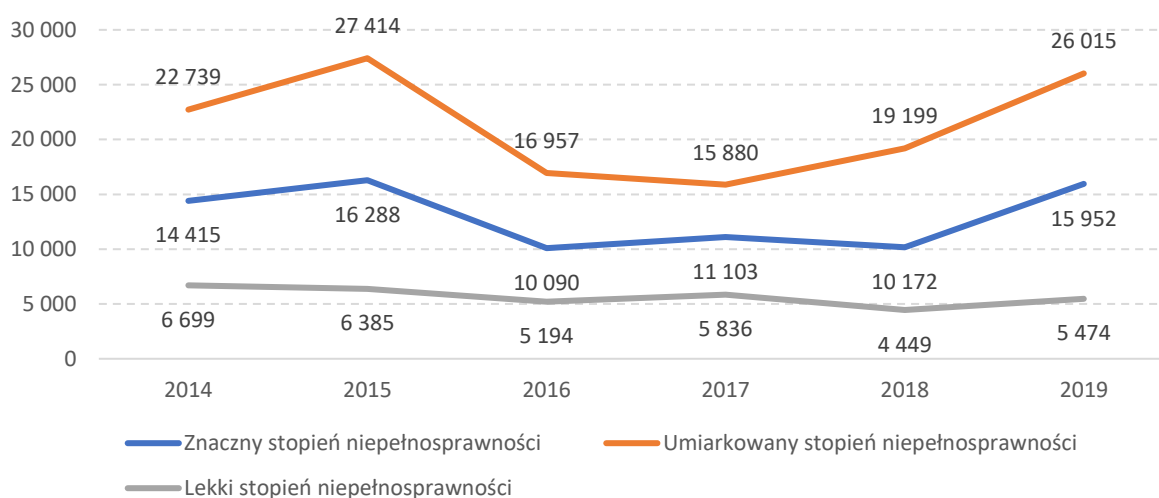
Orzeczenia wydane po raz kolejny dla osób powyżej 16 roku życia.

Prezentowane dane z zakresu wydanych po raz kolejny orzeczeń dla osób powyżej 16 roku życia z uwzględnieniem stopnia niepełnosprawności obejmują lata 2014 – 2019, co pozwala na obserwację dynamiki procesu.

W 2019r. obserwowany był znaczny wzrost liczby wydanych orzeczeń o zaliczeniu do stopnia znacznego oraz umiarkowanego.

Podobnie jak w latach poprzednich dominującym typem orzeczeń były orzeczenia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności – łącznie wydano 26 015 orzeczeń, następnie orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności – 15 952. Najmniej liczną grupą orzeczeń były orzeczenia o lekkim stopniu niepełnosprawności – 5 472 orzeczenia.

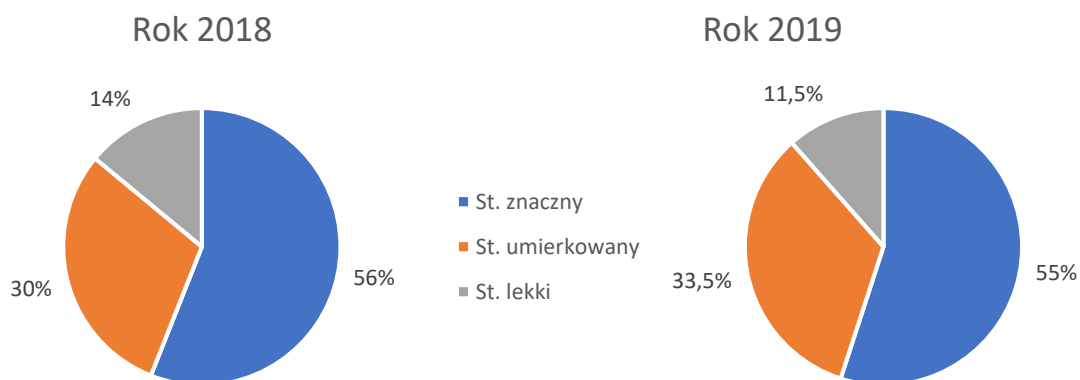
Dynamikę liczby poszczególnych typów orzeczeń obrazuje wykres.

Wykres 4. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności wydanych po raz kolejny w latach 2014-2019 przez powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Dane wskazują, że wzrósł procentowy udział osób z orzeczeniami o zaliczeniu do stopnia umiarkowanego z 30% w 2018 do 33,5% ogółu orzeczeń w roku 2019; zaś zmalał udział orzeczeń o ustanowieniu lekkiego stopnia niepełnosprawności z 14% do 11,5% wydanych po raz kolejny orzeczeń o niepełnosprawności. Odsetek orzeczeń o znacznym stopniu niepełnosprawności pozostał na zbliżonym – 55% poziomie.

Wykres 5. Orzeczenia wydane po raz kolejny dla osób powyżej 16 roku życia.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

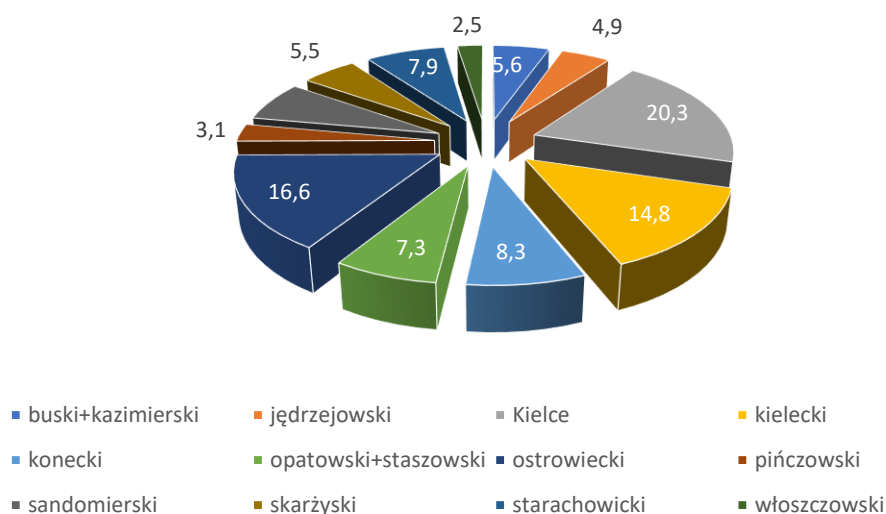
Orzeczenia wydane po raz kolejny dla osób poniżej 16 roku życia.

Analizie porównawczej poddano również orzeczenia wydane po raz kolejny przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności dla osób przed 16 rokiem życia. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności dla osób przed 16 rokiem życia na przestrzeni 2018 i 2019r. nie uległa zmianie. W roku 2019 liczba orzeczeń o zaliczeniu do osób niepełnosprawnych po raz kolejny wydanych osobom do 16 roku życia wyniosła 2 767, tj. więcej o cztery orzeczenia.

Ważnym wskaźnikiem obrazującym zjawisko niepełnosprawności wśród osób powyżej 16 roku życia jest analiza jego natężenia w ujęciu terytorialnym, którą można prowadzić w oparciu o wartości bezwzględne, w odniesieniu do ogółu mieszkańców danego powiatu oraz w odniesieniu do ogółu wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności. Należy zauważyć, że w regionie świętokrzyskim funkcjonuje 12 powiatowych zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności, przy czym Zespół w Busku Zdroju realizuje zadania na rzecz mieszkańców powiatu buskiego oraz kazimierskiego; zaś Zespół w Opatowie – na rzecz mieszkańców powiatu opatowskiego i staszowskiego.

Dane dotyczące liczby orzeczeń wyrażone wartościami rzeczywistymi wskazują, że najwięcej orzeczeń wydano mieszkańcom miasta Kielce – 9 200 tj. 20,3% ogółu wydanych orzeczeń, powiatu ostrowieckiego – 7 542 tj. 16,6% ogółu oraz powiatu kieleckiego 6.729

orzeczeń – 14,8% ogółu, zaś najmniej mieszkańcom powiatu włoszczowskiego i pińczowskiego – odpowiednio 1 141 tj. 2,5% ogółu oraz 1 388 3,1% ogółu.

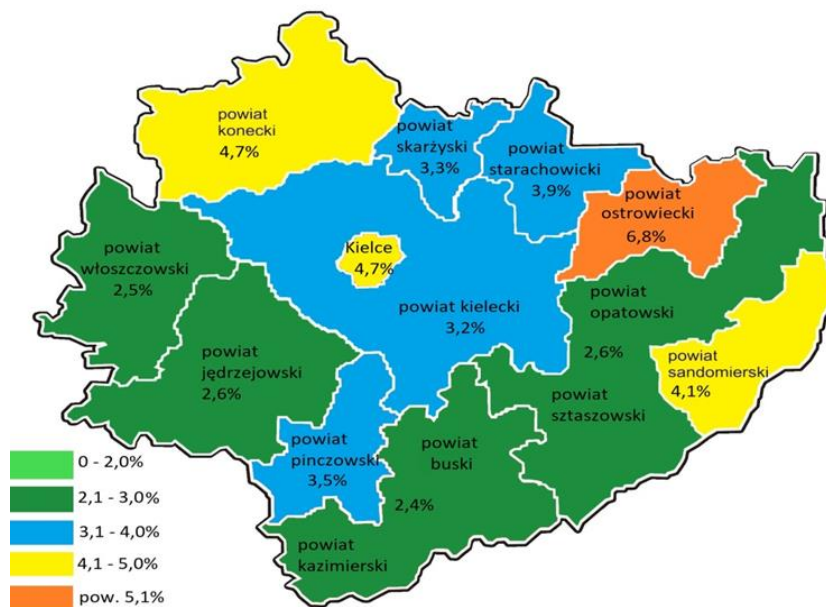

Wykres 6. Odsetek orzeczeń o niepełnosprawności wśród osób dorosłych do ogółu osób z niepełnosprawnościami w ujęciu powiatowym.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Analiza danych o liczebności wydanych orzeczeń w kontekście liczby mieszkańców poszczególnych powiatów wskazuje, że największy odsetek orzeczonych osób względem ogółu mieszkańców powiatu zanotowano w powiecie ostrowieckim – 6,8% oraz mieście Kielce – 4,7%, zaś najmniejszy w powiecie włoszczowskim – 2,5% oraz pińczowskim – 3,5% ogółu.

Mapa 1. Odsetek orzeczeń o niepełnosprawności wśród osób dorosłych do ogółu mieszkańców powiatu.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Natomiast w przypadku osób do 16 roku życia największy odsetek dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami zamieszkiwało miasto Kielce – 23,2% (w 2018r. -22,5%) oraz powiat Kielecki – 16,1% (w 2018r.- 15,9%), zaś najniższy w powiaty: pińczowski – 2,8% (w 2018r. - 1,8%) oraz włoszczowski – 1,7% (2% w 2018r.) ogółu niepełnosprawnych dzieci i młodzieży. Natomiast najwyższy odsetek orzeczeń dla dzieci i młodzieży względem ogólnej liczby ludności danego powiatu odnotowano w powiecie sandomierskim – 0,6% oraz mieście Kielce – 0,5, zaś najniższy w powiecie włoszczowskim, koneckim oraz ostrowieckim po 0,2%.

Poniższa tabela obrazuje sytuację.

Tabela 1. Orzeczone osoby niepełnosprawne do 16 roku życia wg. powiatów.

Powiat	Liczba niepełnosprawnych do 16 r.ż.	Udział % w ogóle mieszkańców powiatu	Udział % w ogóle ON do 16 r.ż. w województwie
Buski/kazimierski	298	0,3	6,6
Jędrzejowski	349	0,4	7,7
Miasto Kielce	1 048	0,5	23,2
Kielecki	728	0,3	16,1
Konecki	170	0,2	3,8
Opatowski/ Staszowski	494	0,4	10,9
Ostrowiecki	170	0,2	3,8
Pińczowski	126	0,3	2,8
Sandomierski	445	0,6	9,9
Skarżyski	263	0,4	5,8
Starachowicki	347	0,4	7,7
Włoszczowski	76	0,2	1,7

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Największe zmiany w zakresie liczby orzeczeń dla osób z niepełnosprawnościami poniżej 16 r.ż. na przestrzeni lat 2018 i 2019 odnotowano w powiecie opatowskim i staszowskim – wzrost na poziomie 5% (tj. 25 orzeczeń), zaś spadek w powiecie ostrowieckim wynoszący 35% (tj. 90 orzeczeń).

Jedną z ważniejszych cech określających zbiorowość osób niepełnosprawnych jest płeć i wiek. Tabela nr 2 przedstawia informacje o rozkładzie cechy płci w orzecznictwie osób powyżej 16 roku życia.

Tabela 2. Liczba orzeczeń o niepełnosprawności wg płci w 2019r.

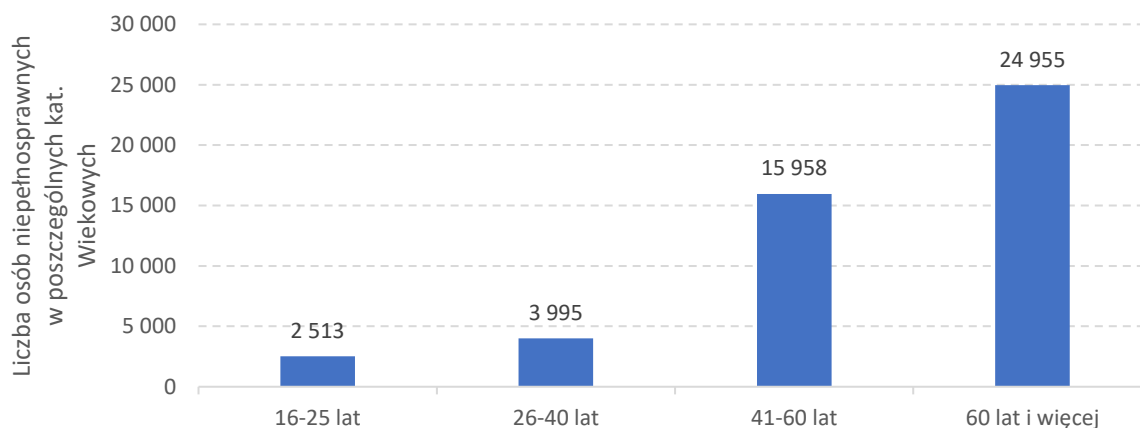
Płeć	Liczba orzeczeń	Udział procentowy
Mężczyźni	22 489	47,4%
Kobiety	24 932	52,6%
Razem	43 361	100%

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

W 2019r. proporcja liczby wydanych orzeczeń dla kobiet i mężczyzn nie uległa zasadniczym zmianom. Odsetek kobiet nieznacznie wzrósł - stanowiły one 52,6% (w 2018r. 51,6%, w 2017r. – 50,6%, w 2016r. - 51,7%) ogółu osób niepełnosprawnych orzeczonych przez Powiatowe Zespoły Województwa Świętokrzyskiego. Mężczyźni stanowili 47,4% (w 2018r. 48,9%, w 2017r. – 49,4%, w 2016r. - 48,3%) tej grupy.

W przypadku dzieci i młodzieży niepełnosprawnej różnice w liczebności poszczególnych płci są silniej uwypuklone. Proporcje w zakresie liczby orzeczeń o niepełnosprawności dziewcząt i chłopców w 2019r. nie uległy zmianom w stosunku do lat poprzednich. W 2019r. 60,5% orzeczeń dotyczyło chłopców (w roku 2018 -61,5%) , zaś 39,5% dziewczynek (w roku 2018 - 38,5%).

Z danych Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności wynika, iż częstość występowania niepełnosprawności jest silnie skorelowana z wiekiem osób – wraz z wiekiem wzrasta liczba osób niepełnosprawnych, przy czym największy wzrost – wynoszący 75% odnotowano pomiędzy kategoriami wiekowymi 26-40 a 41-59 lat. Poniższy wykres obrazuje sytuację.

Wykres 7. Liczba dorosłych osób niepełnosprawnych w poszczególnych kategoriach wiekowych.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

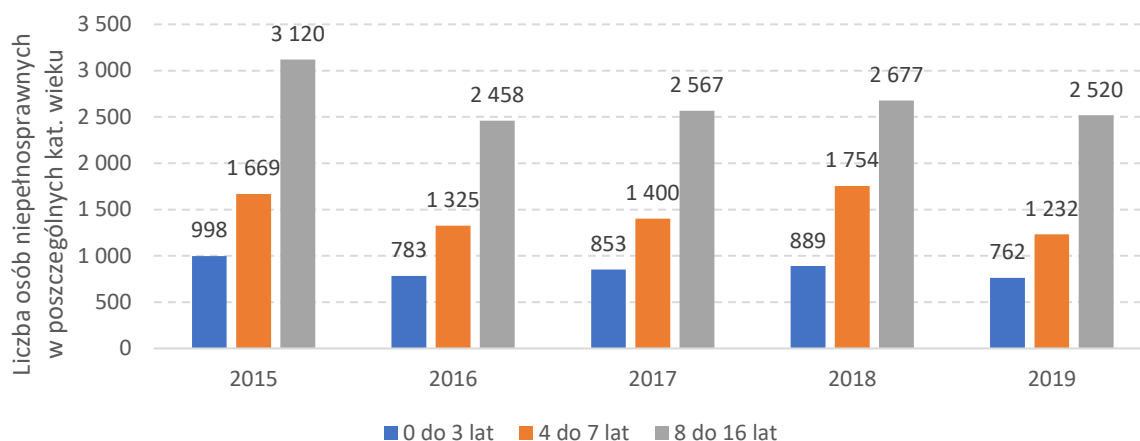
Udział osób najstarszych, powyżej 60 roku życia wśród orzekanych osób dorosłych z niepełnosprawnościami systematycznie rośnie – w roku 2016 wyniósł on 41,5%, w 2017r. - 44,7%, w 2018 osiągnął poziom 46,5%, zaś w roku 2019 przekroczył 52%.

Tak silna nadreprezentacja seniorów wśród osób niepełnosprawnych związana jest z silną korelacją pomiędzy wiekiem, a odsetkiem osób deklarujących poważne i stałe problemy funkcjonowania, wskazując na racjonalne przesłanki leżące u podstaw upatrywania w ostatnich fazach życia okresu wzrastającej niepełnosprawności i niesamodzielności².

Należy zwrócić uwagę, że sytuacja ta pociąga za sobą wiele konsekwencji ekonomicznych i społecznych związanych z zapewnieniem najczęściej już nieaktywnym zawodowo osobom odpowiednich środków do życia i sfinansowaniem niezbędnych dla nich usług społecznych: opiekuńczych, medycznych.

W przypadku dzieci i młodzieży, podobnie jak w przypadku osób dorosłych odzwierciedlenie ma teza stanowiąca o skorelowaniu liczebności osób niepełnosprawnych i wieku. Najliczniejszą grupą orzekanych niepełnosprawnych dzieci i młodzieży były osoby w przedziale wiekowym 8-16 lat – 2 520 tj. 55,8% ogółu niepełnosprawnych dzieci i młodzieży w regionie, następnie dzieci i młodzież w przedziale wiekowym 4-7 lat – 1 232 osoby tj. 27,3%, zaś najmniej liczna była grupa najmłodszych dzieci – do 3 lat – 762 osoby tj. 16,8 %. Wykres nr 8 obrazuje sytuację.

² Szukalski P. „Projekcja liczby niepełnosprawnych seniorów do 2013r.”. Łódź, 2013r.

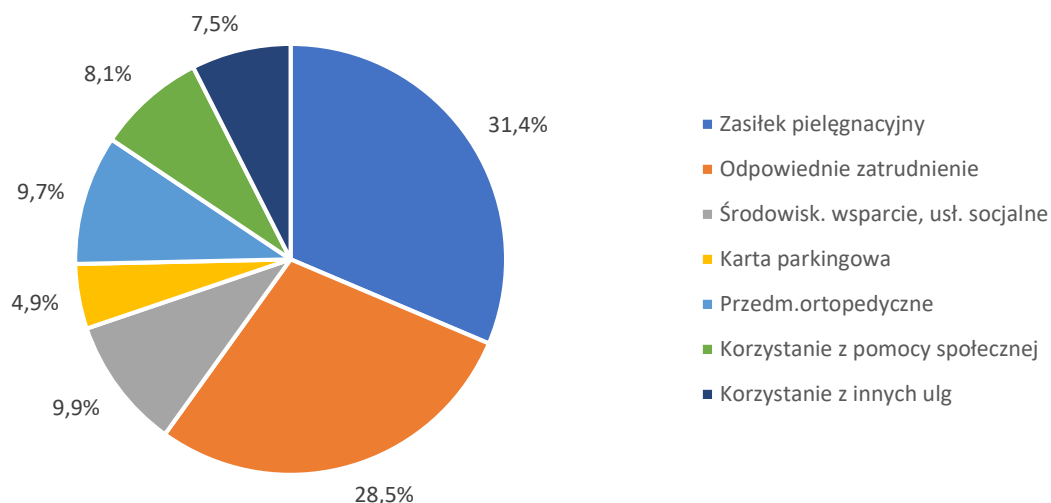

Wykres 8. Liczba osób niepełnosprawnych do 16 roku życia w poszczególnych kategoriach wieku.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Należy zaznaczyć, że w latach 2015 – 2019 spadek liczebności orzekanych osób do 16 roku życia nastąpił w każdym przedziale wiekowym; najsilniej zjawisko wystąpiło w grupie wiekowej 4 – 7 lata – spadek na poziomie 30%.

Kolejnym wskaźnikiem, który poddano analizie jest cel orzeczeń o niepełnosprawności wydawanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności dla osób w wieku 16 lat i więcej zamieszkałych w województwie świętokrzyskim.

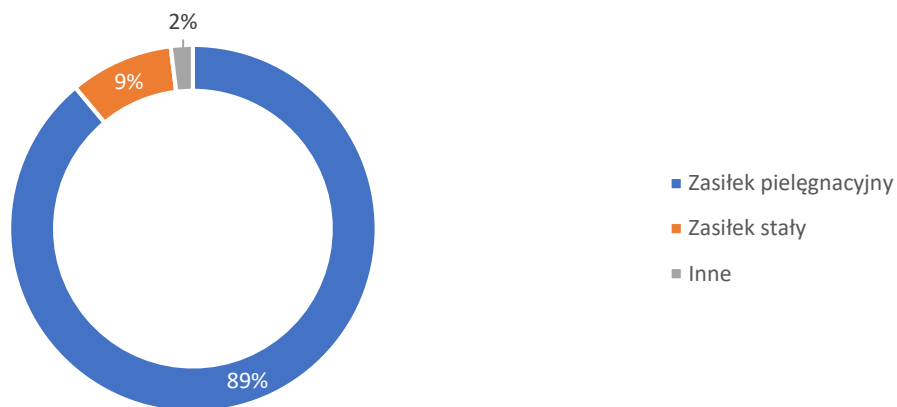
Wykres 9. Cel orzeczeń wydawanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Ogólne tendencje na przestrzeni lat nie ulegają zmianom: najczęstszymi celami złożenia wniosków są: uzyskanie zasiłku pielęgnacyjnego – 31,4% oraz odpowiednie zatrudnienie – 28,5% ogółu złożonych wniosków. W dalszej kolejności celem była konieczność zaopatrzenia osób niepełnosprawnych w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze – 9,7% ogółu

wniosków oraz korzystanie z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji – 9,9% ogółu wniosków.

W przypadku dzieci i młodzieży dominującym celem, dla którego ustalana była niepełnosprawność było uzyskanie zasiłku pielęgnacyjnego 89% oraz uzyskanie zasiłku stałego – 9% wszystkich wniosków. Wykres poniżej obrazuje sytuację.

Wykres 10. Cel orzeczeń wydawanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności dla osób do 16 roku życia.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

3.3. Orzekanie o niepełnosprawności: Zakład Ubezpieczeń Społecznych

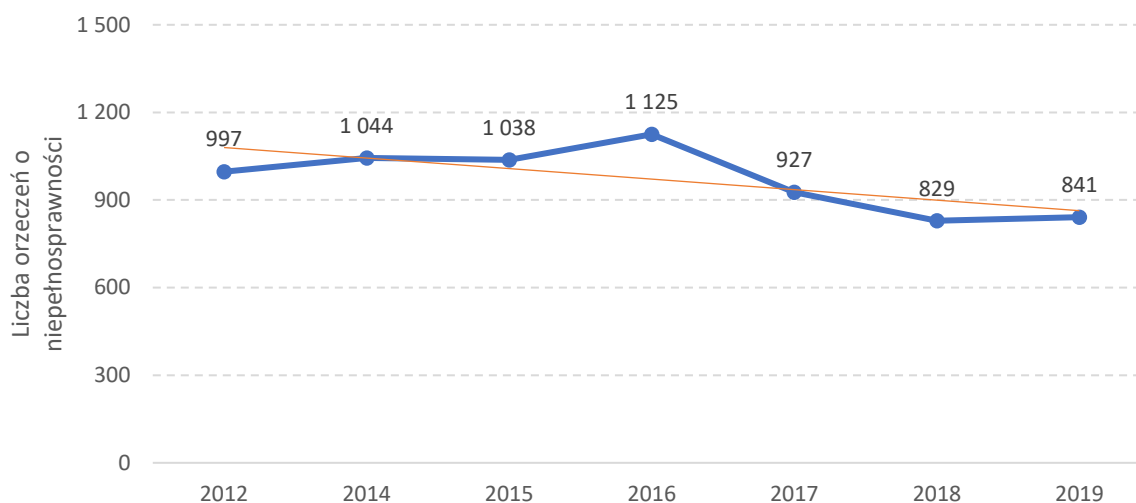
Orzecznictwo do celów rentowych opiera się na dwóch niezależnych systemach, prowadzone jest przez dwie instytucje: Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych należy m.in. orzekanie w celu ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych i innych świadczeń wypłacanych przez ZUS, do których prawo zależy od stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji. Podstawowym zadaniem lekarzy orzeczników jest ustalenie istnienia niezdolności do pracy, a w przypadku jej stwierdzenia, stopnia, na podstawie faktycznego naruszenia sprawności organizmu. Lekarz orzecznik kwalifikuje osobę jako:

- niezdolną do samodzielnej egzystencji,
- całkowicie niezdolną do pracy i samodzielnej egzystencji,
- całkowicie niezdolną do pracy,
- częściowo niezdolną do pracy.

W roku 2019 spośród ogólnej liczby orzeczeń wydanych przez lekarzy orzeczników w regionie wynoszącej 38 tys. zaledwie 2,2% ogółu tj. 841 stanowiły orzeczenia wydane po raz pierwszy. Z danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wynika, iż po okresie obejmującym lata

2016 – 2018 charakteryzującym się spadkiem liczby orzeczeń pierwszorazowych, rok 2019 odnotowano 2,5% wzrost.

Wykres 11. Liczba wydanych orzeczeń pierwszorazowych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w latach 2012 – 2019.

Źródło: Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

W roku 2019 Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydał 841 orzeczeń pierwszorazowych o niezdolności do pracy, większość dotyczyła mężczyzn – 553, zaś kobiet - 256. Na przestrzeni lat 2018-2019 odnotowano tendencję spadkową w przypadku mężczyzn na poziomie 2,7%, zaś w przypadku kobiet nastąpił 6,5% wzrost.

Liczba pierwszorazowych orzeczeń o niezdolności do pracy wydanych przez ZUS podobnie jak w przypadku innych instytucji orzekających, jest silnie skorelowana z wiekiem – ich liczba wzrasta z wiekiem.

Tabela 3. Liczba wydanych orzeczeń pierwszorazowych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach wg wieku i płci osób.

Wiek osób w latach	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65 i więcej
Mężczyźni	3	14	21	29	26	44	66	125	222	3
Kobiety	2	5	10	19	28	49	53	79	11	0
RAZEM	5	19	31	48	54	93	119	204	233	3

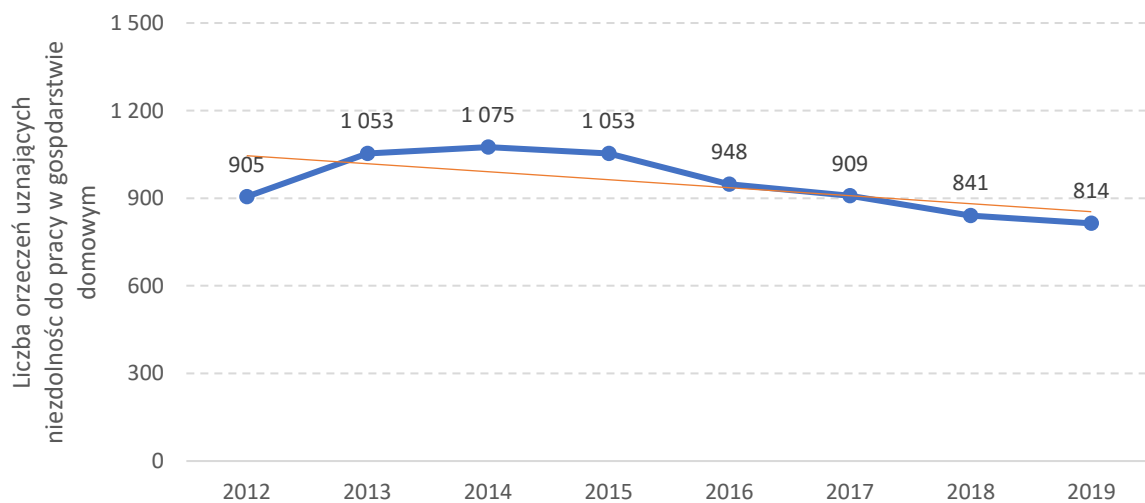
Źródło: Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Największą liczbę wydanych przez ZUS orzeczeń odnotowano w grupie: 55-59 (24,2% ogółu) lat oraz 60-64 lata (27,7% ogółu). Zwraca uwagę ponad półtorakrotna przewaga orzekanych po raz pierwszy mężczyzn nad kobietami w przedziale wiekowym 55-59 lat, natomiast w przedziale 60-64 lata, przewaga ta jest dwudziestokrotna.

3.4. Orzekanie o niepełnosprawności: Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego realizuje zadania w zakresie orzecznictwa lekarskiego z mocy art. 46 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2020 poz. 174) i Rozporządzenia Ministra Polityki Społecznej z dnia 31 grudnia 2004 r. w sprawie orzecznictwa lekarskiego w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (Dz.U. z 2005r. nr 6 poz. 46).

Na terenie kraju zostało powołanych 16 oddziałów terenowych KRUS obejmujących swoim działaniem obszar poszczególnych województw. Na podstawie danych pozyskanych z Oddziału Regionalnego w Kielcach Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o liczba pierwszorazowych orzeczeń wydanych przez lekarzy orzeczników w roku 2019 wyniosła 814 orzeczenia i była niższa o 27 niż w roku 2018. Odnosząc się do danych z szerszej perspektywy czasowej należy zaznaczyć, że po okresie obejmującym lata 2012-2014, w którym nastąpił wzrost liczby orzeczeń, lata 2014 - 2019 charakteryzują się systematycznym spadkiem liczby orzeczeń.

Wykres 12. Liczba pierwszorazowych orzeczeń wydanych przez Oddział Regionalny KRUS dla mieszkańców województwa świętokrzyskiego.

Źródło: KRUS Oddział Regionalny w Kielcach.

3.5. Przyczyny powstawania niepełnosprawności

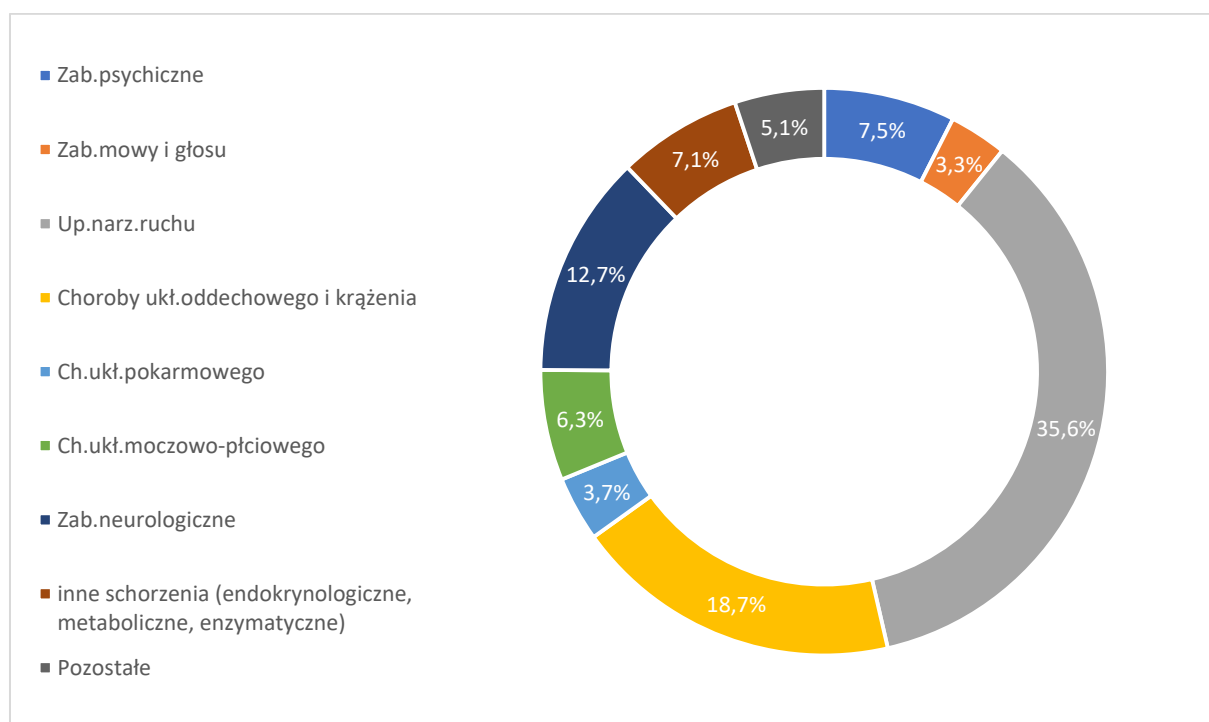
Do głównych przyczyn niepełnosprawności zaliczamy: wady wrodzone, choroby przewlekłe oraz przyczyny nagłe – wypadki, urazy, zatrucia. Główny podział niepełnosprawności obejmuje niepełnosprawność: psychiczną i fizyczną, z czego niepełnosprawność fizyczna najczęściej związana jest z wadami wrodzonymi. Pojęciem osoby

niepełnosprawnej ze względu na dysfunkcję narządu ruchu określamy osoby o ograniczonej sprawności kończyn dolnych, górnych lub kręgosłupa.

Na ubytki motoryczne składają się: uszkodzenia i braki w anatomicznej strukturze narządu, zaburzenia czynności motorycznych oraz deformacja narządu ruchu. Niepełnosprawność fizyczna to przede wszystkim występująca bariera ruchowa.

Analizie przyczyn występowania niepełnosprawności poddano dane zaczerpnięte z instytucji orzekających: Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

Generalnie należy stwierdzić, że przyczyny powstawania niepełnosprawności od lat nie ulegają zasadniczym zmianom. Wśród najczęstszych przyczyn orzekania o niepełnosprawności przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności należy zaliczyć upośledzenie narządu ruchu – 35,6% oraz choroby układu oddechowego i krążenia – 18,7%. Trzecią przyczyną powstawania niepełnosprawności były zaburzenia neurologiczne – blisko 13%.

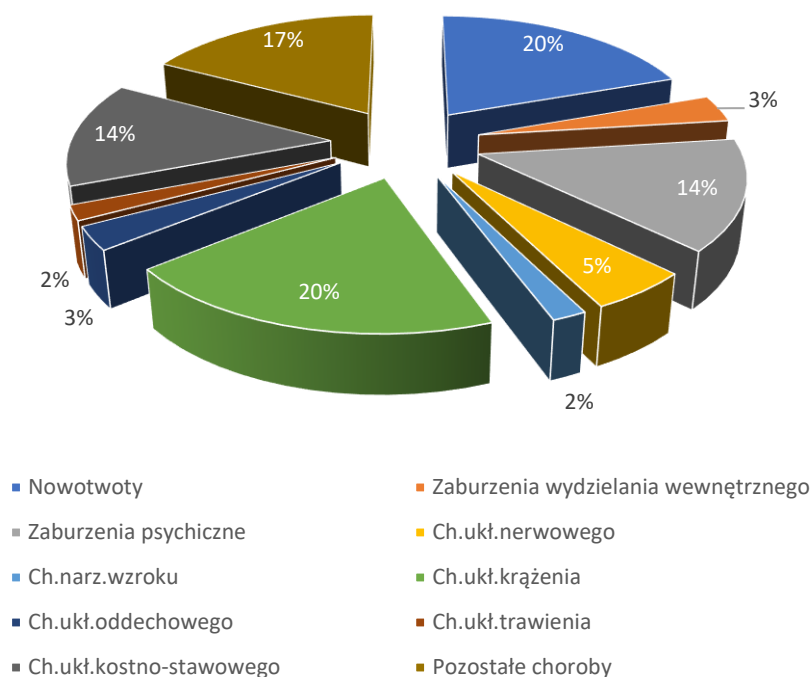

Wykres 13. Przyczyny niepełnosprawności osób dorosłych wg danych Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Źródło: Wojewódzki Zespół Ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Wśród dzieci i młodzieży w 2019r. dominujące przyczyny powstawania niepełnosprawności pozostały niezmiennie w stosunku do lat ubiegłych, należały do nich: choroby układu oddechowego i krążenia – stanowiły 23,7% ogółu przyczyn powstawania niepełnosprawności. Drugą najczęstszą przyczynę stanowiły: całościowe zaburzenia rozwojowe powstałe przed 16 rokiem życia – 12,2% ogółu orzeczeń.

Wśród przyczyn powstawania niezdolności do pracy, ustalanych przez lekarzy orzeczników ZUS w 2019r. do najczęstszych należały nowotwory oraz choroby układu krążenia – odpowiednio po 20%, oraz pomimo spadku - zaburzenia psychiczne i zachowania - 14%. Poniższy wykres przedstawia sytuację.

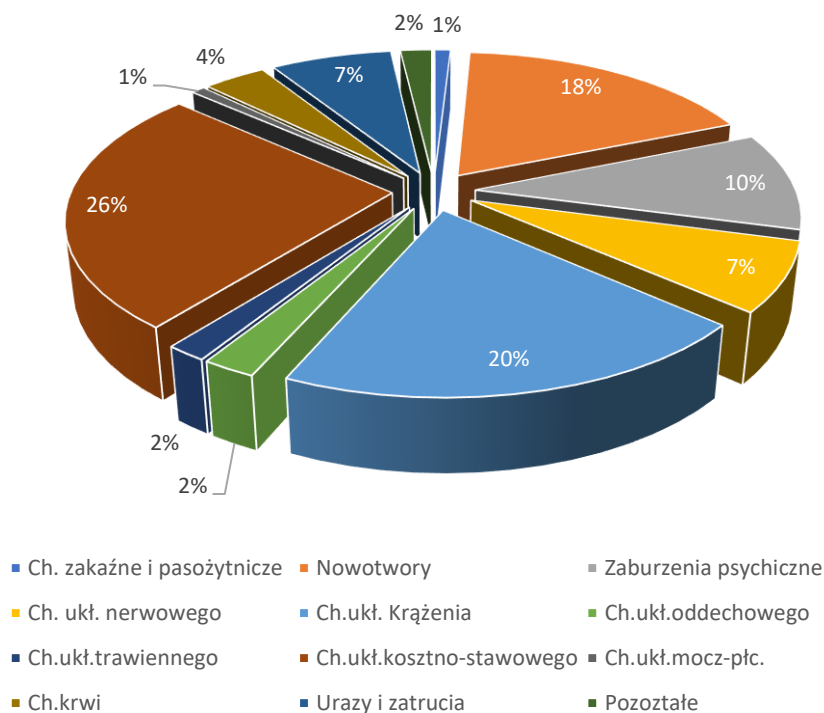
Wykres 14. Orzeczenia pierwszorazowe wydane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach w 2019r. wg przyczyn niepełnosprawności.

Źródło: Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Dokonując porównania z danymi za rok 2018 uwzględniając wartości bezwzględne należy stwierdzić, że wzrosła ze 144 do 164 liczba orzeczeń o niepełnosprawności z powodu zachorowań na nowotwory oraz ze 144 na 167 choroby układu krążenia, natomiast zmalała ze 130 do 114 liczba orzeczeń z tytułu chorób układu kostno-stawowego oraz ze 123 do 119 liczba zaburzeń psychicznych.

Dokonując szczegółowej analizy liczby orzeczeń wydanych przez lekarzy rzeczoznawców KRUS wg grup chorobowych wynika, że niezmiennie najczęstszą przyczynę orzekania stanowią choroby układu kostno-stawowego – 195 orzeczeń tj. 24% ogółu, choroby układu krążenia – 153 orzeczenia – tj. 19% oraz nowotwory – 135 orzeczeń tj. 16%. Na przestrzeni lat 2018 – 2019 zmalała o 13% liczba chorób układu kostno-stawowego, o 15,5% liczba chorób układu krążenia, natomiast wzrosła o 13,5% liczba nowotworów jako głównych przyczyn orzekania niepełnosprawności. Należy zaznaczyć, że przyczynami

orzeczeń, wśród których odnotowano wzrost były nowotwory – wzrost na poziomie 13,5% oraz choroby krwi – wzrost na poziomie 15%.

Wykres 15. Orzeczenia wydane przez Oddział Regionalny KRUS w Kielcach w 2019r. wg przyczyn niepełnosprawności.

Źródło: Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego – Oddział Kielce.

Ustalenie aktualnej liczby osób z niepełnosprawnościami zarówno w kraju, jak regionie świętokrzyskim jest niezwykle trudne. Wynika to głównie z faktu braku prowadzenia kompletnych i jednolitych statystyk o niepełnosprawności. Ponadto w systemie prawnym istnieje kilka niezależnych od siebie instytucji orzekających o niepełnosprawności. Według wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności³ liczba dorosłych osób niepełnosprawnych w regionie świętokrzyskim kształtowała się na poziomie blisko 8% ogółu mieszkańców, co stanowiło ok. 96 000 osób. **Odnosząc się do danych Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności w Kielcach można stwierdzić, że liczba osób z orzeczoną niepełnosprawnością w województwie świętokrzyskim w 2019 roku wzrosła.**

³ Badanie przeprowadzone w 2018r.

4. Wsparcie włączenia społecznego i funkcjonowania osób niepełnosprawnych

Włączanie społeczne oznacza równość szans, dostęp do życia społecznego i kulturalnego, udział w podejmowaniu decyzji, dokonywanie samodzielnych wyborów, kontakty i relacje z innymi ludźmi, możliwość płatnej pracy, dochodzenie swoich praw.

W Polsce system wsparcia osób niepełnosprawnych oparty jest na budowie wielosektorowej i wieloszczeblowej. Z jednej strony system ten swoim zakresem działania obejmuje praktycznie wszystkie sfery życia osób niepełnosprawnych, co powinno gwarantować skuteczne zaspokojenie potrzeb tej grupy osób i zapewnić ich prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie. Z drugiej strony istnieją liczne bariery, zarówno natury psychologicznej jak i technicznej, kulturowej, osobowościowej, światopoglądowej wpływające na aktywność osób z niepełnosprawnościami.

System wsparcia tworzą instytucje publiczne zaangażowane we wspieranie osób niepełnosprawnych, które można podzielić według kryterium pełnionych funkcji następująco:

- instytucje opieki zdrowotnej i rehabilitacji medycznej;
- instytucje zabezpieczenia społecznego w zakresie orzecznictwa;
- instytucje opieki i pomocy społecznej;
- instytucje aktywizacji zawodowej,
- instytucje rynku pracy;
- instytucje odpowiedzialne za likwidację barier w przestrzeni publicznej;
- instytucje oświatowe⁴.

Niemniej jednak to właśnie rodzina stanowi najważniejsze oraz najbardziej skuteczne źródło wzajemnego wsparcia, wynika to z faktu, że jej członkowie przebywają blisko siebie, dążą do współdziałania i rozwiązywania problemów w miarę ich powstawania. Jednak nie jest to jednoznaczne z tym, że wsparcie w takim wymiarze jest wystarczające.

Obraz tego układu należy uzupełnić o działania podejmowane przez organizacje trzeciego sektora, będącego partnerami współtworzącymi regulacje prawne i wpływających w drodze konsultacji na proces legislacji.

⁴ B. Gąciarz, P.Kubicki, S.Rudnicki „Polscy niepełnosprawni”, Kraków 2014r.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych deleguje realizację części zadań deleguje na samorządy terytorialne – powiatowe i wojewódzkie.

4.1. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez samorządy gminne

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. nie nakłada bezpośrednio na samorządy gminne zadań związanych z rehabilitacją osób z niepełnosprawnościami. Ośrodki Pomocy Społecznej, których na terenie województwa świętokrzyskiego funkcjonuje 102, odpowiedzialne są za wypłacanie świadczeń pieniężnych, pracę socjalną i dostarczanie usług m.in. opiekuńczych, pielęgnacyjnych, interwencji kryzysowej. Z katalogu świadczeń pomocy społecznej osoby niepełnosprawne mogą otrzymywać pomoc pieniężną, rzeczową i usługową.

Niezmiennie niepełnosprawność stanowi jeden z najczęstszych powodów udzielania pomocy przez ośrodki pomocy społecznej – z tego tytułu w roku 2019 pomoc została udzielona: 16 572 rodzinom (28 343 osobom w rodzinach), co wskazuje na 5% zwiększenie liczby rodzin niż w 2018r. Pomoc świadczona osobom niepełnosprawnym w zakresie ustawy o pomocy społecznej obejmuje m.in.:

- usługi opiekuńcze polegające na pomocy w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych – usługami opiekuńczymi objęto: 4 402 osoby, wydatkowana kwota wyniosła: 38 195 776 zł.
- zasiłek stały - tego typu pomocą objętych było: 8 981 osób, zaś wydatkowana kwota wyniosła: 49 373 933 zł.

Wśród form pomocy świadczonej osobom niepełnosprawnym w zakresie ustawy o świadczeniach rodzinnych zaliczamy świadczenia opiekuńcze w tym:

- świadczenie pielęgnacyjne, przyznawane z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym: świadczeniem wypłacono 62 260 świadczeń – kwota wydatkowana to: 97 771 710 zł
- zasiłek pielęgnacyjny, przyznawany w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osobie w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji - świadczeniem objęto: 530 769 osób – kwota wydatkowana to: 100 414 847 zł⁵.

⁵ Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2019r. Kielce 2020.

Należy zaznaczyć, iż w przypadku świadczeń pielęgnacyjnych na przestrzeni 2018 i 2019 r. w regionie odnotowano 15% zwiększenie kwoty wypłaconych świadczeń przy 9% wzroście liczby świadczeń, natomiast kwota zasiłku pielęgnacyjnego uległa 21% zwiększeniu, przy jednoczesnym 1% zwiększeniu liczby świadczeń.

Jednym z kluczowych narzędzi pracy socjalnej jest kontrakt socjalny. Liczba kontraktów socjalnych zawieranych w zakresie rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej zmniejszyła się o 18,3%, zaś liczba osób objęta kontraktem zmniejszyła się o 21,3%. Natomiast liczba kontraktów socjalnych dotyczących osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy uległa wzrostowi o 37,8%; liczba osób objęta omawianymi kontraktami zwiększyła się o 10,7%.

W zakresie liczby zawartych kontraktów odnotowano 14% spadek, natomiast w zakresie osób objętych tą formą świadczenia – spadek na poziomie 30%.

Istotnym narzędziem wyznaczającym i koordynującym działania mające na celu przywrócenie osób z niepełnosprawnościami społeczeństwu są gminne programy działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Analizie poddano aktywność samorządów gminnych w tym zakresie. Z dokonanej analizy wynika, że liczba gmin posiadających opracowane programy wzrosła i wyniosła 7 (wobec 3 w roku 2018). Należą do nich gminy: Gnojno, Daleszyce, Końskie, Morawica, Solec-Zdrój, Starachowice oraz Zawichost. Pomimo korzystnej tendencji konieczne jest podejmowanie działań mających na celu aktywizację samorządów gminnych, redukujących deficyty w tym obszarze.

Kolejnym wskaźnikiem przyjętym do oceny realizacji programu jest liczba obiektów użyteczności publicznej podległych gminom i dostępnych dla osób niepełnosprawnych tj. pozbawionych barier architektonicznych. Z zebranych danych wynika, że na terenie województwa świętokrzyskiego w 57 budynkach użyteczności publicznej podległych gminom nie zostały zlikwidowane bariery architektoniczne. Natomiast prace modernizacyjne, dostosowujące obiekty do potrzeb osób niepełnosprawnych przeprowadzono w 90 budynkach.

Do najważniejszych, lecz nie wykorzystywanych przez samorządy gminne regionu świętokrzyskiego instrumentów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, aktywizacji oraz wyrównywania poziomu życia mieszkańców regionu świętokrzyskiego należą fundusze strukturalne. Ze zgromadzonych danych wynika, iż w 2019 r. zaledwie 12 gmin (wobec 7 w roku 2018) z terenu województwa pozyskało wsparcie finansowe ze środków funduszy europejskich na działania na rzecz osób niepełnosprawnych. Łącznie gminy otrzymały z funduszy europejskich kwotę: 6 233 226 zł przy zaangażowaniu własnych środków w wysokości: 821 145 zł.

Od 2001 roku oficjalnie funkcjonuje zawód asystenta, zapisany rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej, zaliczony do grupy pracowników pomocy społecznej. Specjalistyczna usługa asystenta osoby niepełnosprawnej jest kierowana głównie do osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz z zaburzeniami psychicznymi. W roku 2019 został uruchomiony przez Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej Program pn. "Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej". Celem Programu jest wprowadzenie usługi asystenta jako formy ogólnodostępnego wsparcia dla osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Dane ankietowe wskazują, że na terenie województwa świętokrzyskiego 17 gmin powołało do funkcjonowania 43 asystentów, którzy swoimi działaniami objęli 171 osób z niepełnosprawnościami. Należy zauważyć korzystny efekt realizacji rządowego Programu – na przestrzeni lat 2018 i 2019 dwukrotnie zwiększyła się liczba asystentów oraz osób objętych usługami asystenckimi.

4.2. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez samorządy powiatowe

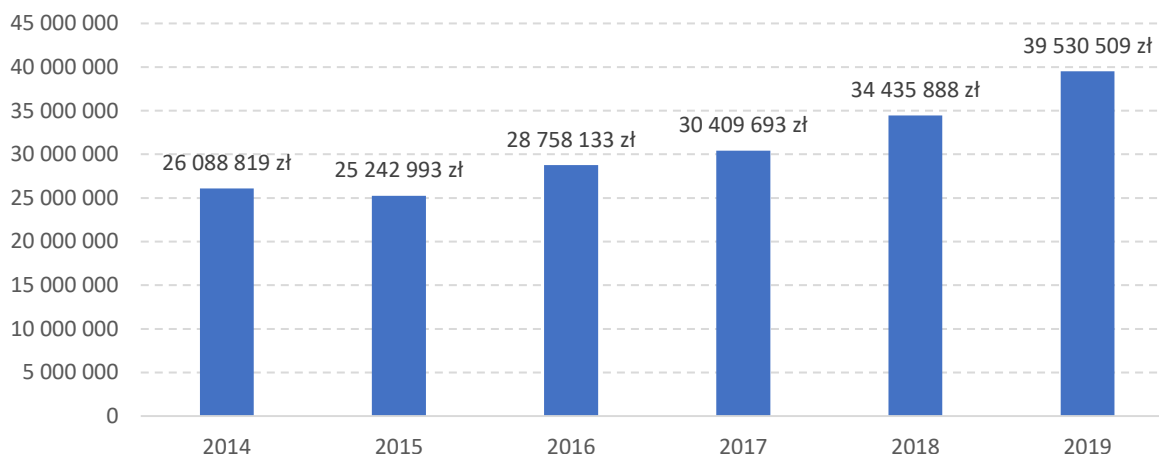
Szeroki wachlarz zadań na rzecz osób niepełnosprawnych wykonują samorządy powiatowe. Należą do niego m.in. zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane w oparciu o środki finansowe Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych jak i zadania mające na celu szeroko rozumianą integrację i inkluzję społeczną, a także edukację niepełnosprawnych.

Z danych ankietowych wynika, iż powiaty regionu świętokrzyskiego realizowały zadania z zakresu rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnościami wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Należą do nich dofinansowanie do:

- uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych,
- zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
- likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, dla indywidualnych odbiorców,
- kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej.

Na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej samorządy powiatowe z puli otrzymanych na podstawie algorytmu środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych zaplanowały na rok 2019 kwotę: 39 689 264 zł z czego ostatecznie wydatkowano 99,6% tj.

39.530.509 zł. Dokonując porównania z poziomem wydatkowania środków PFRON na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych w latach wcześniejszych wynika, iż powiaty w 2019r. otrzymały i wydatkowały więcej środków finansowych. Na przestrzeni 2018 i 2019 odnotowano zwiększenie wydatkowania na poziomie blisko 15%, natomiast w stosunku do roku 2014 wzrost ten wyniósł 51,5%.

Wykres 16. Wykorzystanie środków PFRON przez samorządy powiatowe na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w 2014-2019r.

Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej..

Do najpopularniejszych form korzystania z rehabilitacji społecznej w 2019r. należy zaliczyć dofinansowanie zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych. Dofinansowanie otrzymało: 6 269 osób na łączną kwotę: 5 965 362 zł.

Dokonując zestawienia pomiędzy 2018 i 2019r. odnotowano wzrost zarówno w zakresie liczby osób, które otrzymały dofinansowanie jak i kwoty przeznaczonej na realizację tego zadania odpowiednio o 21% i 24%. Istotnym wskaźnikiem obrazującym potrzeby w powyższym zakresie jest liczba złożonych i zrealizowanych wniosków – wskaźnik wyniósł 0,76 tj. o 0,2 więcej niż w roku 2018, co jest tendencją korzystną. Wskaźnik, pomimo wzrostu wskazuje nadal na duże, niezaspokojone potrzeby w tym zakresie.

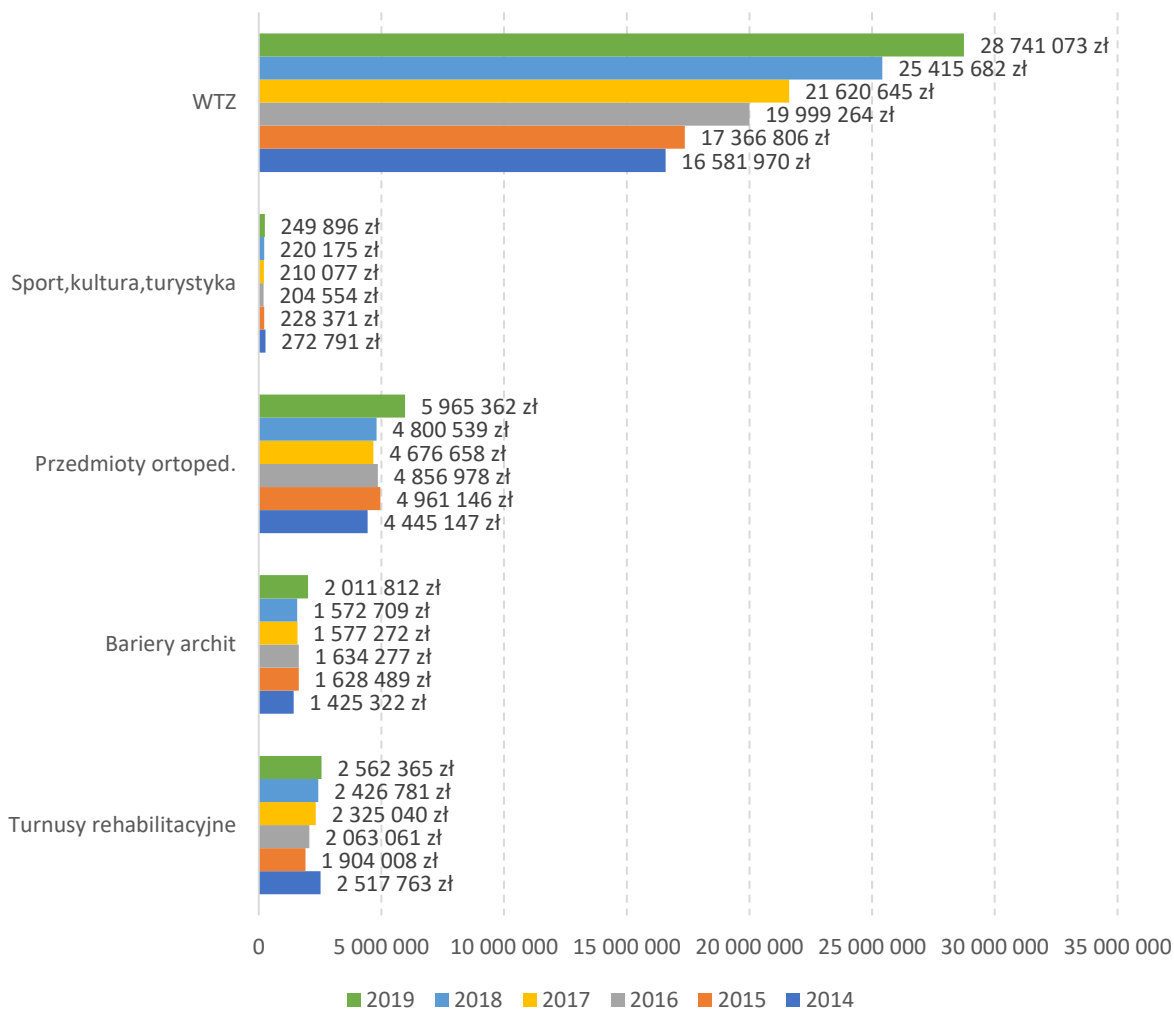
Udział w turnusach rehabilitacyjnych stanowi jedną z najatrakcyjniejszych form rehabilitacji społecznej. W 2019r. na zadanie to została rozdysponowana kwota 2 562 365zł tj. o 5,6% wyższa niż w 2018r., zaś dofinansowanie otrzymało 2 170 osób wobec 2 115 w roku 2018. W przypadku realizacji tego zadania zapotrzebowanie było znacznie wyższe niż możliwości finansowe samorządów. Wskaźnik złożonych do zrealizowanych wniosków wzrósł w stosunku do roku 2018 i wyniósł 0,49, co oznacza, że prawie co drugi wniosek otrzymał dofinansowanie.

Na zadanie: dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych w komunikowaniu się w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych w roku 2019 r. powiaty wykorzystały kwotę: 2 011 813 zł, co stanowi o dużym wzroście – wynoszącym 28% w stosunku do 2018 roku. Dofinansowanie otrzymało 607 osób wobec 473 w 2018r. Należy zaznaczyć, iż wskaźnik złożonych do zrealizowanych wniosków wzrósł blisko dwukrotnie i wyniósł 0,53.

Formą rehabilitacji dla osób niepełnosprawnych, które ukończyły 16 rok życia zawierającą elementy rehabilitacji społecznej i zawodowej są Warsztaty Terapii Zajęciowej. Na funkcjonowanie WTZ rokrocznie są wydatkowane przez samorządy powiatowe najwyższe kwoty środków PFRON. W 2019 roku w województwie świętokrzyskim funkcjonowały 32 warsztaty terapii zajęciowej, 5 z nich prowadzonych było przez jednostki samorządu terytorialnego, a 27 przez inne podmioty⁶. Dane ankietowe wskazują na stały trend wzrostu liczby uczestników WTZ – począwszy od 1 299 uczestników w 2016r., 1 543 uczestników w roku 2018 do 1 560 w roku 2019. Roczny koszt prowadzenia i utrzymania świętokrzyskich WTZ wzrósł o 13% i wyniósł: 28 741 073 zł. Przyczyną tego stanu rzeczy jest z jednej strony większa liczba uczestników, z drugiej zaś zwiększona w 2019r. do wysokości 18 096 zł roczna kwota dofinansowania do pobytu w warsztatach jednego uczestnika.

Zestawienie w wykresie poniżej obrazuje poziom wydatkowania środków PFRON przez powiaty na realizację zadań w latach 2014-2019.

⁶ Ocena zasobów pomocy społecznej za 2019r. ROPS 2020.

Wykres 17. Wykorzystanie środków PFRON w latach 2014-2019 przez samorzady powiatowe na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej.

Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Istotnym elementem prowadzonej polityki rozwoju jest programowanie strategiczne w poszczególnych obszarach działań samorządów. Na samorządach powiatowych spoczywa obowiązek ustawowy realizacji wielu strategicznych dokumentów branżowych. Jeden z nich stanowią powiatowe programy działań na rzecz osób niepełnosprawnych, których realizacja określona została w art. 35a ust.1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Dokonana w tym obszarze analiza wskazuje, iż z 3 do 1 zmalała liczba powiatów dysponujących aktualnym programem działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Jedynie miasto Kielce posiadało opracowany dokument w przedmiotowym zakresie. Do przykładowych działań w ramach programu należały: kształtowanie i rozwijanie świadomości społecznej w zakresie dostrzegania i rozumienia problemów osób niepełnosprawnych, organizowanie spotkań integracyjnych i zawodów sportowych dla

mieszkańców DPS, ŚDS i WTZ, likwidacja barier funkcjonalnych. W ramach podejmowanych inicjatyw miasto Kielce prowadziło także kampanie informacyjne mające na celu pobudzenie zawodowej aktywności osób z niepełnosprawnościami oraz poszerzenie świadomości pracodawców. Na realizację programów w 2019 r. samorzady przeznaczyły kwotę: 7 873 686 zł tj. nieznacznie więcej niż w roku 2018.

Kampanie to ważna forma komunikowania publicznego wykorzystywana w tzw. marketingu społecznym. Dlatego też kampanie edukacyjne mające na celu dotarcie do całego społeczeństwa lub do pewnych grup odbiorców stanowią ważne narzędzie w kreowaniu i promowaniu wizerunku osób z niepełnosprawnościami. Rok 2019 stanowił odwrócenie tendencji spadkowej z lat 2017-2018 – odnotowano wzrost w zakresie liczby powiatów podejmujących tego typu inicjatywy. Na przestrzeni lat 2018 - 2019 z 3 do 5 wzrosła liczba samorządów powiatowych prowadzących kampanie promujące pozytywny wizerunek osób z niepełnosprawnościami. Należały do nich powiaty: jędrzejowski, kazimierski, opatowski, pińczowski i włoszczowski. Do najczęstszych inicjatyw zaliczyć można: organizację przeglądów artystycznych, wystaw i kiermaszy twórczości osób z niepełnosprawnościami, organizowanie turniejów sportowych, spotkań integracyjnych oraz koncertów.

Bezspornie niepełnosprawność należy do szeregu czynników powodujących zwiększenie narażenia na stosowanie przemocy, osoby niepełnosprawne są grupą w wysokim stopniu narażoną na dyskryminację, poniżające traktowanie oraz przemoc. Z przeprowadzonej analizy wynika, iż nie jest to problem marginalny, choć często marginalizowanym. Dlatego też poddano analizie informacje nt. działań podejmowanych przez samorzady powiatowe w zakresie przeciwdziałania stosowania przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami.

Z zebranych danych wynika, iż w stosunku do 2018r. o jeden spadła liczba powiatów organizujących kampanie przeciwko stosowaniu przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami. Należały do nich powiaty: jędrzejowski, kazimierski i opatowski. Do podejmowanych działań należały: organizowanie poradnictwa prawnego, psychologicznego, terapii, spotkań o charakterze informacyjnym z przedstawicielami Policji, Straży Miejskiej, organizacja konferencji i prelekcji.

Aktywność fizyczna i sport w procesie rehabilitacji osób niepełnosprawnych odgrywa istotną rolę: wpływa na integrację z innymi ludźmi, pełni funkcję terapeutyczną, pomaga podnieść samoocenę i wzmocnić poczucie własnej wartości, co jest szczególnie ważne w przypadku osób niepełnosprawnych, które często są wykluczone. Dlatego kolejnym wskaźnikiem poddanym analizie była działalność powiatów w zakresie prowadzenia kampanii informacyjnych i promujących: sport, turystykę oraz działalność kulturalno - oświatową osób

niepełnosprawnych. Z nadesłanych ankiet wynika, iż tego typu działania realizowane były w powiatach: kazimierskim, kieleckim, opatowskim, pińczowskim i włoszczowskim. W ramach inicjatyw organizowane były: zawody, olimpiady, spartakiady, festiwale muzyczne, taneczne i teatralne dla osób niepełnosprawnych – uczestników Warsztatów Terapii Zajęciowej, Środowiskowych Domów Samopomocy i Domów Pomocy Społecznej. Wysokość środków wydatkowanych na realizację zadań powiaty określiły na kwotę 31 800 zł.

Szereg inicjatyw na rzecz osób z niepełnosprawnościami przeprowadzanych jest dzięki finansowaniu ze środków Unii Europejskiej. Liczba powiatów, które realizowały projekty w powyższym obszarze uległa zmniejszeniu i wyniosła 2 są to powiaty: buski oraz kielecki. Tym samym kwota na realizację projektów na przestrzeni lat 2018 i 2019 r. istotnie zmniejszyła się: 1 794 033 zł w roku 2019 wobec 5 392 862 zł w 2018 r. Udział środków UE w realizowanych inicjatywach wyniósł 97%.

4.3. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez samorząd województwa

Charakter zadań realizowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na rzecz osób niepełnosprawnych przez samorząd województwa różni się od zadań realizowanych na poziomie gminy i powiatu. Zadania nie dotyczą bezpośrednio indywidualnych osób lecz instytucji, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i fundacji działających na ich rzecz; związane są bardziej ze wspieraniem działalności gmin i powiatów z zakresu pomocy społecznej.

Do zadań z zakresu rehabilitacji osób niepełnosprawnych realizowanych przez samorząd województwa należy:

- dofinansowanie robót budowlanych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane, dotyczących obiektów służących rehabilitacji w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów.
- dofinansowanie realizacji zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym /w trybie art. 36 ust. 2 i 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
- dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej.

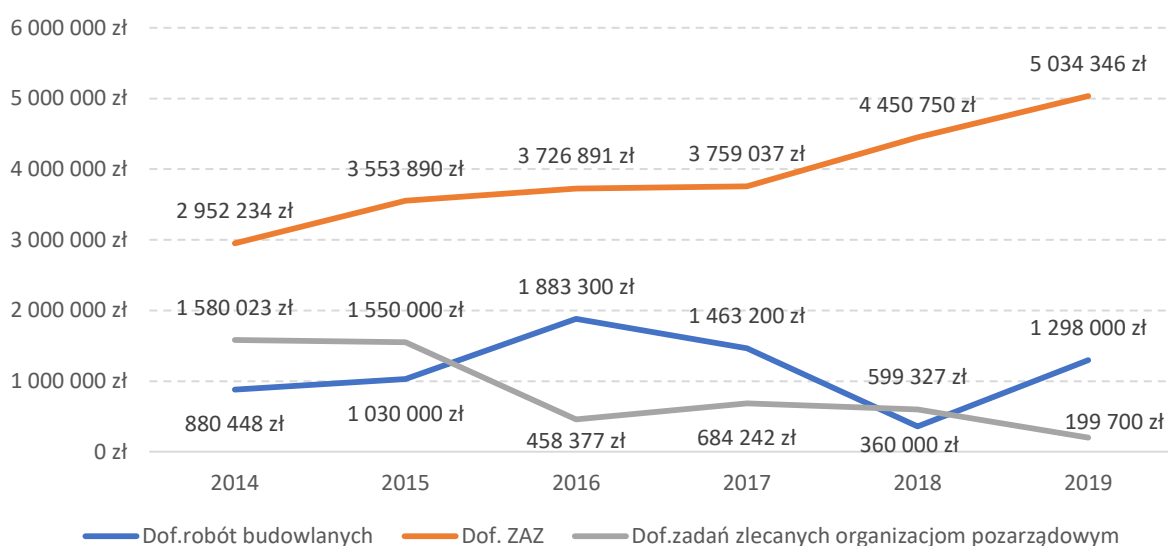
W niniejszym rozdziale uwaga zostanie skupiona na zadaniach samorządu województwa realizowanych w oparciu o środki PFRON w zakresie rehabilitacji społecznej –

zadanie polegające na dofinansowaniu zakładów aktywności zawodowej będących podmiotami, których rolą jest przede wszystkim rehabilitacja zawodowa, a w dalszej kolejności społeczna i lecznicza omówione zostanie w rozdziale dotyczącym podnoszenia poziomu aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

W 2019r. na zadanie: dofinansowanie robót budowlanych została zaplanowana kwota: 1 300 000 zł. Łącznie podpisane zostały 4 umowy, w wyniku realizacji których zostały wykorzystane środki w kwocie 1 298 000 zł. Oszczędność w wysokości 2 000 zł wyniknęła z rozstrzygnięć przetargowych jednego z Wnioskodawców.

Na wsparcie zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym w roku 2019, w ramach przeprowadzonych konkursów ofert oraz w trybie z pominięciem otwartego konkursu ofert na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, określonych w uchwałach Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego wydatkowano w ramach 16 umów na łączną kwotę: 199 700,00 zł.

Wykres nr 18 prezentuje poziom wydatkowania środków PFRON na zadania przez samorząd województwa w latach 2014-2019.

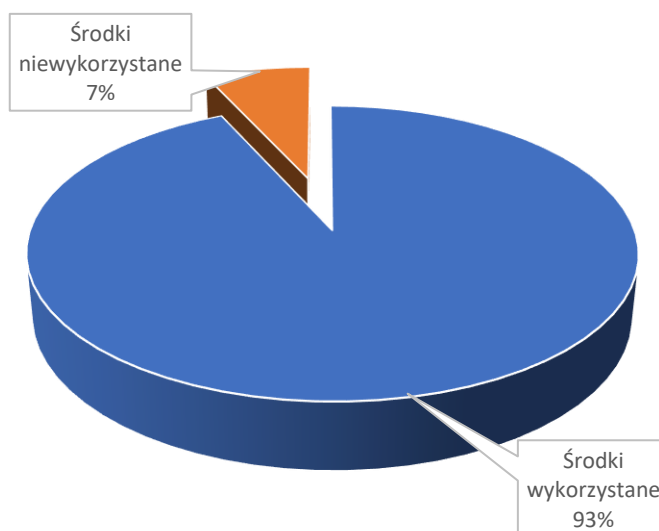
Wykres 18. Wykorzystanie środków PFRON na poszczególne zadania przez samorząd województwa w latach 2014 – 2019.

Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Wysokość wydatkowanych środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2019r wyniosła 6 532. 046 zł i była o blisko 21% wyższa niż w roku 2018.

Największe różnice w wysokości zaangażowanych środków odnotowano w przypadku zadania: dofinansowanie robót budowlanych – trzy i półkrotny wzrost, zaś 45% spadek w realizacji zadania: dofinansowanie zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym.

Środki PFRON, które otrzymał Samorząd Województwa w 2019 roku zostały wykorzystane w 93,1%.

Wykres 19. Wykorzystanie środków PFRON na zadania przez samorząd województwa w 2019.

Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Środki niewykorzystane w 2019 roku stanowiły kwotę 476 942,40 zł. Składały się na nią kwoty:

- 2 000,00 zł – środki pozostające z uwagi na rozstrzygnięcie przetargowe jednego z Wnioskodawców,
- 300,00 zł – środki zwrócone przez organizację pozarządową,
- 474 642,40 zł – środki nieprzekazane na dofinansowanie utworzenia i działania piątego Zakładu Aktywności Zawodowej.

4.4. Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane przez Oddział

Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

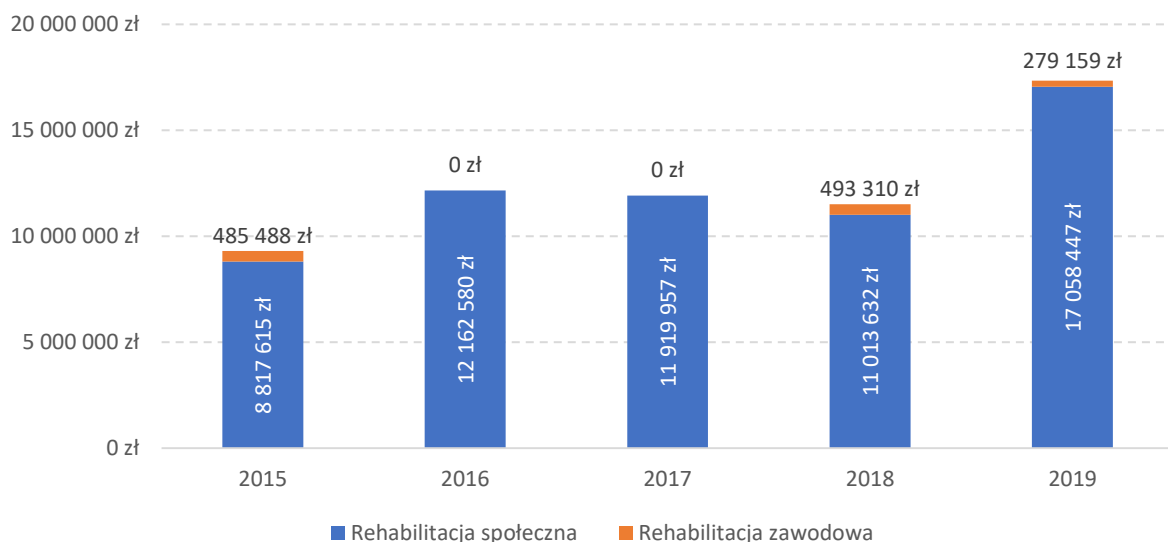
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych realizuje programy rehabilitacyjne i pozamedyczne, na rzecz osób niepełnosprawnych, a także zleca badania, ekspertyzy i analizy. W rozdziale tym analizie poddane zostały działania Oddziału Świętokrzyskiego PFRON z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych. Zadania związane z rehabilitacją zawodową zostały omówione w dalszej części Raportu – w rozdziale

dotyczącym podnoszenia poziomu aktywności zawodowej oraz polityki równych szans osób niepełnosprawnych na rynku pracy.

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych jest realizatorem programów skierowanych głównie do indywidualnych osób niepełnosprawnych:

- 1) Program „Wyrównywanie różnic między regionami” – wyrównanie szans osób niepełnosprawnych zamieszkujących regiony słabo rozwinięte w dostępie do rehabilitacji zawodowej i społecznej – dofinansowanie do likwidacji barier architektonicznych, transportowych, wkładu własnego do projektów realizowanych ze środków unijnych oraz uzupełnienie środków przekazanych powiatom w ramach algorytmu przeznaczonych na rehabilitację zawodową.
- 2) Dofinansowanie działań prowadzonych przez organizacje pozarządowe w zakresie rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych.
- 3) Dofinansowanie kosztów szkoleń języka migowego dla indywidualnych osób mających problemy ze słuchem lub osób mających bezpośredni kontakt z osobą niesłyszącą.
- 4) Program „Aktywny Samorząd” - dofinansowanie likwidacji barier funkcjonalnych osób niepełnosprawnych umożliwiające uczestnictwo beneficjentów w aktywności społecznej oraz umożliwienie im pełnienia różnych ról społecznych m.in. dofinansowanie do zakupu sprzętu komputerowego, protez oraz studiów.
- 5) Program „Partnerstwo dla osób z niepełnosprawnościami” – dofinansowanie wkładu własnego organizacji pozarządowych do uczestnictwa w projektach RPO ogłaszanych przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego.
- 6) Program „Zajęcia klubowe WTZ” -wsparcie osób niepełnosprawnych w utrzymaniu samodzielności i niezależności poprzez prowadzenie przez Warsztaty Terapii Zajęciowej zajęć klubowych.
- 7) Program „Rehabilitacja 25 PLUS” – świadczenie wsparcia obejmującego codzienne usługi opiekuńcze, aktywizację w sferze intelektualnej, społecznej, a także zawodowej.

Dane za rok 2019 wskazują na znaczne zwiększenie wydatków na zadania realizowane przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Na realizację w/w zadań w 2019r. Oddział Świętokrzyski PFRON przeznaczył łącznie kwotę: 17 337 607 zł tj. tj. 5,8 mln. zł więcej niż przed rokiem.

Wykres 20. Wydatkowanie środków przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w latach 2015 -2019.

Źródło: Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Tabela 4. Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Nazwa zadania	Wydatkowana kwota (zł)	Beneficjenci
Program „Wyrównywanie różnic między regionami”	3 911 519	32 projekty 1 793 ON
Dofinansowanie działań prowadzonych przez organizacje pozarządowe w zakresie rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych	4 665 538	11 NGO's
Dofinansowanie kosztów szkoleń języka migowego	142 741	247 ON
Program „Aktywny samorząd”	6 916 888	14 powiatów 1 400 ON
Program „Partnerstwo dla niepełnosprawnych”	79 200	2 umowy 190 ON
Program „Zajęcia klubowe w WTZ”	73 800	2 WTZ 16 ON
Program „Rehabilitacja 25 PLUS”	1 268 760	4 umowy 47 ON

Źródło: Oddział Świętokrzyski PFRON.

W związku z realizacją w/w zadań w 2019 r. dofinansowanie otrzymało 3 693 osoby z niepełnosprawnościami; 13 organizacji pozarządowych (w roku 2018 – 17 organizacji), natomiast w ramach realizacji „Programu Aktywny Samorząd” finansowaniem wspartych zostało 14 powiatów.

4.5. Zaplecze instytucjonalne dla osób niepełnosprawnych

Celem wszelkich działań instytucjonalnych, w tym m.in. rehabilitacyjnych, jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym jak najlepszej jakości życia, ale także wzrostu samodzielności i jak najpełniejszej partycypacji w życiu społecznym, integracji społecznej⁷.

Wśród różnych instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych w naszym regionie wyróżniamy m.in.:

Środowiskowe Domy Samopomocy (ŚDS)

W województwie świętokrzyskim w roku 2019 funkcjonowało 39 środowiskowych domów samopomocy, o jeden więcej niż w 2018 roku. Nowo utworzona placówka funkcjonuje w Kurozwękach, w powiecie staszowskim. Liczba miejsc w ww. placówkach w roku 2019 ukształtowała się na poziomie 1 116 (wzrost o 34 miejsca w odniesieniu do 2018 roku), natomiast liczba osób korzystających w 2019 roku wynosiła 1 315 (wzrost o 53 osoby w odniesieniu do 2018 roku).

Ośrodki wsparcia

W 2019 roku na terenie województwa świętokrzyskiego funkcjonowało 114 różnego rodzaju ośrodków wsparcia, co stanowi o wzroście o 18 ośrodków w stosunku do 2018 r. Liczba miejsc w ww. placówkach w 2019 roku wyniosła 4 881 i w odniesieniu do roku 2018 była większa o 17,1%. Liczba osób korzystających ze wsparcia ośrodków wsparcia w 2019 roku ukształtowała się na poziomie 6 601, tj. więcej o 13,3% w odniesieniu do 2018 roku.

Liczba ośrodków charakteryzuje się silnym terytorialnym zróżnicowaniem. Najwięcej ośrodków wsparcia funkcjonowało na terenie miasta Kielce (32), najmniej odnotowano w powiatach: pińczowskim (1), kazimierskim (2) oraz koneckim (3).

Domy pomocy społecznej (DPS)

W województwie świętokrzyskim na przestrzeni 2017 i 2019r. liczba domów pomocy społecznej uległa zmianie. Na koniec 2019 r. funkcjonowały 44 domy pomocy społecznej, wobec 31 w roku 2018 i 38 domów w roku 2017.

⁷ Magdalena Florek-Łuszczki, Stanisław Lachowski, Działania instytucjonalne na rzecz osób Niepełnosprawnych w Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu, 2013, Tom 19, Nr 4, 480–484

Tabela 5. Liczba domów pomocy społecznej w województwie świętokrzyskim.

Lp.	Typ domu pomocy społecznej	Ilość
1	dla osób przewlekle somatycznie chorych	10
2	dla osób w podeszłym wieku	11
3	dla niepełnosprawnych fizycznie	1
4	dla przewlekle psychicznie chorych	14
5	dla niepełnosprawnych intelektualnie	8
	Razem	44

Źródło: Dane własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Liczba miejsc w domach pomocy społecznej w 2019r. wzrosła i wyniosła: 3.876 (wzrost o 58 miejsc wobec 2018r oraz o 523 miejsca w stosunku do 2017r.).

Kluby Integracji Społecznej (KIS)

Na terenie województwa świętokrzyskiego w 2019r. funkcjonowało 17 klubów integracji społecznej, co stanowi o wzroście liczebności w stosunku do roku 2018 o 6 klubów. Liczba uczestników zajęć w 2019 roku wyniosła 1 338 osób, z czego 131 tj. 9,8% stanowiły osoby z niepełnosprawnościami.

Tabela 6. Kluby Integracji Społecznej w regionie.

Liczba Klubów Integracji Społecznej	17
Liczba uczestników (ogółem)	1 338
Liczba uczestników niepełnosprawnych	134
znaczny stopień niepełnosprawności	6
umiarkowany stopień niepełnosprawności	79
lekki stopień niepełnosprawności	49

Źródło: Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego..

Centrum Integracji Społecznej (KIS)

Liczba centrów w regionie świętokrzyskim nie uległa zmianie: w 2019r. funkcjonowało 6 CIS. Z oferowanej pomocy skorzystało 479 osób z czego 58 tj. 12,1% to osoby niepełnosprawne.

Tabela 7. Centra Integracji Społecznej w regionie.

Liczba Centrów Integracji Społecznej	6
Liczba uczestników (ogółem)	479
Liczba uczestników niepełnosprawnych	58
Znaczny stopień niepełnosprawności	1
Umiarkowany stopień niepełnosprawności	30
Lekki stopień niepełnosprawności	27

Źródło: Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego..

Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ)

Na przestrzeni 2018 i 2019r. liczba warsztatów terapii zajęciowej nie uległa zmianie - w regionie świętokrzyskim funkcjonowały 32 warsztaty terapii zajęciowej. Jednostki samorządu terytorialnego prowadziły 5, zaś inne podmioty 27 warsztatów.

4.6. Dostęp oraz działalność instytucji kulturalno-oświatowych na rzecz osób z niepełnosprawnościami

Kultura w życiu człowieka pełni wiele funkcji, między innymi hedonistyczną, poznawczą, kreacyjną, kompensacyjno-rehabilitacyjną. W życiu osób niepełnosprawnych aktywne uczestnictwo w kulturze jest jednym ze skuteczniejszych sposobów ich społecznego usamodzielnienia⁸. Działalność twórcza wymaga od osoby niepełnosprawnej na początku aktualizacji i wykorzystania całego zasobu swoich doświadczeń, wiedzy, umiejętności, zdolności psychicznych i intelektualnych cech charakteru. Służy to kształtowaniu samodzielności i aktywności społecznej człowieka niepełnosprawnego.

Obiekty wszystkich instytucji kultury, stwarzają osobom niepełnosprawnym dogodne warunki do udziału w życiu kulturalnym, zarówno pod względem architektonicznym, jak i wyposażenia technicznego (elektroniczne urządzenia dźwiękowe, dotykowe itp.). Prowadzone remonty i inwestycje uwzględniają potrzeby osób niepełnosprawnych. Niżej wymieniono najważniejsze inicjatywy i przedsięwzięcia na rzecz osób niepełnosprawnych realizowane w 2019r. przez instytucje kultury i oświaty.

Wojewódzki Dom Kultury im. J. Piłsudskiego w Kielcach prowadzi aktywne formy działalności kierowane do osób z niepełnosprawnościami. Jednym z głównych zadań działalności jest włączenie osób niepełnosprawnych w życie kulturalne miasta i województwa, wyrównywanie szans w dostępie do kultury i sztuki oraz tworzenie możliwości rozwoju własnych zdolności artystycznych.

W roku 2019 w WDK wykonano oznakowanie miejsc parkingowych dla niepełnosprawnych oraz zmodyfikowano oznakowanie drogi do platformy schodowej w celu usprawnienia dostępu do budynku WDK osobom niepełnosprawnym. Wojewódzki Dom Kultury w Kielcach rozpoczął inwestycje pn. „Przebudowa i rozbudowa istniejącej sali gimnastycznej i zaplecza w Wojewódzkim Domu Kultury w Kielcach wraz z zagospodarowaniem otoczenia w celu dostosowania tych obiektów do nowych funkcji kulturalnych”. W ramach tej inwestycji modernizowane pomieszczenia dawnej sali

⁸ Nowak A. Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w kulturze. „Chowanna 1”, 2015r.

gimnastycznej oraz szatni wraz z dobudową będą zaadaptowane dla nowych funkcji – tymczasowej siedziby Teatru im. S. Żeromskiego. Ta modernizowana część obiektu będzie wyposażona w windę dla niepełnosprawnych, toalety oraz ciągi komunikacyjne pozwalające na ogólny dostęp dla tych osób. Przewidywany czas zakończenia realizacji tego zadania to wrzesień 2020 roku.

W organizowanych przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną wydarzeniach uczestniczą osoby niepełnosprawne z różnych środowisk, z różnymi dysfunkcjami i w różnym wieku. Dostęp do pomieszczeń Biblioteki dla osób z niepełnosprawnościami jest pełny, siedziba została kompleksowo dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych m.in. podjazdy, winda, swobodny dostęp do półek ze zbiorami, stanowiska komputerowe oraz terminal z katalogiem elektronicznym. W ramach przysposobienia bibliotecznego oraz upowszechniania czytelnictwa, promowania Biblioteki i jej zasobów, organizowane były zajęcia dla osób z niepełnosprawnością. W 2019 r. odbyło się w sumie 12 spotkań, w których łącznie uczestniczyło 77 osób. Przeprowadzono 2 lekcje biblioteczne dla osób dorosłych z Warsztatów Terapii Zajęciowej w Belnie oraz ze Środowiskowego Domu Samopomocy w Kielcach, podczas których uczestnicy mogli zapoznać się z przestrzenią biblioteki, a także ofertą biblioteczną dla użytkowników ze specjalnymi potrzebami (m.in. prezentacja urządzeń dla osób niedowidzących, zbioru książki mówionej). Zrealizowano 9 lekcji biblioterapeutycznych dla dzieci z Ośrodka Rehabilitacyjno-Opiekuńczo-Wychowawczego w Kielcach oraz 1 warsztat dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną z Terapeutycznego Punktu Przedszkolnego MY – Future w Kielcach.

Biblioteka Publiczna dysponuje urządzeniami ułatwiającymi osobom niewidomym i słabowidzącym korzystanie ze zbiorów, od wielu lat współpracuje ze Świętokrzyskim Oddziałem Polskiego Związku Niewidomych – osoby z dysfunkcją narządu wzroku korzystały z systematycznie uzupełnianego i wzbogacanego zbioru książki mówionej na różnorodnych nośnikach dźwięku.

W 2019 r. w ofercie Biblioteki kontynuowana była usługa pn. „Książka na telefon” dla osób niepełnosprawnych oraz tych, którym stan zdrowia nie pozwala samodzielnie dotrzeć do siedziby - książki dostarczane są do domu osoby niepełnosprawnej. Strona internetowa Biblioteki jest dostosowana do potrzeb osób z dysfunkcją wzroku, ponadto od 2019 roku interfejs strony internetowej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. W. Gombrowicza jest zgodny ze standardem WCAG 2.0, co pozwala na przełamywanie barier w dostępie do dóbr kultury dla osób niewidomych i słabowidzących.

W ramach działalności kulturalno-oświatowej na rzecz osób niepełnosprawnych w 2019 roku Muzeum Narodowe w Kielcach realizowało i doskonaliło bezpłatny projekt „Muzeum bliżej nas” – w ramach którego prowadzone były zajęcia lekcyjne, warsztaty, zajęcia edukacyjne. Ponadto organizowano konferencje i szkolenia, w których uczestniczyły osoby niewidome i słabowidzące.

W ramach projektu pn. „Pałac w muzeum – muzeum w pałacu. Ochrona, zachowanie i udostępnienie na cele publiczne zabytków ruchomych i nieruchomych o znaczeniu ogólnopolskim” zaadaptowano jedno z pomieszczeń na parterze skrzydła północnego na potrzeby toalety dostosowanej dla osób niepełnosprawnych.

W 2019 r. Muzeum Wsi Kieleckiej w szerokim zakresie współpracowało ze stowarzyszeniami, organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych. Współpraca przejawia się stosowaniem ulg na zakup biletów wstępu do Parku Etnograficznego w Tokarni. Zorganizowano spotkania, festyny okolicznościowe, w których udział wzięło ponad 100 osób niepełnosprawnych. W roku 2019 opracowano część merytoryczną projektu, który został złożony w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dostosowanie oferty Muzeum Wsi Kieleckiej do potrzeb osób niewidomych i słabowidzących”. Założeniem projektu jest podjęcie przez Muzeum działań umożliwiających korzystanie z muzealnej oferty edukacyjnej osobom niepełnosprawnym: niewidomym i niedowidzącym. Ponadto w ramach przygotowania wieloetapowych działań, oprowadzono po Parku Etnograficznym w Tokarni osoby z dysfunkcją wzroku. Spotkanie zorganizowano we współpracy z przedstawicielami Okręgu Świętokrzyskiego Polskiego Związku Niewidomych, potencjalnego Partnera projektu, jako wstęp do szerszych konsultacji. Projekt otrzymał dofinansowanie w kwocie 14.000,00 zł i będzie realizowany w 2020 r.

Teatr im. Stefana Żeromskiego w Kielcach prowadzi stałą współpracę oraz stosuje rabaty na zakup biletów z instytucjami, fundacjami i stowarzyszeniami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych m.in. Polskim Związkiem Niewidomych Okręg Świętokrzyski, Polskim Stowarzyszeniem na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Caritas Diecezji Kieleckiej, Związkiem Głuchoniemych i Niedosłyszących, a także gminnymi ośrodkami pomocy społecznej, domami seniora, szkołami specjalnymi oraz warsztatami terapii zajęciowej. W ramach akcji na rzecz równego uczestnictwa w kulturze osób niepełnosprawnych, instytucja prowadzi współpracę ze świetlicami środowiskowymi, polegającą na zapoznawaniu ich podopiecznych z pracą w teatrze, prowadzone są warsztaty teatralne dla grup teatralnych działających w świetlicach środowiskowych. Teatr w ramach stosunku pracy zatrudnia obecnie pięć osób z niepełnosprawnościami.

Ponadto zakupiono sprzęt do audiodeskrypcji, w liczbie 50 szt. wraz z oprzyrządowaniem, w celu poprawienia komfortu odbioru oferty kulturalnej Teatru osobom niewidomym i niedowidzącym,

Filharmonia Świętokrzyska im. O. Kolberga w Kielcach współpracuje z licznymi stowarzyszeniami, organizacjami i instytucjami wspierającymi osoby z niepełnosprawnością oferując zniżki na zakup biletów. Budynek Filharmonii został oddany do użytku w 2012 roku i jest w pełni przystosowany do przyjęcia osób niepełnosprawnych.

W Europejskim Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie w 2019r. nie przeprowadzano inwestycji oraz remontów na rzecz osób niepełnosprawnych. Obiekt Centrum jest przystosowany do przyjęcia osób niepełnosprawnych. Stała działalność kulturalno-oświatowa jest bardzo szeroka, skierowana do odbiorców pełnosprawnych jak i niepełnosprawnych.

W Muzeum Okręgowym w Sandomierzu w roku 2019 przygotowano 10 pierwszych audiodeskrypcji do wybranych obiektów muzealnych, zorganizowano 4 zajęcia warsztatowe dla osób z niepełnosprawnościami oraz udostępniono dla 11 grup osób z niepełnosprawnościami nieodpłatne wejście i oprowadzanie po Muzeum.

5. Podnoszenie poziomu aktywności zawodowej oraz polityka równych szans osób niepełnosprawnych na rynku pracy

Cechą charakterystyczną osób z niepełnosprawnościami jest ich niewielka aktywność zawodowa i społeczna, wysokie bezrobocie i liczne trudności w przełamywaniu barier w kontaktach społecznych. Jako grupa defaworyzowana postrzegana jest przez pryzmat swojej obniżonej sprawności, nie zaś barier, które napotykają na drodze do pełnego funkcjonowania w społeczeństwie.

Należy zauważyć, że uwarunkowania aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych mogą mieć charakter wewnętrzny (jednostkowy) – związany z indywidualnymi predyspozycjami osobowymi lub zewnętrzny (środowiskowy) – związany z czynnikami środowiskowymi (ustawodawstwo, postawy otoczenia/rodziny) lub też mogą być efektem interakcji między nimi.

Aktywność zawodowa oraz uczestnictwo w życiu zawodowym określają rolę jednostki w społeczeństwie, nadają sposób postrzegania własnej osoby oraz zapewniają byt. W przypadku osób niepełnosprawnych praca stanowi bodziec aktywujący ich na wielu polach. Praca bowiem to coś więcej niż tylko sposób na zapewnienie sobie utrzymania; to większa samoocena, budowanie pozycji społecznej czy doskonałe narzędzie motywacyjne.

Włączenie osób z niepełnosprawnościami w rynek pracy pozwoli gospodarce na wykorzystanie potencjału tkwiącego w tej grupie społecznej, której przedstawiciele często dysponują znacznymi zasobami wiedzy i umiejętności. Z kolei osobom niepełnosprawnym pozwoli na pozyskiwanie środków niezbędnych do utrzymania gospodarstwa domowego, prowadzenia systematycznej rehabilitacji czy zakup i serwisowanie środków ortopedycznych i urządzeń pomocniczych rekompensujących posiadaną dysfunkcję.

Z innej strony aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych ma znaczenie ekonomiczne – odciąża system świadczeń społecznych.

Zgodnie z zapisami „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych na lata 2014-2020” jedną z instytucji zaangażowaną w realizację celu operacyjnego II - Podnoszenie poziomu aktywności zawodowej oraz polityka równych szans osób niepełnosprawnych na rynku pracy jest Wojewódzki Urząd Pracy. Niemniej zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych realizowane są przez inne instytucje m.in.: samorządy powiatowe,

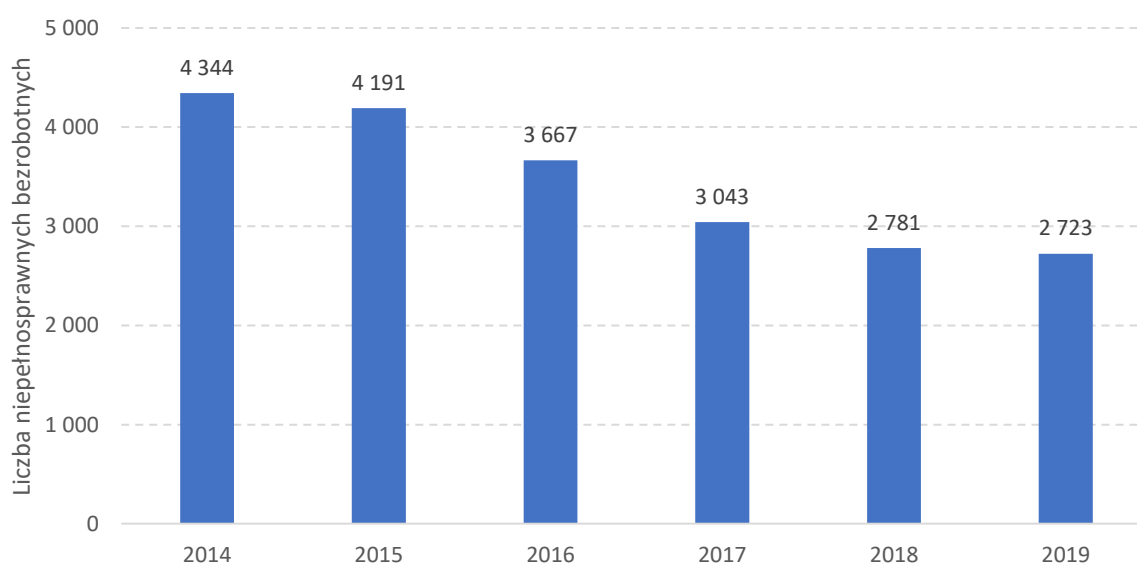
samorząd województwa, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz organizacje pozarządowe – w ramach zleczanych zadań.

5.1. Poziom i struktura bezrobocia osób niepełnosprawnych

Analiza rynku pracy jednoznacznie wskazuje, że ograniczenia w dostępie do pracy ze szczególną ostrością dotyczyły i dotyczą osoby z niepełnosprawnością. Osoby te zalicza się do grup podwyższonego ryzyka, które nie tylko mają mniejszą szansę na zdobycie pracy, ale są także narażone na dyskryminację, powodowaną ich niepełnosprawnością. Nie chodzi tu o aspekt społecznego postrzegania i dyskryminacji osób niepełnosprawnych, ale głównie o bariery instytucjonalne, architektoniczne, psychologiczne.

Dane statystyczne wskazują, iż grupa ta, pod względem aktywności na rynku pracy jest marginalizowana i wyłączana ze społeczeństwa, a ich problemy ze znalezieniem pracy i utrzymaniem jej, są czynnikiem powodującym trudną do zaakceptowania sytuację.

Na koniec grudnia 2019r. w rejestrach powiatowych urzędów pracy w województwie świętokrzyskim pozostawało 42 042 osób bezrobotnych, co było wartością niższą o 4,7% w stosunku do 2018r. Spośród ogółu bezrobotnych w regionie świętokrzyskim – 2 723 stanowiły osoby niepełnosprawne, co stanowiło 6,5% ogółu bezrobotnych. W porównaniu do grudnia 2018 roku omawiana grupa bezrobotnych zmniejszyła się o 58 osób (tj. o 2,1%), natomiast ich udział w ogóle bezrobotnych zwiększył się o 0,2%. Wśród osób niepełnosprawnych pozostających bez zatrudnienia 53,5% stanowiły osoby długotrwale bezrobotne tj. zarejestrowane w urzędzie pracy ponad 12 miesięcy w ciągu 2 lat.

Wykres 21. Liczba niepełnosprawnych bezrobotnych na koniec 2014 - 2019r.

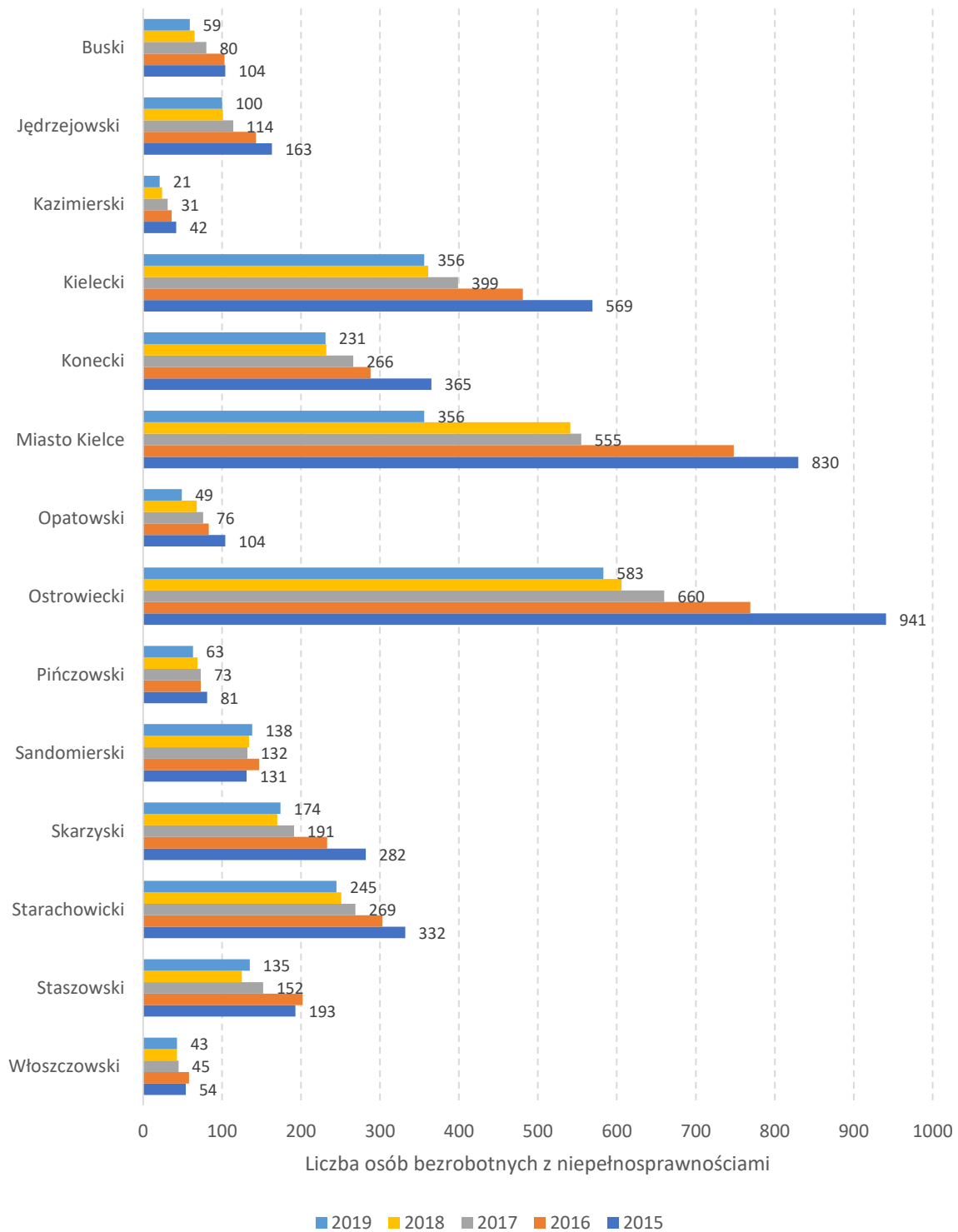
Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach.

Na spadek liczby bezrobotnych osób niepełnosprawnych niewątpliwym wpływ ma korzystna sytuacja na rynku pracy, choć jak wskazują dane, tendencja ta na przestrzeni lat 2017 - 2019 traci na intensywności.

Wśród bezrobotnych osób niepełnosprawnych przeważali:

- mężczyźni – 1 487 tj. 54,5% wobec 1 236 kobiet – 45,5%, co stanowi o odwrotnych proporcjach tej grupy bezrobotnych w stosunku do ogółu, w którym dominują kobiety stanowiąc 52,7% ogółu bezrobotnych;
- mieszkańcy miast stanowiąc 58,5% ogółu niepełnosprawnych bezrobotnych.

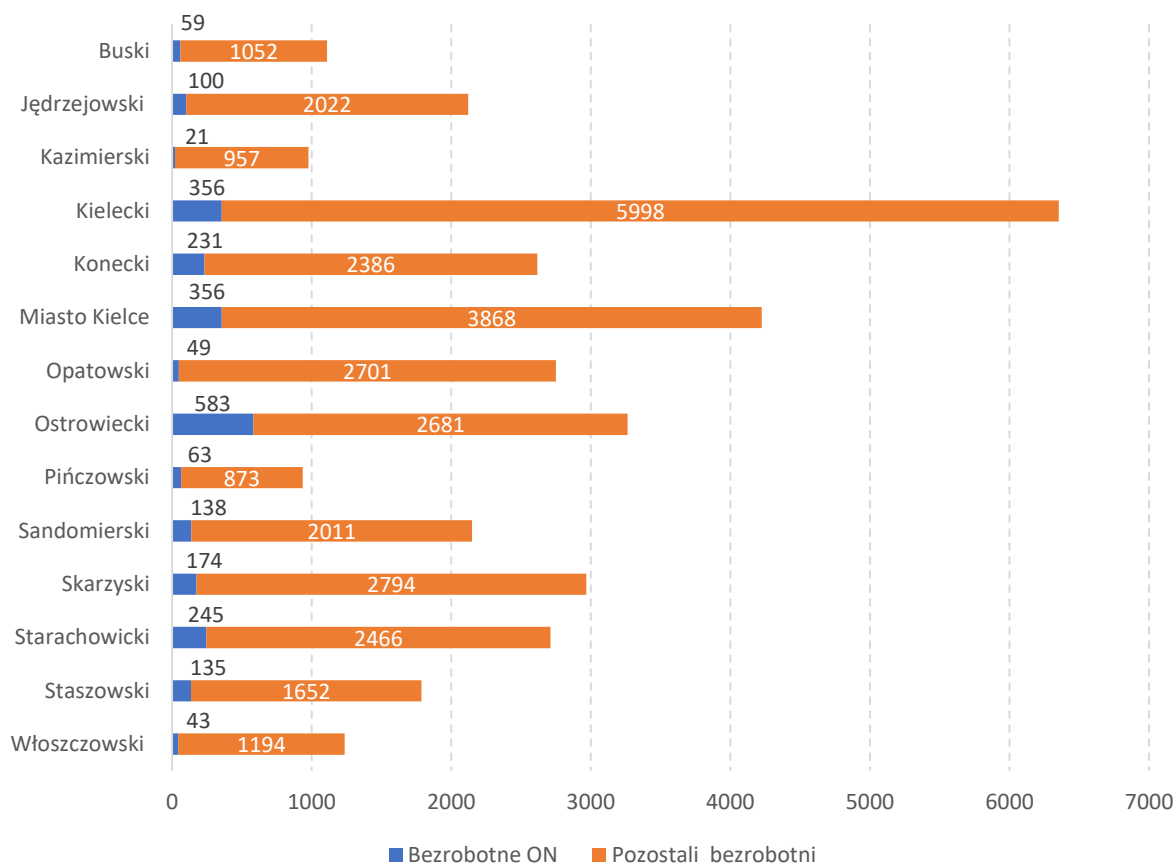
Analizując przestrzenne zróżnicowanie liczby bezrobotnych osób niepełnosprawnych wynika, że od lat największą liczbą charakteryzują się: powiat ostrowiecki - 583 osób, miasto Kielce - 526 osób, oraz powiat kielecki – 356 osób; zaś najmniejszą: powiat kazimierski – 21 osób, włoszczowski – 43 osoby oraz pińczowski - 69 osób. Należy zwrócić uwagę na korzystny trend zmniejszania liczby bezrobotnych osób niepełnosprawnych na przestrzeni minionych lat w większości powiatów województwa świętokrzyskiego. Poddając analizie okres lat 2015-2019 najmocniej to zjawisko dało się zauważyć w mieście Kielce oraz w powiecie kazimierskim – spadek na poziomie ponad 250% oraz 200%. W powiecie włoszczowskim liczba niepełnosprawnych osób bezrobotnych na przestrzeni lat 2015-2019 nie uległa większym zmianom, natomiast jedynym powiatem, w którym zwiększyła się liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych był powiat sandomierski.

Wykres 22. Bezrobotne osoby niepełnosprawne w latach 2015-2019 wg powiatów.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach.

Dopełnieniem obrazu zjawiska bezrobocia wśród osób z niepełnosprawnościami w ujęciu terytorialnym jest wskazanie udziału bezrobotnych osób niepełnosprawnych w ogóle osób bezrobotnych na terenie danego powiatu.

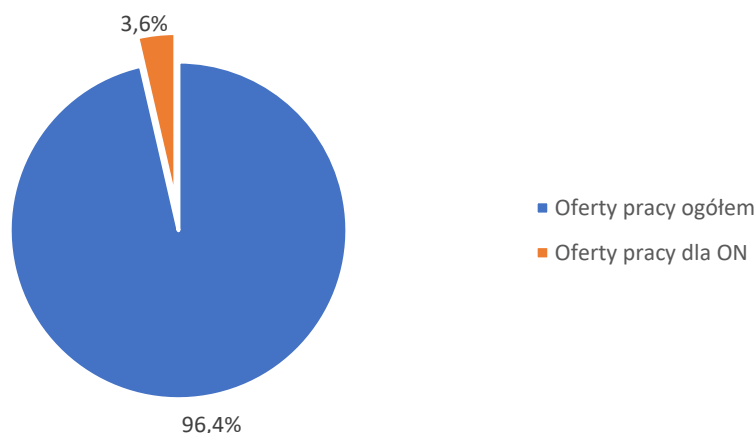

Wykres 23. Udział niepełnosprawnych osób bezrobotnych w ogóle bezrobotnych wg powiatów.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach.

Dane wskazują, że najwyższy udział niepełnosprawnych osób bezrobotnych w ogóle bezrobotnych odnotowano w powiecie ostrowieckim – 21,7%, starachowickim – 9,9% oraz koneckim – 9,7%, zaś najniższy w powiecie opatowskim 1,8%, włoszczowskim – 3,6%, kazimierskim 2,2%.

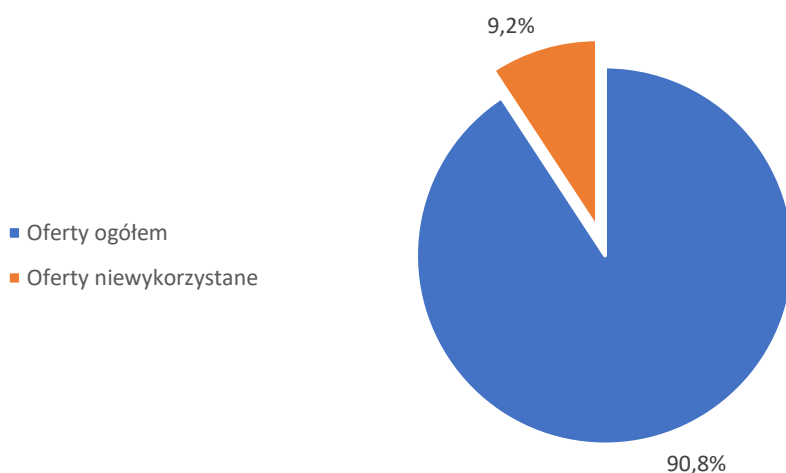
Na przestrzeni 12 miesięcy 2019 roku pracodawcy ogółem zgłosili do urzędów pracy 28.863 wolne miejsca pracy i miejsca aktywizacji zawodowej, tj. o 6 234 mniej w porównaniu do 2018 roku oraz 12 738 mniej niż w roku 2017. Należy zauważyć istotne, bo 17,8% zmniejszenie liczby zgłoszonych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, tym bardziej wymaga to podkreślenia, iż w latach wcześniejszych takiej tendencji nie odnotowano. Powyższe zjawisko znalazło odzwierciedlenie w przypadku osób z niepełnosprawnościami – w 2019 r. pracodawcy zgłosili ich 1 028 tj. o 264 mniej niż w roku 2018.

Wykres 24. Oferty pracy dla osób z niepełnosprawnościami w 2019 roku.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach.

Spośród wszystkich wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej 966 dotyczyło propozycji zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej (spadek na poziomie 20,8% w stosunku do 2018r.) oraz 62 miejsca aktywizacji zawodowej w ramach odbywania stażu (spadek o 14% w stosunku do 2018r.). Spośród zgłoszonych na przestrzeni całego 2019r. 966 propozycji zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej na koniec roku w statystykach Wojewódzkiego Urzędu Pracy niewykorzystanych pozostało 95.

Wykres 25. Niewykorzystane propozycje zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej dla osób z niepełnosprawnościami na koniec 2019r.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach.

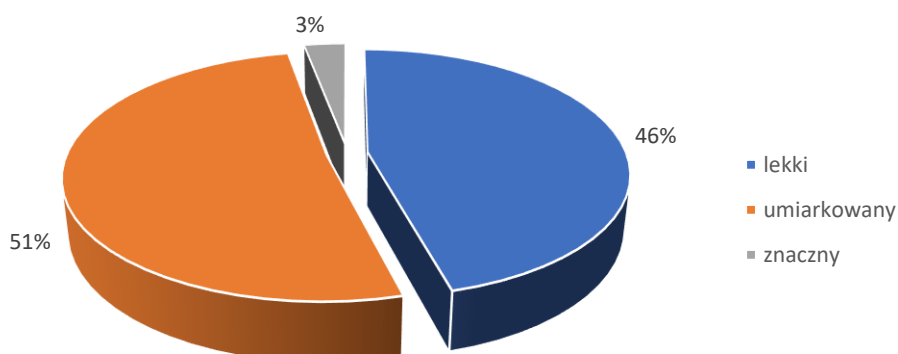
Na przestrzeni 2019 roku z ewidencji bezrobotnych osób niepełnosprawnych wyłączono 2.401 osób, z czego pracę podjęło 1 119 osób niepełnosprawnych. Zdecydowana większość – 81,5% tj. 913 osób podjęło pracę niesubsydiowaną, natomiast z zatrudnienia subsydiowanego skorzystało 206 osób tj. 18,5%.

Wśród niepełnosprawnych osób wyłączonych z ewidencji bezrobotnych dominowali mężczyźni stanowiąc 52,3% ogółu; mieszkańcy miast stanowiąc 60,2%. Spośród wszystkich osób niepełnosprawnych wyłączonych z ewidencji bezrobotnych WUP - 33% stanowiły osoby długotrwale bezrobotne.

Sytuacja osób niepełnosprawnych na rynku pracy nie jest jednorodna, zależy ona od typu niepełnosprawności i jej stopnia a także faktu wrodzonej lub nabytej niepełnosprawności. Ponadto zmiennymi, które warunkują pozycję niepełnosprawnych na rynku pracy są miejsce zamieszkania, wykształcenie, wiek oraz staż pracy. Dlatego też te dane zostaną poddane analizie porównawczej.

Dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach wskazują na silną korelację stopnia, rodzaju niepełnosprawności oraz zatrudnienia. Stopień niepełnosprawności oraz rodzaj dysfunkcji jest jednym z głównych czynników decydujących o możliwości podjęcia pracy przez osoby z niepełnosprawnością. Dane wskazują, iż na koniec 2019r. najliczniejszą grupą wśród pozostających bez pracy osób niepełnosprawnych były osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności – 1 393 osoby, następnie lekkim – 1 248, zaś osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności pozostawało zaledwie 82.

Należy zaznaczyć, iż podobnie jak w roku 2018 największy procentowy spadek liczebności bezrobotnych nastąpił w grupie osób z orzecznym znacznym stopniem niepełnosprawności – spadek na poziomie 16%, następnie z umiarkowanym stopniem – spadek 3,3%. W ogóle niepełnosprawnych osób bezrobotnych o 2% wzrósł udział osób legitymujących się znacznym stopniem niepełnosprawności, natomiast spadł o 0,2 punktu procentowego udział osób z lekkim stopniem niepełnosprawności, a 0,8 punktu procentowego ze znacznym stopniem. Należy zaznaczyć, że różnice były mniejsze niż w latach poprzednich.

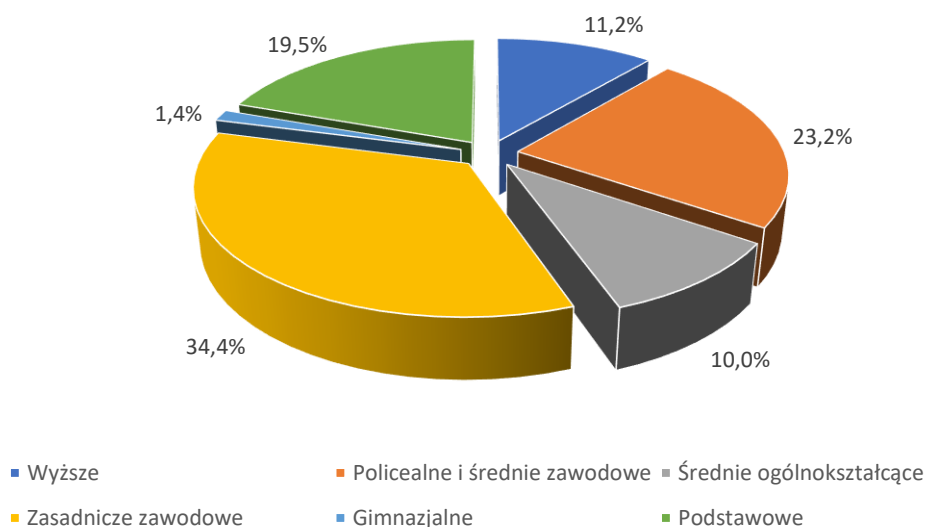

Wykres 26. Bezrobotni niepełnosprawni wg stopnia niepełnosprawności.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach.

Analiza danych dotyczących przyczyn bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych wskazuje, że niezmiennie od lat dominują te same przyczyny niepełnosprawności osób bezrobotnych: schorzenia narządu ruchu – 38,8% , choroby psychiczne – 10,5% oraz choroby układu krążenia i oddechowego - 10%.

W przestrzeni publicznej występuje szereg barier, które niekorzystnie wpływają na poziom oraz strukturę bezrobocia osób niepełnosprawnych. Do najważniejszych problemów osób niepełnosprawnych na rynku pracy zalicza się bariery edukacyjne i niski poziom wykształcenia. Osoby z niepełnosprawnościami nadal mają gorszy dostęp do edukacji, szczególnie edukacji wyższej, w porównaniu do ludzi sprawnych, przez co w efekcie słabszy dostęp do rynku pracy. Statystyki Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach potwierdzają tezę. Wśród bezrobotnych niepełnosprawnych największy udział stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 34,5%, następnie policealnym i średnim zawodowym 23,3%, gimnazjalnym, podstawowym i podstawowym nieukończonym – 20,9%. Najmniej liczna była grupa osób niepełnosprawnych z wykształceniem średnim ogólnokształcącym – 10% oraz wyższym 11%.

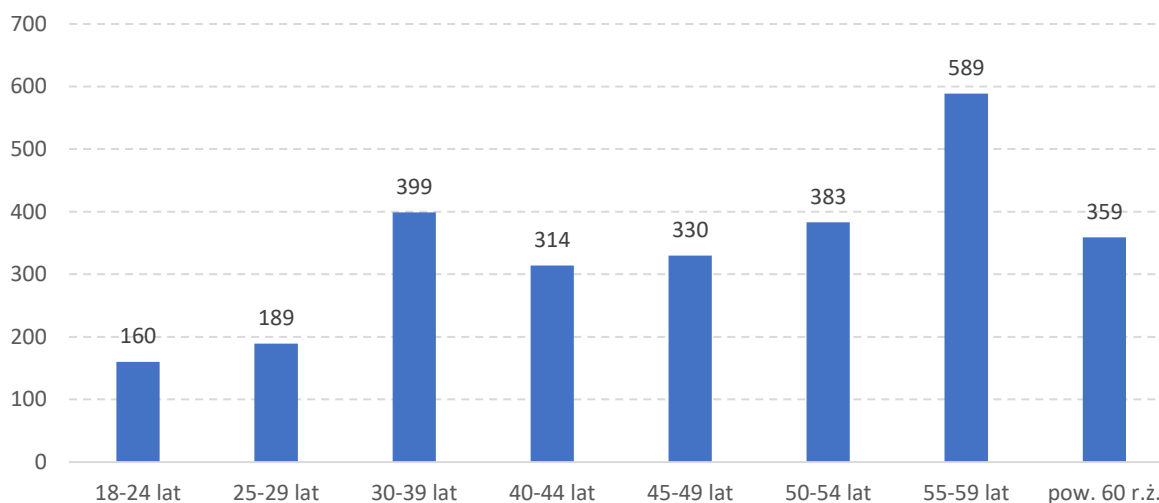

Wykres 27. Bezrobotni niepełnosprawni wg poziomu wykształcenia (%).

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach.

Struktura zjawiska bezrobocia osób niepełnosprawnych w kontekście wieku wskazuje na zmianę najliczniejszej grupy. Na koniec 2019r. wśród bezrobotnych niepełnosprawnych zarejestrowanych w urzędach pracy najliczniejszą grupę stanowiły osoby w przedziale wiekowym 55-59 lat - 21,5% oraz 30-39 lat – 14,6%. Najmniej liczną grupą osób niepełnosprawnych bezrobotnych były osoby młode - w przedziale wiekowym 18-24 lata – 5,8 % ogółu bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami. Przedstawione dane wskazują, że

zmniejszenie liczby osób niepełnosprawnych pozostających bez pracy nastąpiło w siedmiu z ośmiu przedziałów wiekowych – nieznaczny wzrost wynoszący 3 osoby odnotowano w przedziale wiekowym 25 – 29 lat.

Wykres 28. Struktura osób bezrobotnych niepełnosprawnych zarejestrowanych wg wieku w 2019r.

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach.

Z danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach wynika, iż wśród bezrobotnych niepełnosprawnych niezmiennie od lat najwięcej osób posiadało długi staż pracy wynoszący od 10 do 20 lat – 20,8 % (spadek o 0,4% w stosunku do 2018r.) oraz staż w przedziale od 1 do 5 lat – 19,6% (wzrost o 0,6% w stosunku do 2018r.) Natomiast liczba osób niepełnosprawnych bez stażu pracy wyniosła 8,9% (wzrost o 0,3% w stosunku do 2018r.).

Ważnym wskaźnikiem wpływającym na sytuację bezrobotnej osoby niepełnosprawnej jest czas pozostawania bez pracy. W regionie świętokrzyskim dominowały osoby niepełnosprawne z najdłuższym – powyżej 24 miesięcy - czasem pozostawania bez pracy. Osoby te stanowiły 23,5% ogółu bezrobotnych osób niepełnosprawnych. Należy odnotować 0,5% wzrost liczebności tej grupy bezrobotnych. Następną pod względem liczebności były osoby pozostające bez pracy od 6 do 12 miesięcy – 18,4%. Najmniej liczną grupę stanowiły osoby pozostające bez zatrudnienia najkrócej – do 1 miesiąca – 8,9% (wzrost o 0,3% w stosunku do 2018r.) ogółu bezrobotnych niepełnosprawnych.

5.2. Zadania samorządów powiatowych z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych definiuje rehabilitację osób niepełnosprawnych jako „zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych,

szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej”.

Samorządy powiatowe realizują szereg zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych w oparciu o środki PFRON przyznawane powiatom wg. algorytmu.

Do zadań powiatów realizowanych z zakresu rehabilitacji osób niepełnosprawnych należą:

- udzielanie osobom niepełnosprawnym pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej albo rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej,
- udzielanie dofinansowania do wysokości 50% oprocentowania kredytów bankowych, zaciągniętych przez osoby niepełnosprawne na kontynuowanie działalności gospodarczej lub prowadzenie własnego lub dzierżawionego gospodarstwa rolnego,
- zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej,
- finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego niepełnosprawnych,
- zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych poszukujących pracy (staże, prace interwencyjne, szkolenia, przygotowania zawodowe w miejscu pracy).

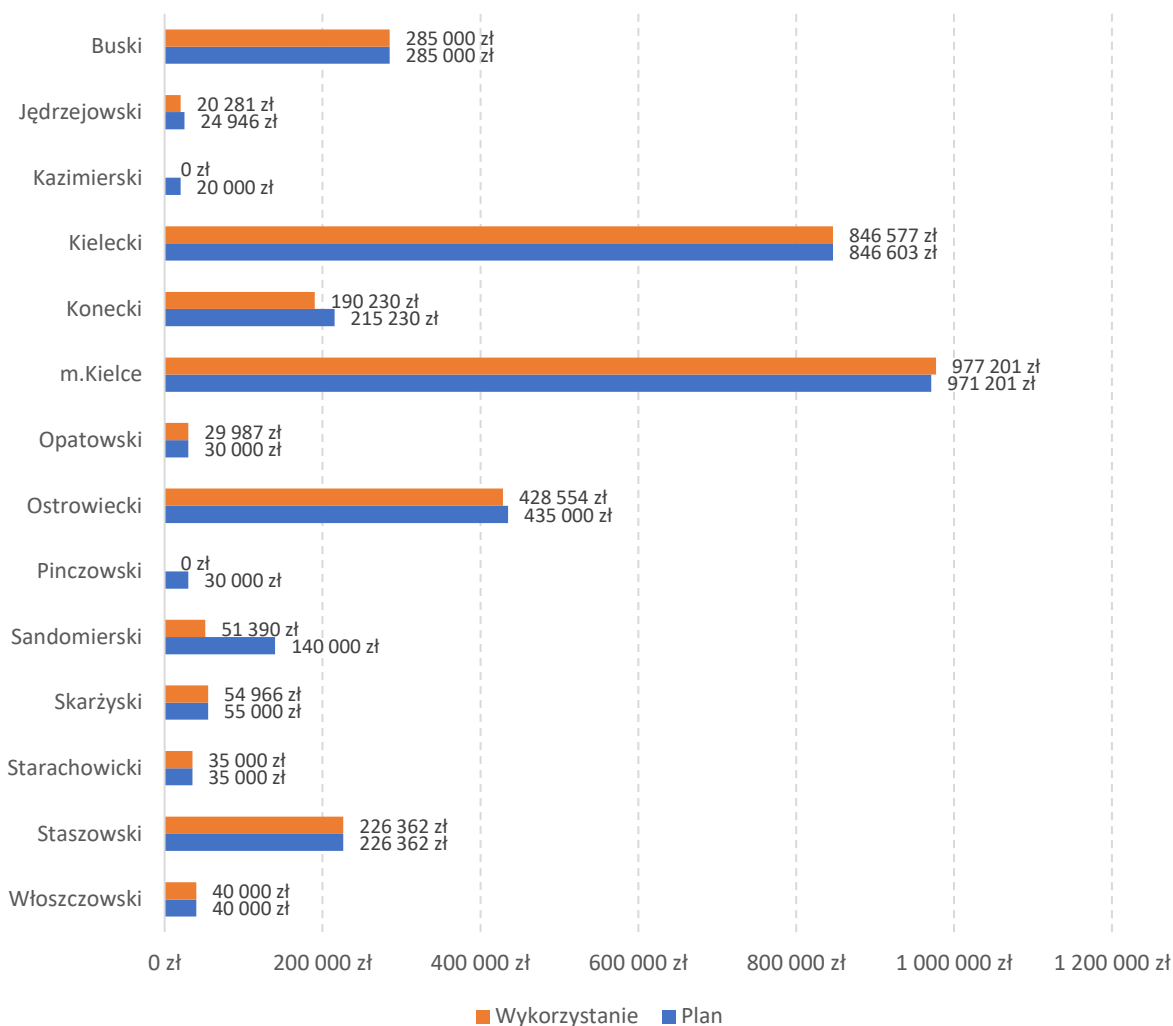
W roku 2019 samorządy powiatowe na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych przeznaczyły kwotę **3 669 342 zł tj. o 240 761 zł mniej niż w 2018r.**

Ostatecznie w wyniku realizacji zadań została wykorzystana kwota: **3 494 548 zł**, co oznacza, że skuteczność wykorzystania środków PFRON przez powiaty wyniosła 95%, co stanowi o 1% zwiększeniu stopnia wykorzystania środków PFRON na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej w stosunku do 2018r.

Należy zwrócić uwagę, iż w 2019r. występowały duże dysproporcje w zaangażowaniu środków finansowych na zadania przez poszczególne powiaty. Z nadesłanych ankiet wynika, iż wszystkie powiaty zaplanowały środki na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej, lecz nie wszystkie realizowały zadania w tym obszarze. Dane wskazują, że powiat pińczowski oraz kazimierski pomimo zabezpieczenia środków finansowych nie wydatkowały ich na powyższy cel. Taki stan rzeczy wynikał z braku zainteresowania wnioskodawców, co przełożyło się na całkowity brak złożonych wniosków na poszczególne zadania.

Niezmiennie najwyższe kwoty zostały wydatkowane przez powiat kielecki oraz Miasto Kielce – oba te powiaty wydatkowały ponad 50% całkowitej kwoty przeznaczonej przez

samorządy powiatowe w regionie świętokrzyskim na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Wykres 29. Zaangażowanie środków PFRON przez samorządy powiatowe województwa Świętokrzyskiego na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej.

Źródło: opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Procentowy udział wykorzystania środków finansowych na realizację poszczególnych zadań zasadniczo od lat nie ulega większym zmianom. Zadaniem na które świętokrzyskie samorządy powiatowe wydatkowały najwięcej środków finansowych były:

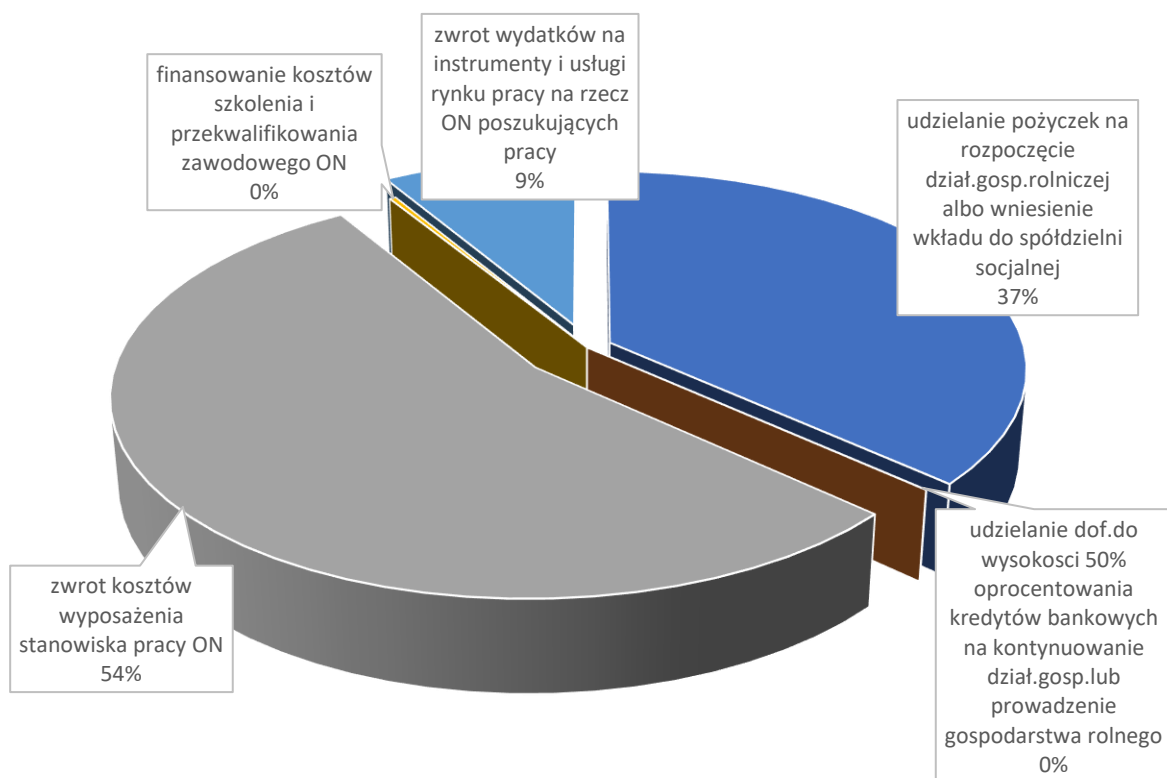
- zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej – 1 904 817zł - odnotowano spadek wydatkowania środków na poziomie 3% w stosunku do 2018r.,
- udzielanie osobom niepełnosprawnym pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej albo rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej 1 279 903zł – odnotowano 4% spadek wydatkowania środków w stosunku do 2018r.

- zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych poszukujących pracy – 300 386 zł – kolejny rok z rządu odnotowany został spadek wydatkowanych środków na poziomie 12%.

zaś najmniej:

- finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego niepełnosprawnych – 9 444 zł – odnotowano dwunastokrotny spadek wydatkowania w stosunku do roku 2018.

Na zadanie: udzielanie dofinansowań do 50% oprocentowani kredytów bankowych zaciągniętych przez ON w roku 2019, podobnie jak w roku 2018 nie wydatkowano środków finansowych.

Wykres 30. Wydatkowanie przez powiaty środków na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Źródło: opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Ważnym elementem wspomagającym proces aktywizacji i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych pozostających bez pracy są kampanie informacyjne prowadzone na rzecz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami. Zaletą kampanii jest możliwość dotarcia w jednym czasie przy stosunkowo niskich nakładach finansowych do jak najszerszego kręgu odbiorców.

W regionie świętokrzyskim spośród 14 powiatów 6 (bez zmian w stosunku do roku 2018) prowadziło działania kampanijne na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych. Do najczęściej wymienianych form zaliczyć należy:

- tworzenie serwisów internetowych/umieszczanie informacji z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych na stronach internetowych,
- umieszczenie artykułów w lokalnych mediach, prasie,
- opracowanie i kolportaż plakatów i ulotek,
- organizacja spotkań/szkoleń z doradcami zawodowymi.

Kolejnym wskaźnikiem poddanym analizie była liczba opracowanych przez powiaty programów reintegracji zawodowej z uwzględnieniem specyficznych potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych, który obejmowałyby system szkoleń z zakresu zakładania spółdzielni socjalnych i działalności gospodarczej. Tego typu forma przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji zawodowej niepełnosprawnych w regionie nie jest popularna – żaden powiat w 2019r., podobnie jak w latach poprzednich nie posiadał uchwalonego programu reintegracji zawodowej niepełnosprawnych.

5.3. Zadania samorządu województwa z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych nakłada na samorząd wojewódzki zadania mające na celu prowadzenie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

Do zadań realizowanych przez samorząd województwa wynikających z zapisów ustawy z zakresu rehabilitacji osób niepełnosprawnych jest dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej. W ramach realizacji zadania dotyczącego dofinansowania kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej środki PFRON z zaplanowanej kwoty 5 508 989,00 zł Województwo wydatkowało w kwocie: 5 034 346 zł.

- Powiatowego Zakładu Aktywności Zawodowej w Stykowie – 1 634 500 zł.
- Zakładu Aktywności Zawodowej w Końskich – 1 104 096 zł.
- Zakładu Aktywności Zawodowej Caritas Diecezji Kieleckiej w Kielcach – 1 183 000 zł.
- Zakładu Aktywności Zawodowej Stowarzyszenia „Nadzieja Rodzinie” w Kielcach – 1 112 750 zł.

Przyznane przez Samorząd Województwa Świętokrzyskiego środki zostały przeznaczone głównie na bieżącą działalność Zakładów Aktywności Zawodowej w Stykowie, Końskich oraz Kielcach oraz także m.in. na zakup: sprzętu komputerowego przez ZAZ w Stykowie, plotera przez ZAZ w Końskich, laminatora oraz gilotyny przez ZAZ Caritas Diecezji Kieleckiej oraz samochodu oraz pieca przez ZAZ „Nadzieja Rodzinie”

Według stanu na grudzień 2019 r. w czterech Zakładach Aktywności Zawodowej zatrudnionych było łącznie 259 osób, w tym 193 osoby ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Ponadto w 2019 r. Samorząd Województwa z własnych środków dofinansowywał działalność funkcjonujących na terenie województwa Zakładów Aktywności Zawodowej.

Na w/w cel zostały przeznaczone środki w łącznej kwocie: **946 330,48 zł**, w tym dla:

- Zakładu Aktywności Zawodowej w Stykowie – 265 000,00 zł.,
- Zakładu Aktywności Zawodowej w Końskich – 262 330,48 zł.,
- Zakładu Aktywności Zawodowej Caritas Diecezji Kieleckiej w Kielcach – 140 000,00 zł.,
- Zakładu Aktywności Zawodowej Stowarzyszenia „Nadzieja Rodzinie” w Kielcach – 279 000,00 zł.,

Zakłady wykorzystały środki Samorządu Województwa Świętokrzyskiego w kwocie 792 412,00 zł.

Obowiązek dofinansowania Zakładów przez Samorząd Województwa wynika z przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Ustawa ta obliguje Samorząd do udziału w finansowaniu kosztów działania tych podmiotów w wysokości co najmniej 10% ogólnych kosztów działania.

5.4. Zadania Oddziału Świętokrzyskiego Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych

Zadania realizowane przez Oddział Świętokrzyskiego PFRON w głównej mierze skupiają się na działaniach związanych z rehabilitacją społeczną. W ramach realizowanych przez Oddział Świętokrzyski zadań PFRON sensu stricto rehabilitacji zawodowej dotyczyło jedno: zwrot kosztów budowy obiektów i pomieszczeń Zakładu Pracy Chronionej kosztów transportowych i administracyjnych. W ramach realizacji zadania dofinansowanie otrzymały dwa Zakłady Pracy Chronionej w łącznej wysokości **279 159,50 zł**.

5.5. Chroniony rynek pracy

Zatrudnienie chronione można zdefiniować jako zatrudnienie osoby z niepełnosprawnością w warunkach określonych szczególnymi przepisami prawa. Zatrudnienie takie jest pracą zarobkową, wydajną, przynoszącą określony dochód z wykonywanej pracy. Praca chroniona stanowi alternatywę pracy na otwartym rynku pracy i prowadzona jest przez wyspecjalizowane podmioty, zaś ostatecznym celem pracy chronionej jest przygotowanie osoby niepełnosprawnej do pracy w warunkach niechronionych - ma więc ona charakter przejściowy.

Rok 2019 był kolejnym okresem w którym nastąpił w kraju regres liczby zakładów pracy chronionej. W Województwie Świętokrzyskim liczba Zakładów nie uległa zmianie, natomiast redukcji uległa liczba osób niepełnosprawnych zatrudnionych w ZPCh. Analizie poddano dane pozyskane z Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych za 2019r. Wynika z nich, że w ciągu minionego roku w regionie uległa 5,5% zwiększeniu liczba osób zatrudnionych ogółem, natomiast 6,4% zmniejszeniu liczba zatrudnionych osób z niepełnosprawnościami. Oznacza to m.in., że w Zakładach Pracy Chronionej zostało zwiększone zatrudnienie osób pełnosprawnych stanowiących tzw. „obsługę administracyjną”. Zmieniła się struktura zatrudnienia osób niepełnosprawnych: odnotowano wzrost zatrudnienia osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz redukcję osób legitymizujących się orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

Tabela 8. Zatrudnienie w zakładach pracy chronionej w latach 2015, 2018, 2019 w kraju i województwie świętokrzyskim.

Rok	2015		2018		2019	
	Województwo	Kraj	Województwo	Kraj	Województwo	Kraj
Liczba ZPCh	42	1 215	37	922	37	867
Liczba zatrudnionych osób ogółem	3 610	167 632	3 537	145 876	3 736	138 483
Liczba zatrudnionych ON ogółem	2 908	132 104	3 170	113 765	2 969	107 903
- znaczny st. niepełnosprawności	197	9 641	270	9 535	263	9 332
- umiarkowany st. niepełnosprawności	2 155	89 991	2 420	79 799	2 294	75 997
- lekki stopień niepełnosprawności	556	32 472	478	24 406	412	22 559

Źródło: Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych.

6. Rehabilitacja i profilaktyka medyczna osób niepełnosprawnych

W świetle obowiązujących definicji niepełnosprawność stanowi konsekwencje wrodzonych lub nabytych deficytów zdrowotnych ograniczających codzienne funkcjonowanie, podejmowaną aktywność oraz pełnienie zwyczajowych zadań i ról społecznych. Celem regeneracji utraconych struktur, kompensacji stwierdzanych deficytów i adaptacji do życia w społeczeństwie konieczne jest prowadzenie rehabilitacji kompleksowej, która ma za zadanie poprawę jakości życia w sposób najpełniejszy, jak to jest możliwe, w jego wszystkich wymiarach.

Z kolei profilaktyka na celu poprawę bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców, promowanie zdrowia, redukcję nierówności w zakresie zdrowia, przygotowywanie oraz rozpowszechnianie informacji i wiedzy na tematy zdrowotne.

Jednym z elementów diagnozy i monitoringu poziomu zdrowia mieszkańców regionu jest analiza danych statystycznych pochodzących z Oddziału Świętokrzyskiego Narodowego Funduszu Zdrowia. Dane dotyczą zagadnień takich jak: liczba placówek rehabilitacji medycznej, realizacji świadczeń rehabilitacji medycznej i uzdrowiskowej oraz stopnia zaopatrzenia w sprzęt ortopedyczno-pomocniczy.

Zestawienia przedstawione poniżej dotyczą udzielania świadczeń rehabilitacji medycznej. Podstawową metodą pracy w rehabilitacji medycznej jest praca zespołu rehabilitacyjnego przy wykorzystaniu zaplecza medyczno - rehabilitacyjnego.

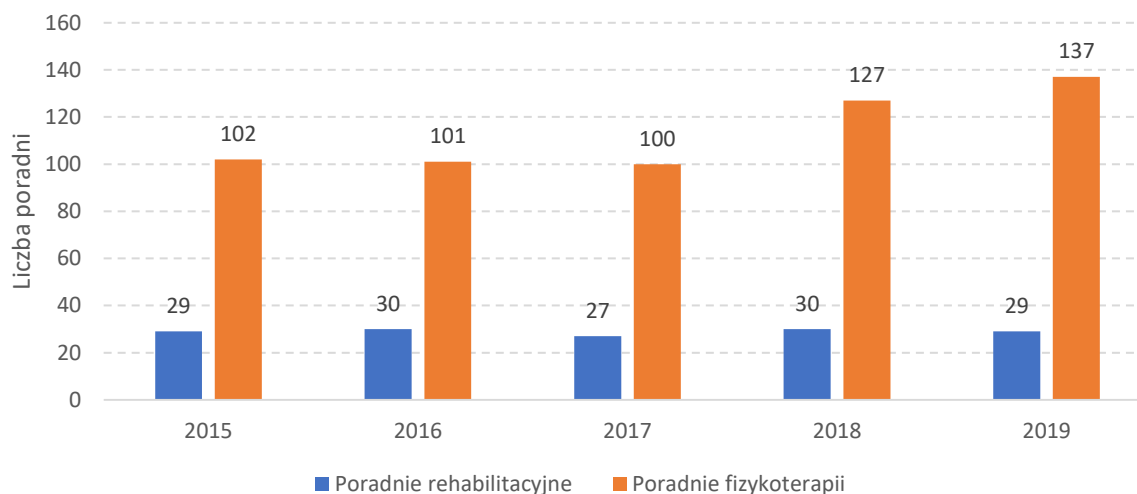
Tabela 9. Placówki rehabilitacji medycznej w województwie świętokrzyskim (liczba zakładów).

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019
Oddziały rehabilitacyjne	13	13	13	13	13
Liczba łóżek w oddziałach rehabilitacyjnych	1 005	966	991	989	960
Dzienne oddziały rehabilitacyjne	29	29	28	30	28

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

Na przestrzeni lat 2015-2019 liczba oddziałów rehabilitacyjnych w województwie świętokrzyskim była stała i wyniosła 13. Od roku 2017r. odnotowany jest systematyczny spadek liczby łóżek w oddziałach rehabilitacyjnych; w 2017r liczba łóżek wyniosła 991 zaś w 2019 – 960, co stanowi o 3% spadku liczby łóżek. Wskaźnik ten największą wartość osiągnął w roku 2015 – wynosząc 1 005 łóżek. Natomiast wskaźnik dotyczący liczby dziennych oddziałów rehabilitacyjnych charakteryzuje rocznymi wahaniami; w 2019 r. wyniósł 28, co było wartością niższą o dwa w stosunku do roku 2018.

Istotnymi elementami w procesie rehabilitacji medycznej są: liczba i dostępność do poradni rehabilitacyjnych i poradni fizykoterapii.

Wykres 31. Liczba poradni rehabilitacyjnych oraz fizykoterapii na terenie województwa świętokrzyskiego.

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

Zakres oddziaływań poradni rehabilitacji medycznej obejmuje prowadzenie leczniczego usprawniania osób niepełnosprawnych w zakresie wizyt lekarskich ambulatoryjnych i domowych, udzielanie porad specjalistycznych z zakresu rehabilitacji narządów ruchu oraz prowadzenie leczenia pacjentów wymagających leczenia rehabilitacyjnego.

W regionie świętokrzyskim liczba poradni rehabilitacyjnych charakteryzuje się niewielkimi rocznymi zmianami – w roku 2019 było ich 28, w roku 2018 -30.

Z kolei liczba poradni fizykoterapii na przestrzeni lat 2017 – 2019 uległa istotnemu zwiększeniu; w roku 2019 wynosiła 137, wobec 127 w roku 2018 i 102 poradni w roku 2015.

Na podstawie statystyk NFZ Oddziału Świętokrzyskiego przeprowadzono analizę liczby świadczeniobiorców poszczególnych typów rehabilitacji oraz nakładów finansowych na świadczenia rehabilitacji medycznej.

Tabela 10. Liczba świadczeniodawców, koszty świadczeń rehabilitacyjnych w Oddziale Świętokrzyskim NFZ w 2014, 2018 i 2019 roku.

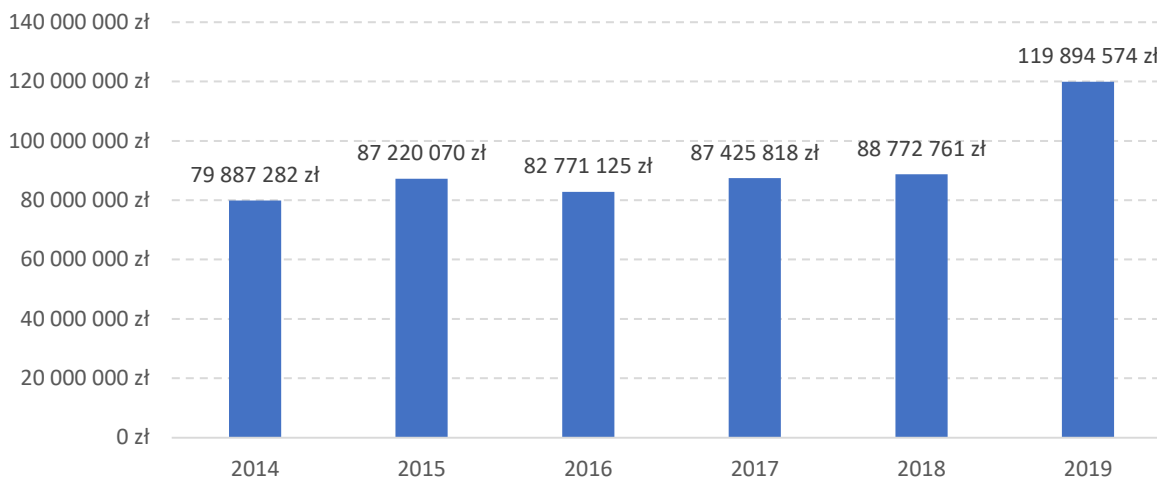
Wyszczególnienie	Liczba świadczeniodawców			Całkowity koszt realizacji świadczeń medycznych		
	2014	2018	2019	2014	2018	2019
Fizjoterapia ambulatoryjna	101	127	129	29 203 639	27 050 014	35 351 552
Fizjoterapia domowa	3	21	23	678 678	6 663 422	16 294 553
Lekarska ambulatoryjna opieka rehabilitacyjna	27	30	29	860 013	998 856	1 134 114
Rehabilitacja neurologiczna	7	7	7	7 049 632	7 971 352	8 901 177
Rehabilitacja osób z dysfunkcją narządu słuchu i mowy	1	1	1	218 630	248 448	200 061
Rehabilitacja dzieci z zaburzeniami wieku rozwojowego w ośrodku/oddziale dziennym.	6	7	7	3 237 608	3 394 743	4 073 334
Rehabilitacja kardiologiczna w ośrodku/oddziale dziennym.	3	4	5	244 138	503 520	767 276
Rehabilitacja kardiologiczna w warunkach stacjonarnych	2	2	2	2 362 198	4 379 089	4 693 895
Rehabilitacja ogólnoustrojowa w ośrodku/oddziale dziennym	22	23	22	9 022 266	10 672 894	12 596 159
Rehabilitacja ogólnoustrojowa w warunkach stacjonarnych	12	12	12	26 875 890	32 737 294	35 770 459
Rehabilitacja osób z dysfunkcją narządu wzroku	1	1	1	134 570	153 129	111 994
RAZEM	185	235	238	79 887 262	88 772 761	119 894 574

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

Tabela nr 10 przedstawia liczbę świadczeniodawców oraz koszty realizacji świadczeń poszczególnych rodzajów rehabilitacji medycznej realizowanych przez Oddział Świętokrzyski Narodowego Funduszu Zdrowia na początku realizacji Programu w roku 2014 oraz porównawczo w roku 2018 i 2019.

Łączny koszt udzielonych świadczeń w zakresie rehabilitacji medycznej na przestrzeni 2018 i 2019r. wzrósł o ponad 35% i wyniósł 119 894 574 zł. Najwyższe nakłady zostały poniesione na prowadzenie rehabilitacji ogólnoustrojowej w warunkach stacjonarnych – blisko 36 mln zł oraz fizjoterapię ambulatoryjną – 35,3 mln zł., co stanowiło łącznie 83 % ogółu kosztów rehabilitacji medycznej.

Najistotniej, bo aż o ponad 9,6 mln zł uległo zwiększeniu na przestrzeni 2018 i 2019r. wydatkowanie środków związanych z fizjoterapią domową, co stanowiło kontynuację trendu z minionych lat. Natomiast jedyną kategorią, w której odnotowano zmniejszenie wydatków była rehabilitacja osób z dysfunkcją narządu wzroku – spadek na poziomie 27%.

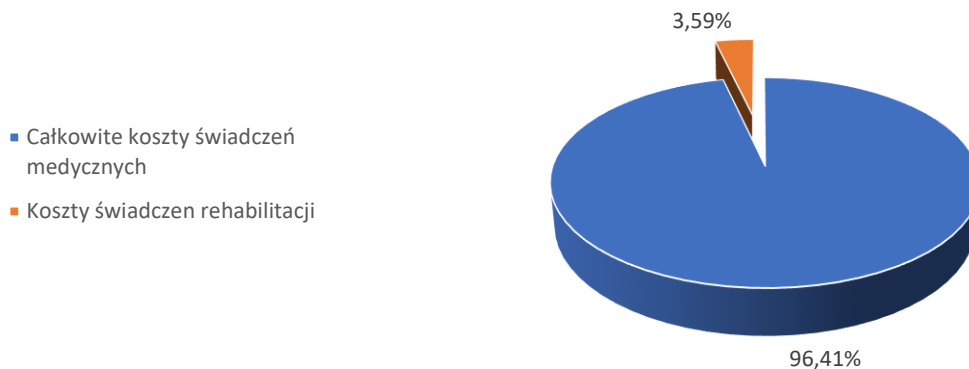
Wykres 32. Wysokość środków poniesionych na świadczenia rehabilitacji medycznej w latach 2014-2019.

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

Należy zaznaczyć, iż na przestrzeni lat 2014 - 2019 wzrosły nakłady na świadczenia rehabilitacji medycznej o blisko 50%, szczególnie istotny wzrost widoczny był w roku 2019, co świadczy jednoznacznie o rosnącym zapotrzebowaniu na świadczenia rehabilitacji medycznej.

Ważnym wskaźnikiem obrazującym skalę i zakres udzielanych świadczeń rehabilitacji medycznej jest liczba świadczeniodawców. Liczba świadczeniodawców rehabilitacji medycznej na przestrzeni 2018 i 2019r. nie uległa istotnej zmianie i wyniosła 238, z czego 54% stanowili świadczeniodawcy fizjoterapii ambulatoryjnej, 12,1% świadczeniodawcy lekarskiej ambulatoryjnej opieki rehabilitacyjnej.

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym skalę udzielanych świadczeń rehabilitacji medycznej jest udział kosztów realizacji świadczeń z zakresu rehabilitacji medycznej w całkowitym koszcie realizacji świadczeń zdrowotnych. Wskaźnik ten nieznacznie uległ wzrostowi i wyniósł 3,59%.

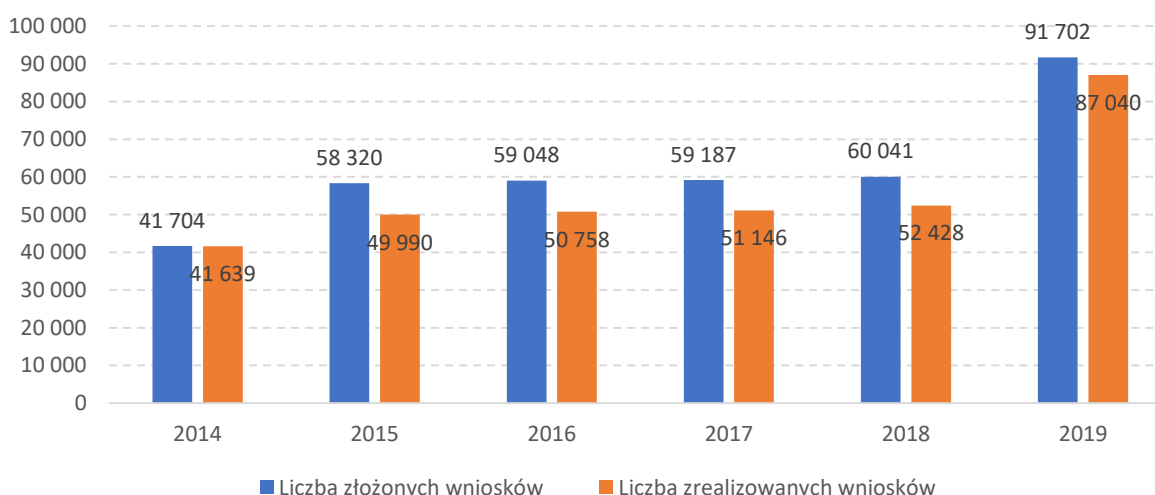

Wykres 33. Udział kosztów świadczeń rehabilitacji medycznej w całkowitych kosztach świadczeń zdrowotnych w 2019r.

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

6.1. Zaopatrzenie w sprzęt ortopedyczny i pomocniczy

Kolejny wskaźnik diagnozy stanowi analiza danych z zakresu zaopatrzenia w sprzęt ortopedyczno- pomocniczy finansowany przez NFZ Oddział Świętokrzyski. Sprzęt ten odgrywa fundamentalną rolę podczas rehabilitacji, jak i stanowi pomoc w codziennej egzystencji osób z dysfunkcjami. Przedmioty ortopedyczne to sprzęty, które pomagają osobie niepełnosprawnej lub chorej w poruszaniu się. Są to na przykład: protezy, kule, balkoniki, wózki, natomiast środkami pomocniczymi są środki, które pomagają osobom niepełnosprawnym radzić sobie z chorobą lub niepełnosprawnością, pomagają przebywać wśród ludzi i kontaktować się z nimi na przykład: aparaty słuchowe, soczewki okularowe, obuwie ortopedyczne.

Wykres 34. Liczba złożonych oraz zrealizowanych wniosków o dofinansowanie sprzętu ortopedyczno- pomocniczego w woj. świętokrzyskim przez NFZ Oddział Świętokrzyski w latach 2014- 2019.

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

Wykres przedstawia liczbę złożonych oraz zrealizowanych wniosków o dofinansowanie sprzętu ortopedyczno – pomocniczego w latach 2014-2019. Okres ten charakteryzuje się znacznym wzrostem liczby zrealizowanych wniosków w latach 2014 i 2015, zaś w latach 2015 - 2018 tendencja wyhamowała – wzrost na przestrzeni analizowanego okresu wyniósł 2,5%. Rok 2019 był rekordowy zarówno pod względem złożonych jak i zrealizowanych wniosków – w stosunku do 2018 roku odnotowano 66% wzrost liczby zrealizowanych wniosków i 53% wzrost liczby wniosków złożonych.

Istotnym wskaźnikiem poddanym analizie jest udział zrealizowanych wniosków w ogólnej liczbie złożonych wniosków o dofinansowanie sprzętu ortopedyczno-pomocniczego. Należy zwrócić uwagę na współczynnik wniosków zrealizowanych do złożonych. W roku 2014 wyniósł on blisko 1,0, natomiast w latach 2015- 2018 wartość wskaźnika zmniejszyła się, by w roku 2019 osiągnąć wartość 0,94.

W roku 2019 istotnie zwiększył się całkowity koszt realizacji złożonych wniosków w ramach zaopatrywania w sprzęt ortopedyczno – pomocniczy. Wysokość poniesionych wydatków wyniosła aż 42 388 549 zł, co było wartością o ponad 45% wyższą niż w 2018r. i ponad dwukrotnie większą niż w roku 2017.

Znaczenie leczenia uzdrowiskowego i sanatoryjnego w procesie rehabilitacji ze względu na jego kompleksowość, komplementarność i różnorodność stosowanych metod leczenia jest duże. Wskaźnikiem obrazującym sytuację w zakresie dostępności do świadczeń rehabilitacyjnych z zakresu lecznictwa uzdrowiskowego jest analiza średniego czasu oczekiwania oraz liczba oczekujących na tego typu świadczenia. W przypadku leczenia w szpitalu uzdrowiskowym na przestrzeni 2018 i 2019r. średni czas oczekiwania uległ zmniejszeniu z 6 do 4 miesięcy, natomiast w przypadku leczenia sanatoryjnego w stosunku do roku 2018 nie uległ zmianie i wyniósł do 15 miesięcy.

Wynika to z faktu, iż liczba skierowań na leczenie w szpitalu uzdrowiskowym wydawanych przez lekarza ubezpieczenia zdrowotnego była ponad siedmiokrotnie niższa niż skierowań na leczenie sanatoryjne.

Tabela 11. Zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne z zakresu leczenia uzdrowiskowego i sanatoryjnego.

	Liczba skierowań wystawionych przez lek. ubezpieczenia zdrowotnego	Liczba skierowań zaakceptowanych przez NFZ	Liczba skierowań zrealizowanych
Leczenie w szpitalu uzdrowiskowym	1 705	1 697	1 089
Leczenie sanatoryjne	12 670	12 660	385

Źródło: Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski.

Ważnym wskaźnikiem jest udział skierowań na leczenie w szpitalu uzdrowiskowym oraz na leczenie sanatoryjne wystawionych przez lekarza ubezpieczenia społecznego do liczby skierowań faktycznie zrealizowanych. W przypadku leczenia w szpitalu uzdrowiskowym wskaźnik wyniósł 64% i był wyższy o 20% niż w roku 2018, natomiast w przypadku leczenia sanatoryjnego osiągnął zaledwie 3%, co i tak było wartością o 0,6% wyższą niż w roku 2018. W procesie rehabilitacji oraz ograniczania skutków występowania niepełnosprawności istotną kwestią jest możliwość korzystania ze sprzętu rehabilitacyjnego w warunkach domowych. Takie rozwiązanie umożliwiają funkcjonujące na terenie województwa wypożyczalnie sprzętu rehabilitacyjnego. Z danych przedstawionych przez samorządy powiatowe wynika, iż w 2019r. funkcjonowało 24 tego typu instytucji na terenie 12 powiatów. Obserwowany jest korzystny trend zwiększania liczby wypożyczalni oraz liczby powiatów prowadzących wypożyczalnie – liczba wypożyczalni zwiększyła się z 22 w 2018r. do 24 w 2019r., zaś liczba powiatów z 10 w roku 2018 do 12 w roku 2019. Powiatami nie prowadzącymi wypożyczalni były powiaty: pińczowski i staszowski.

Zapobieganie niepełnosprawności i zmniejszanie ewentualnych jej skutków jest dla społeczeństwa mniej kosztowne niż konieczność zapewnienia późniejszej opieki nad osobami niepełnosprawnymi i podejmowanie działań zmierzających do ich integracji ze społeczeństwem. W tym zakresie dokonano analizy wskaźników: liczby i zakresu realizowanych przez powiaty programów i projektów dotyczących zapobiegania niepełnosprawności i ograniczania jej skutków oraz liczby kampanii informacyjnych dot. podnoszenia świadomości w zakresie występowania niewłaściwych symptomów rozwojowych opieki, pielęgnacji dzieci i młodzieży.

Na przestrzeni lat 2018 i 2019 z 5 do 6 wzrosła liczba powiatów posiadających opracowane programy z zakresu zapobiegania i ograniczania niepełnosprawności. Łączna kwota wydatkowana na realizację działań w ramach programów wyniosła: 3 279 632 zł z czego zdecydowana większość – 90% pochodziła ze źródeł zewnętrznych, zaś środki własne powiatów stanowiły 10%. Do najpopularniejszych form należały działania mające na celu zwiększenie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych, m.in.: realizacja programu pn. „Aktywny samorząd” w ramach którego finansowano likwidację barier ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami, prowadzono wypożyczalnie sprzętu rehabilitacyjnego. Osoby z niepełnosprawnościami zostały objęte usługami asystenckimi i opiekuńczymi w wykonywaniu podstawowych czynności niezbędnych do samodzielnego i aktywnego funkcjonowania w społeczeństwie. Ponadto osobom niepełnosprawnym udzielano porad rehabilitacyjnych i zabiegów fizjoterapeutycznych,

organizowano bezpłatny transport na zabiegi rehabilitacyjne. W ramach programu pn. „Aktywny samorząd” funkcjonowały także bezpłatne wypożyczalnie sprzętu do rehabilitacji w warunkach domowych.

Jedynie 4 powiaty: jędrzejowski, kazimierski, ostrowiecki oraz opatowski podjęły działania w ramach podnoszenia świadomości w zakresie występowania niewłaściwych symptomów rozwojowych, opieki, pielęgnacji dzieci i młodzieży.

W ramach działalności poradni psychologiczno-pedagogicznych udzielano porad, wskazówek, informacji dla rodziców, organizowano szkolenia i prelekcje w zakresie pracy z dziećmi z udziałem nauczycieli i rodziców.

7. Podnoszenie poziomu wykształcenia efektem rozwoju i dostosowania systemu edukacji do potrzeb i możliwości osób niepełnosprawnych

Edukacja jest niewątpliwie jedną z najważniejszych inwestycji nie tylko społecznych, ale również gospodarczych i politycznych⁹.

Poziom wykształcenia jako wskaźnik posiadanych zasobów kapitału społecznego osoby stanowi z jednej strony niezwykle istotny czynnik np. dla jej aktywności zawodowej, z drugiej strony istotnie zmniejsza zagrożenie wykluczeniem społecznym, wpływając tym samym na wyższy poziom jakości życia¹⁰.

Dane jednoznacznie wskazują na szczególnie silne powiązanie poziomu wykształcenia i aktywności zawodowej w grupie osób niepełnosprawnych, im wyższy poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych, tym wyższy współczynnik ich aktywności zawodowej oraz wskaźnik zatrudnienia. Niskie wykształcenie i wynikający z niego brak kwalifikacji do wykonywania pracy to dziś główne, a zarazem najtrudniejsze wyzwania stojące przed polityką państwa wobec osób niepełnosprawnych. Oprócz typu niepełnosprawności to właśnie brak wykształcenia stanowi największe bariery w podjęciu zatrudnienia przez osoby niepełnosprawne.

Wpływ na aktywność zawodową osób niepełnosprawnych ma system kształcenia niepełnosprawnych zarówno tych z niepełnosprawnością wrodzoną jak i nabytą. To właśnie od efektywności, skuteczności, przystosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz oczekiwań pracodawców zależy sytuacja tej grupy społecznej na rynku pracy.

7.1. Zaplecze edukacyjne dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej

Kształcenie specjalne organizowane jest dla dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej i może być realizowane w systemie szkolnym lub w formie indywidualnej. Kształcenie specjalne (na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej) odbywa się w funkcjonujących samodzielnie szkołach specjalnych lub w szkołach ogólnodostępnych, w których tworzone są oddziały: specjalne, integracyjne, ogólnodostępne oraz w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, innych placówkach oświatowo-wychowawczych lub

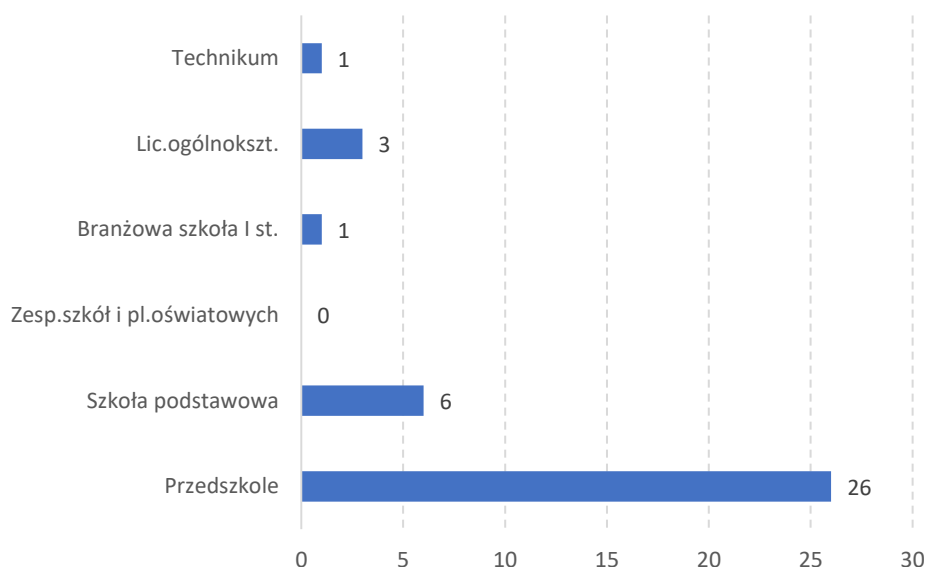
⁹ Jarmurzek J. Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej Nr 13/2016 Wybrane aspekty aktywności edukacyjnej i zawodowej młodych osób z niepełnosprawnościami. Poznań 2016r.

¹⁰ Raport Edukacja w zarysie, OECD 2015.

placówkach wykonujących działalność leczniczą (włącznie z zakładami lecznictwa uzdrowiskowego).

Wdrażanie nowoczesnego systemu kształcenia osób z niepełnosprawnościami stanowiącego zadanie polityki oświatowej państwa z jednej strony wymaga współpracy podmiotów jak szkoły, społeczności lokalne, rodziców i instytucji pozarządowych z władzami z drugiej rozwoju instytucji zapewniających wczesną diagnozę niepełnosprawności, specyficznych potrzeb edukacyjnych dziecka oraz systemu poradnictwa dla nauczycieli i rodziców. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi realizują naukę w jednej z przewidzianych form organizacyjnych kształcenia, na podstawie orzeczenia publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej (w tym publicznej poradni specjalistycznej) o potrzebie kształcenia specjalnego lub indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży.

W regionie świętokrzyskim w roku szkolnym 2018/2019 funkcjonowało łącznie 37 szkół i placówek oświatowych integracyjnych/z oddziałami integracyjnymi. Termin kształcenie integracyjne w polskim znaczeniu wskazuje, że każde dziecko niepełnosprawne w wieku szkolnym, bez względu na swoje zdolności, ma możliwość uczenia się w odpowiedniej dla swojego wieku klasie szkoły lub placówki oświatowej. Ponadto zarówno dziecko niepełnosprawne jak i rodzina i nauczyciel ma zapewnione szerokie wsparcie psychologiczno – pedagogiczne. Edukacja integracyjna powinna zapewniać poczucie przynależności dzieci zdrowych i niepełnosprawnych do danej społeczności szkolnej.

Wykres 35. Liczba szkół/placówek integracyjnych (z oddziałami integracyjnymi) w województwie świętokrzyskim.

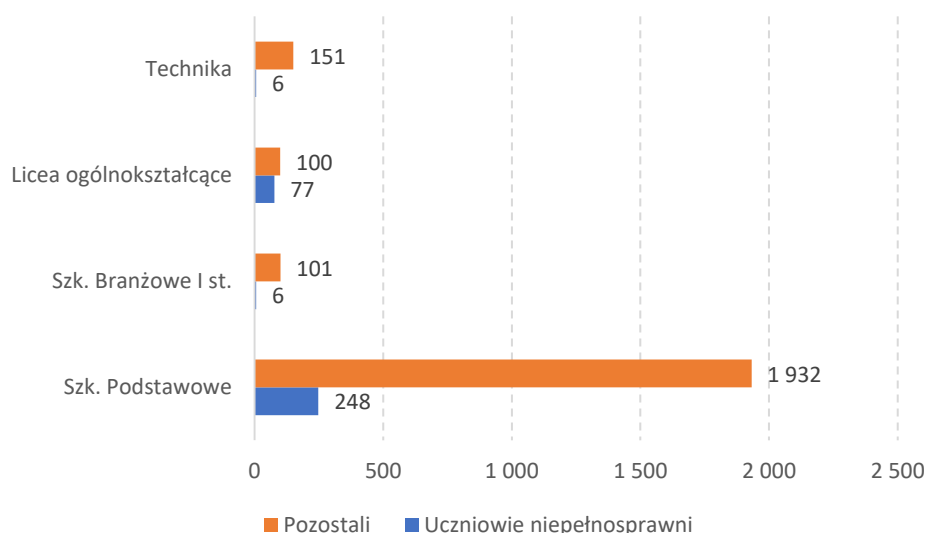
Źródło: Kuratorium Oświaty w Kielcach.

Najwięcej szkół z oddziałami integracyjnymi w regionie odnotowano na poziomie szkół podstawowych – 6 – wzrost w stosunku do roku 2017/2018 o jedną, zaś najmniej techników i branżowych szkół I stopnia – po jednej, co świadczy o braku zmian w stosunku do lat wcześniejszych.

Dane Kuratorium Oświaty w Kielcach wskazują, iż w regionie najszerzej reprezentowane są przedszkola integracyjne/z oddziałami integracyjnymi – w roku szkolnym 2018/2019 funkcjonowało ich 26 tj. o dwa mniej niż w roku 2017/2018.

Dane Kuratorium Oświaty w Kielcach wskazują, że w poszczególnych typach szkół integracyjnych i z oddziałami integracyjnymi najwięcej uczniów uczęszcza do szkół:

- podstawowych: łącznie 2 180, w tym niepełnosprawnych: 248,
- liceów ogólnokształcących – łącznie 177, w tym niepełnosprawnych: 77,
- techników- ogółem 157, w tym niepełnosprawnych 6,
- szkół branżowych I stopnia : łącznie 107, w tym niepełnosprawnych – 6.

Wykres 36. Liczba uczniów szkół/placówek z oddziałami integracyjnymi w województwie świętokrzyskim.

Źródło: Kuratorium Oświaty w Kielcach.

Szkolnictwo specjalne

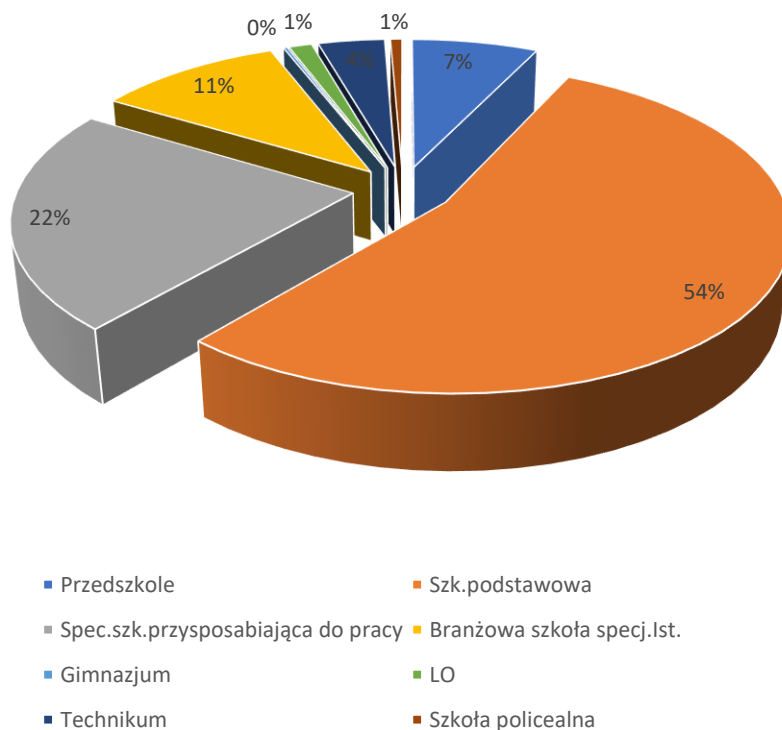
Elementem nurtu segregacyjnego edukacji są szkoły i oddziały specjalne. Są to placówki, których podstawowym celem jest zabezpieczenie każdemu dziecku odchylonemu od normy właściwych warunków do wszechstronnego rozwoju powodującego pełną aktywizację możliwości psychofizycznych¹¹. W regionie świętokrzyskim szkół i placówek specjalnych funkcjonowało 99 w tym najliczniej:

¹¹ M. Bełza, Szkolnictwo specjalne w Polsce – różne formy organizacji.

- Specjalne przedszkola i punkty przedszkolne – 14,
- Specjalne szkoły podstawowe - 37,
- Szkoły specjalne przysposabiające do pracy – 20,
- Branżowe szkoły I stopnia specjalne – 17,
- Specjalne licea ogólnokształcące – 7,
- Specjalne technika – 2,
- Specjalne gimnazja – 1,
- Specjalne szkoły policealne – 1.

Placówki edukacyjne typu specjalnego rozmieszczone są na terenie województwa nierównomiernie. Dane Kuratorium Oświaty w Kielcach wskazują na największą koncentrację tego typu placówek w Mieście Kielce – 15 placówek (tj. 15% ogółu) oraz powiecie skarżyskim – 12 (tj. 12% ogółu). Najmniej przedszkoli i szkół specjalnych w roku 2019 funkcjonowało na terenie powiatu włoszczowskiego – 2 oraz staszowskiego - 1 placówka.

Łącznie, do szkół specjalnych w regionie uczęszczało 2 572 niepełnosprawnych uczniów, z czego najwięcej – 1 248 do szkół podstawowych oraz szkół specjalnych przysposabiających do pracy – 515 uczniów.

Wykres 37. Uczniowie niepełnosprawni w poszczególnych typach placówek edukacyjnych.

Źródło: Kuratorium Oświaty w Kielcach.

Analizie poddano rodzaje niepełnosprawności występujące wśród dzieci i młodzieży nurtu segregacyjnego edukacji. Najliczniej grupa to uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi – 32%, niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym – 20% oraz niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim – 16,2%.

Osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim podlegają obowiązkowi szkolnemu. Dla uczniów głęboko niepełnosprawnych intelektualnie przewidziana jest nauka w **ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych**, których celem jest przede wszystkim usprawnianie, rehabilitacja i kształtowanie umiejętności dnia codziennego oraz rozwijanie umiejętności komunikacyjnych. Tego typu placówek w regionie w roku szkolnym 2018/2019 funkcjonowało 11 tj. o 3 więcej niż roku szkolnym 2017/2018. Podmiotami prowadzącymi OR-W w zdecydowanej większości, bo w 10 przypadkach były podmioty niepubliczne.

Specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy to placówka oświatowo-wychowawcza dla dzieci i młodzieży w wieku od 4 do 18 lat, zakwalifikowanych do nauczania w niej, lub do pomocy specjalnej, z powodu braku w miejscu zamieszkania odpowiedniego przedszkola lub szkoły. W regionie tego typu ośrodków było 17, co stanowi o zmniejszeniu o 1 ośrodek w stosunku do roku szkolnego 2017/2018. Spośród wszystkich SOS-W regionu 10 z nich prowadzonych było przez podmioty publiczne.

Ważnym elementem edukacji dzieci i młodzieży o specjalnych potrzebach są **młodzieżowe ośrodki wychowawcze**, przeznaczone dla dzieci i młodzieży niedostosowanych społecznie, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy, wychowania i resocjalizacji jako resocjalizacyjno-wychowawcze, a dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim jako resocjalizacyjno-rewalidacyjne. W regionie na przestrzeni lat 2017-2019 liczba tego typu ośrodków nie uległa zmianie – wyniosła 8, z czego – 5 placówek prowadzonych było przez podmioty publiczne.

Kolejnym typem placówek przeznaczonych dla dzieci i młodzieży, które z powodu niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do szkoły lub przedszkola w miejscu zamieszkania są **specjalne ośrodki wychowawcze**. Na terenie województwa funkcjonuje jeden tego typu ośrodek prowadzony przez podmiot niepubliczny.

Placówkami specjalizującymi się w pracy z dziećmi i młodzieżą niedostosowaną społecznie lecz pozostającą w normie intelektualnej są **młodzieżowe ośrodki socjoterapii**, których liczba w regionie wzrosła z dwóch do trzech, dwa z nich prowadzone były przez podmioty publiczne.

Tabela 12. Placówki dla uczniów i wychowanków posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego zagrożonych niedostosowaniem społecznym, z zaburzeniami zachowania oraz niedostosowanych społecznie.

Typ placówki	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy	Ośrodek Rewalidacyjno Wychowawczy	Specjalny Ośrodek Szk-Wych.	Specjalny Ośrodek Wych.
Liczba placówek	3	8	8	17	1
Liczba wychowanków	153	309	295	622	35

Źródło: Kuratorium Oświaty w Kielcach.

Istotnym elementem systemu oświaty dzieci i młodzieży niepełnosprawnej są kwalifikacje kadry nauczycielskiej. Szkoły i placówki oświatowe podległe Samorządowi Województwa Świętokrzyskiego realizowały warsztaty, konferencje, kursy udoskonalające dla kadry nauczycielskiej, opiekuńczej mające na celu doskonalenie nauczycieli w zakresie pracy z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych w tym z osobami niepełnosprawnymi. Świętokrzyskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach w 2019r. przeprowadziło dla dyrektorów, nauczycieli, wychowawców, pedagogów i psychologów pracujących w szkolnych i pozaszkolnych placówkach opiekuńczo-wychowawczych szkolenia, kursy oraz warsztaty z zakresu pracy oraz komunikacji z młodzieżą oraz dziećmi z zaburzeniami rozwojowymi, społecznymi (autyzm, Zespół Aspergera, ADHD), indywidualnego podejścia do nauczania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Łącznie w różnego rodzaju formach podnoszenia kwalifikacji udział wzięło 451 osób.

W Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Morawicy w 2019 roku uczyło się 6 osób z orzeczeniem o niepełnosprawności. Pracownicy Centrum zindywidualizowali oraz dostosowali program, oraz metody nauczania do rodzaju i stopnia rodzaj niepełnosprawności każdego ucznia. Ponadto dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych warunki zdawania egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie. Dzięki tym działaniom osoby niepełnosprawne z sukcesem kończą naukę w szkole i zdobywają dyplomy zawodowe.

W Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Skarżysku – Kamiennej w 2019 roku prowadzono prace nad stroną internetową szkoły, dostosowując ją do potrzeb osób niepełnosprawnych - zgodnie z wymaganiami WCAG.

7.2. Poziom wykształcenia osób niepełnosprawnych

Obecny etap rozwoju gospodarczego określa się mianem gospodarki opartej na wiedzy, zaś odpowiadający mu typ społeczeństwa – społeczeństwem informacyjnym. Niesie on ze sobą nowe zagrożenia i nowe obszary wykluczenia społecznego wynikające przede wszystkim

z ograniczeń w dostępie do wiedzy w różnych jej formach oraz z ograniczeń zasobów kapitału ludzkiego¹².

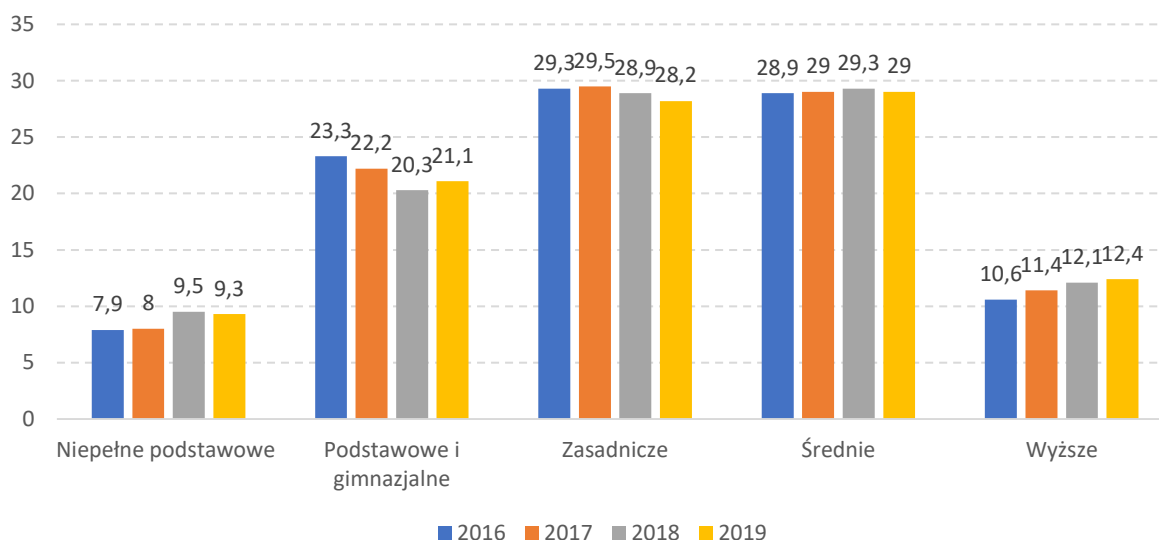
Uzyskanie odpowiedniego poziomu wykształcenia daje szansę na zwiększenie z jednej strony poziomu aktywności zawodowej, z drugiej istotnie zmniejsza zagrożenie wykluczeniem społecznym i marginalizacją wpływając na wyższy poziom życia. W sytuacji osób niepełnosprawnych osiągnięcie odpowiedniego do ich możliwości wykształcenia daje podstawę do uchylenia deprecjonujących skutków dysfunkcji, do uzyskania zatrudnienia, niezależności finansowej i podwyższenia statusu, a przez to uchylenia funkcjonujących na ich temat stereotypów¹³.

Badania w zakresie wykształcenia przeprowadzone nad osobami z niepełnosprawnościami wyraźnie wskazują na trudności w zapewnieniu właściwych warunków i możliwości kształcenia i edukacji. Przyczyn tej sytuacji jest wiele, począwszy od niedostatecznie przygotowanej kadry, niewystarczających nakładów na edukację, niewłaściwych postaw społecznych oraz barier technicznych.

Poddając analizie dane dotyczące poziomu wykształcenia dorosłych osób niepełnosprawnych orzekanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności wynika, iż struktura procentowa poszczególnych poziomów wykształcenia na przestrzeni 2018 i 2019 roku nie uległa zasadniczym zmianom. Najliczniejszymi grupami osób, które uzyskały orzeczenie o niepełnosprawności w 2019r. były legitymujące się wykształceniem: średnim – 13 665 osób (29% ogółu) , zasadniczym – 13 318 osób (28,2% ogółu) oraz podstawowym i gimnazjalnym – 9.970 osób (21% ogółu). Niezmiennie najmniej liczną grupą osób niepełnosprawnych były osoby posiadające najniższe wykształcenie tj. niepełne podstawowe – 4 386 osób (9,3% ogółu). W kwestii liczebności osób z niepełnosprawnościami posiadających wykształcenie wyższe region świętokrzyski wpisuje się w tendencje ogólnokrajowe przejawiające się wzrostem odsetka osób niepełnosprawnych z wykształceniem wyższym. Na przestrzeni lat 2018 i 2019 liczba zwiększyła się z 5 283 do 5 832 zaś udział procentowy w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych wzrósł z 12,1% do 12,4%. Należy zaznaczyć, że rokrocznie obserwowany jest wzrost liczby osób niepełnosprawnych legitymujących się wykształceniem wyższym.

¹² Cyrek M., Cyrek P., Wykształcenie jako czynnik różnicujący aktywność zawodową ludności w gospodarce opartej na wiedzy, [w:] Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy w kontekście spójności społeczno-ekonomicznej.

¹³ A.Nowak „Dyskryminacja osób niepełnosprawnych”. Uniwersytet Śląski.

Wykres 38. Poziom wykształcenia dorosłych osób niepełnosprawnych w latach 2016-2019.

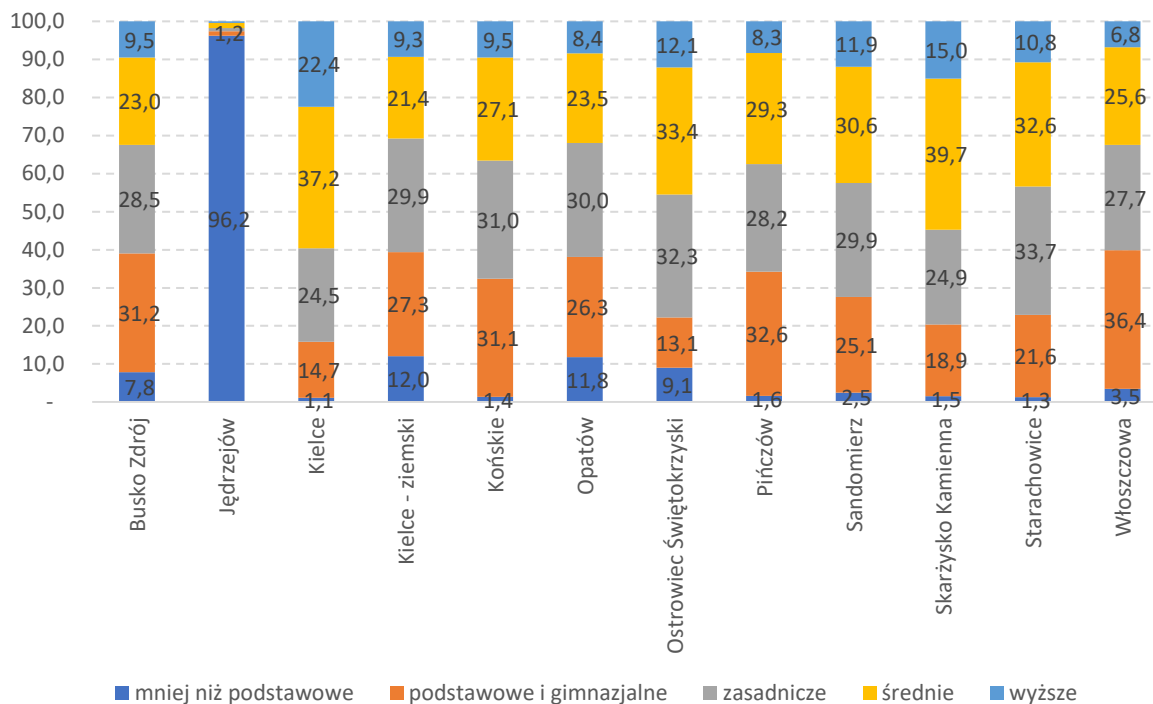
Źródło: Wojewódzki Zespół Ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Zmiany jakie odnotowano na przestrzeni 2018 i 2019 r. są mniej widoczne niż w latach minionych, największą dynamikę w udziale procentowym poziomu wykształcenia orzekanych osób niepełnosprawnych odnotować należy w przypadku osób z wykształceniem podstawowym – odnotowano wzrost o 0,7 punktu procentowego w stosunku do 2018r., natomiast spadek odnotowano w zakresie liczby orzeczeń osób posiadających wykształcenie średnie i niepełne podstawowe – minus 0,3%.

Z analizy poziomu wykształcenia orzekanych osób z niepełnosprawnościami w 2019r. w ujęciu terytorialnym wynika, iż najwyższy odsetek osób legitymujących się wykształceniem:

- niepełnym podstawowym zamieszkiwało powiaty: jędrzejowski i kielecki,
- podstawowym i gimnazjalnym odnotowano powiaty: pińczowski i włoszczowski,
- zasadniczym zamieszkiwało powiaty: starachowicki, konecki,
- średnim zamieszkiwało powiaty: skarżyski, miasto Kielce,

zaś odsetek osób z wykształceniem wyższym odnotowano największy w powiecie skarżyskim i mieście Kielce.

Wykres 39. Poziom wykształcenia orzekanych dorosłych osób niepełnosprawnych w ujęciu terytorialnym.

Źródło: Wojewódzki Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Kielcach.

Istotną zmienną warunkującą poziom wykształcenia zbiorowości osób niepełnosprawnych jest rodzaj posiadanej niepełnosprawności. Najliczniejszą grupą osób z niepełnosprawnościami posiadających wykształcenie wyższe były osoby z dysfunkcją narządu ruchu – 5,1% oraz chorób układu oddechowego i krążenia – 1,5% ogółu populacji niepełnosprawnych orzeczonych w 2019r. w regionie. Najniższe wykształcenie – mniej niż podstawowe oraz podstawowe i gimnazjalne skorelowane jest z niepełnosprawnościami z tytułu chorób psychicznych oraz upośledzenia umysłowego.

7.3. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniom niepełnosprawnym

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniowi z niepełnosprawnością polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia, wynikających m.in. z rodzaju i stopnia niepełnosprawności.

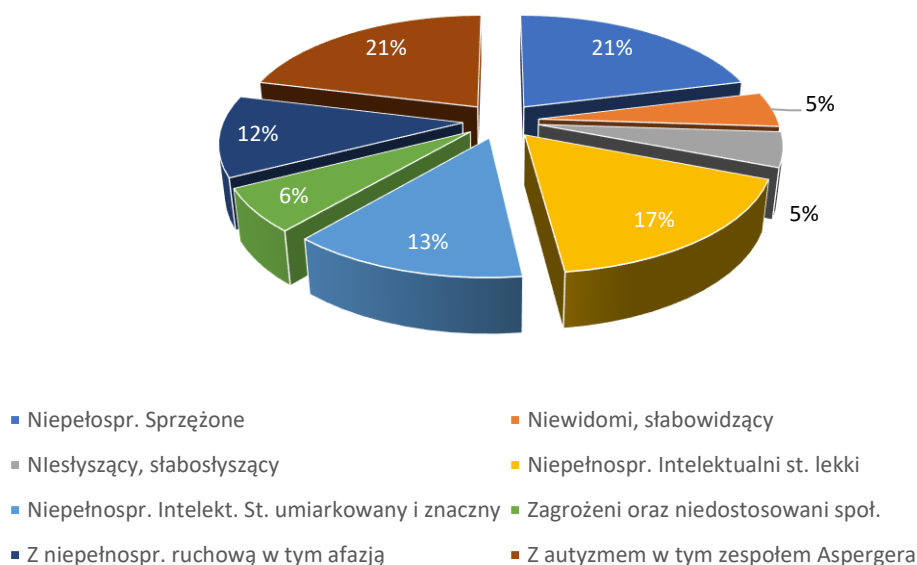
Uczeń z niepełnosprawnością to uczeń z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, który z uwagi na zaburzenia i odchylenia rozwojowe o zróżnicowanej etiologii, wymaga zastosowania specjalnej organizacji procesu edukacyjnego w zakresie: organizacji warunków technicznych, metod i środków stosowanych w procesie dydaktycznym, kształtowania relacji społecznych, współpracy ze środowiskiem rodzinnym.

Do uczniów niepełnosprawnych należy zaliczyć: uczniów niewidomych, słabo widzących, niesłyszących, słabo słyszących, z niepełnosprawnością ruchową (w tym z afazją i mózgowym porażeniem dziecięcym), z autyzmem (w tym z zespołem Aspergera), z upośledzeniem umysłowym (w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym), z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego jest podstawowym dokumentem w edukacji dziecka z niepełnosprawnością. Do kształcenia specjalnego oraz do nauczania indywidualnego kwalifikują poradnie psychologiczno-pedagogiczne, bądź inne poradnie specjalistyczne. Orzeczenia wydawane są dzieciom i młodzieży: - niepełnosprawnym oraz niedostosowanym społecznie, wymagającym stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy.

Na terenie województwa świętokrzyskiego w roku szkolnym 2018-2019 funkcjonowało 30 poradni psychologiczno – pedagogicznych tj. o jedną więcej niż w roku szkolnym 2017-2018; w tym 8 na terenie miasta Kielce, po 3 w powiecie kieleckim, skarżyskim i ostrowieckim, po dwie w powiatach: opatowskim, sandomierskim i starachowickim oraz po jednej poradni w powiatach: buskim, koneckim, jędrzejowskim, staszowskim, pińczowskim oraz włoszczowskim. Poradnie psychologiczno – pedagogiczne wydały łącznie 3 716 orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego. Z danych wynika, iż aktywność poradni określona liczbą wydanych orzeczeń w roku szkolnym była nieznacznie, bo o 7% niższa niż w roku poprzednim. Poradnie w zdecydowanej większości wydawały orzeczenia dotyczące potrzeby kształcenia specjalnego - 88% ogółu orzeczeń, o potrzebie wczesnego wspomaganie - 10% oraz o potrzebie zajęć rewalidacyjnych – 2%.

Łącznie w roku szkolnym 2018/2019 we wszystkich typach szkół na terenie województwa świętokrzyskiego uczyło się łącznie 6 932 uczniów z różnymi niepełnosprawnościami i dysfunkcjami, co stanowi o 22,5% wzroście. Wśród nich najliczniej reprezentowani byli uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi – 22% oraz z Autyzmem, w tym z zespołem Aspergera – 21% ogółu.

Wykres 40. Niepełnosprawni uczniowie wg. typu niepełnosprawności.

Źródło: Kuratorium Oświaty w Kielcach.

7.4. Kultura, kultura fizyczna i turystyka osób niepełnosprawnych

Sport i rekreacja ruchowa dla osób niepełnosprawnych są szczególną formą rehabilitacji pozwalającą na pokonywanie barier i stymulowanie dążeń do wzrostu aktywności społecznej. Organizacje pozarządowe działające w formie otwartej jak również te na terenie specjalistycznych ośrodków są organizatorami imprez sportowych i sportowo-rekreacyjnych. Osoby niepełnosprawne reprezentują region na rozgrywkach i zawodach sportowych szczebla ogólnopolskiego i międzynarodowego. Corocznie na realizację ww. zadań przeznaczane są z budżetu województwa środki finansowe, o które potencjalni beneficjenci ubiegają się na podstawie przepisów ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W sumie w roku 2019 wsparcie otrzymało 20 podmiotów, a bezpośrednio w przedsięwzięciach wzięło udział 2 155 osób. Łącznie dotacja ze środków samorządu Województwa Świętokrzyskiego udzielona podmiotom wyniosła 60 000 zł.

W 2019 roku z zakresu turystyki Zarząd Województwa Świętokrzyskiego dofinansował 2 zadania na kwotę 7 000 zł, w których wzięło udział blisko 600 uczestników, w tym osób niepełnosprawnych. Podobnie jak w latach ubiegłych, działalność na rzecz aktywizacji turystycznej osób niepełnosprawnych o różnym stopniu niepełnosprawności: narządu ruchu, upośledzeń intelektualnych w stopniu umiarkowanym i znacznym, prowadziły organizacje pozarządowe. Najszerszą działalność w tym zakresie prowadzi Zrzeszenie Sportu i Rehabilitacji „Start” w Kielcach oraz Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Oddział w Końskich. W ramach otwartego konkursu dofinansowywane zostały zadania mające

na celu „Wytyczanie, znakowanie i utrzymanie szlaków turystycznych w województwie świętokrzyski”. Szlaki turystyczne należą do tzw. małej infrastruktury turystycznej i służą ogółowi społeczeństwa, w tym również osobom niepełnosprawnym. W 2019 roku dofinansowane zostało 5 zadań na kwotę 15 350 zł.

Element wsparcia stanowiły nie tylko środki finansowe, ale również pomoc organizacyjna, patronaty i przekazywanie nagród dla osób niepełnosprawnych.

8. Współpraca i partnerstwo elementem systemu wsparcia środowiska osób niepełnosprawnych.

Współpraca między jednostkami samorządu terytorialnego a organizacjami pozarządowymi w gminie, powiecie i regionie ma wciąż charakter rozwojowy. Należy wskazać na dynamikę rozwoju organizacji trzeciego sektora oraz fakt niewykorzystywania pełnego potencjału organizacji pozarządowych oraz zaspakajania przez nie potrzeb środowisk lokalnych.

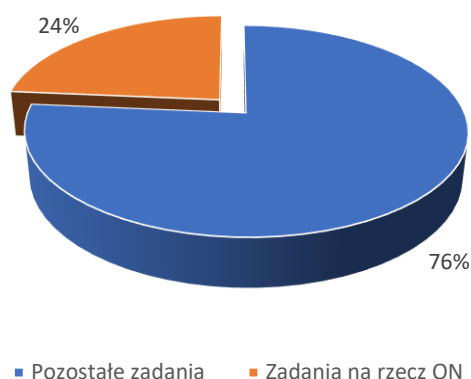
Jednym z przejawów decentralizacji zarządzania publicznego jest wspieranie trzeciego sektora i zaangażowanie władz publicznych w funkcjonowanie dobrowolnych organizacji społecznych. Działania takie mają za zadanie rozwój oraz wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego.

Dokumentami regulującymi kwestie współpracy samorządów terytorialnych z organizacjami pozarządowymi są programy współpracy z organizacjami pozarządowymi. Programy określają nie tylko zakres współpracy ale także wprowadzają czytelne reguły współpracy, jak również jednolite kryteria i warunki wspierające trzeci sektor.

Z nadesłanych ankiet wynika, iż 74,5% tj. 76 samorządów gminnych w 2019r. posiadało uchwalony program współpracy z organizacjami pozarządowymi. Zainicjowały one łącznie 164 konkursy, co było wartością o 13% wyższą niż w roku 2018. Liczba ogłoszonych przez gminy konkursów z zakresu szeroko rozumianego obszaru pomocy społecznej na przestrzeni 2018 i 2019 roku uległa 25% zwiększeniu – z 99 do 124.

Spośród przeprowadzonych przez gminy konkursów - 11 dotyczyło działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Liczba organizacji pozarządowych, które przystąpiły do konkursów we wszystkich obszarach pomocy społecznej wyniosła 199, zaś jedynie 23 spośród nich ubiegało się o środki na działania na rzecz osób niepełnosprawnych. Ostatecznie samorządy gminne przekazały organizacjom pozarządowym na realizację zadań z

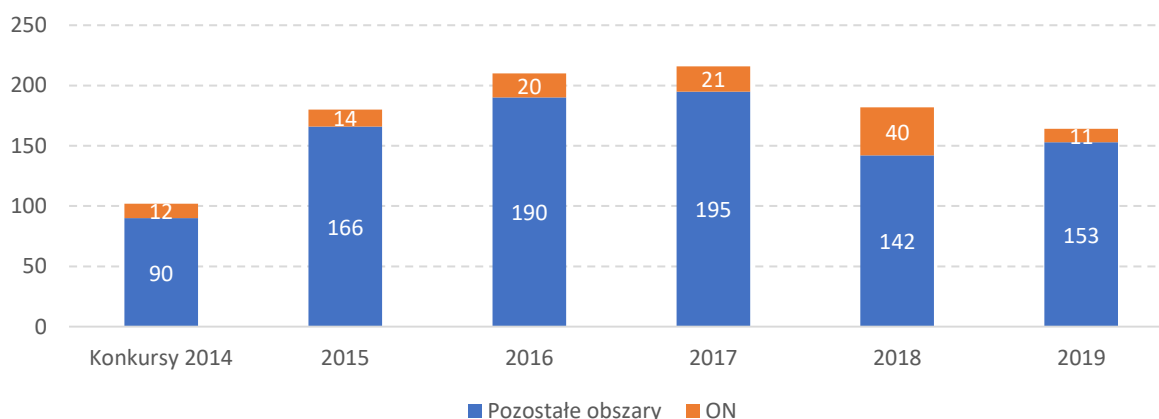
zakresu pomocy społecznej łączną kwotę 7 095 994 zł w tym na działania na rzecz osób niepełnosprawnych 1 675 859 zł.

Wykres 41. Finansowanie współpracy samorządów gminnych z organizacjami pozarządowymi.

Źródło: opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Należy zwrócić uwagę na niepokojącą tendencję rocznej redukcji zaangażowania finansowego samorządów gminnych w zakresie zlecenia zadań organizacjom pozarządowym działającym na rzecz osób z niepełnosprawnościami z poziomu 42% w 2017r., 27% w roku 2018 do wartości 24% w roku 2019.

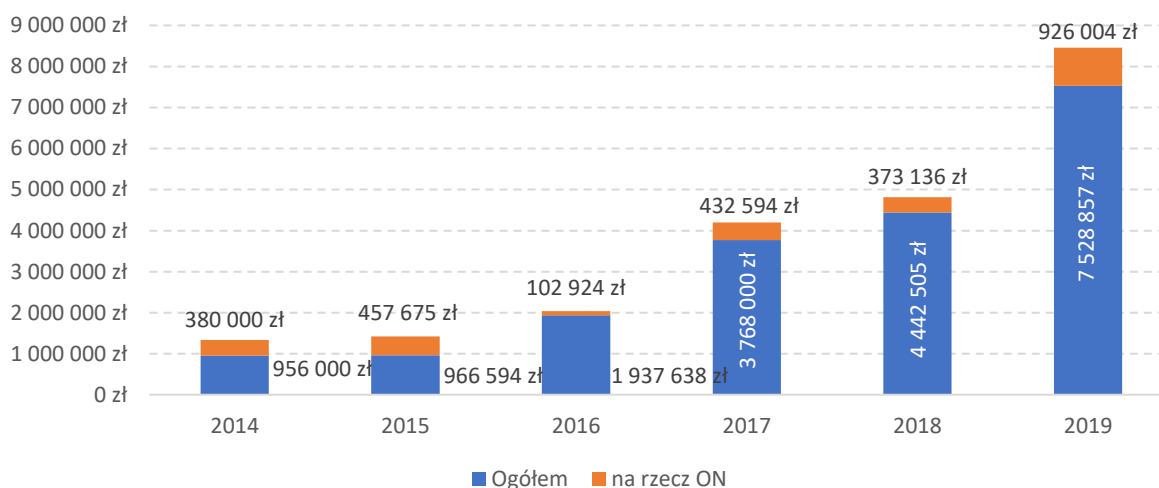

Wykres 42. Konkursy organizowane przez samorządy gminne dla organizacji pozarządowych w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

Źródło: opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Z danych ankietowych wynika, że na przestrzeni analizowanego okresu o jeden zmalała liczba powiatów dysponujących opracowanym programem współpracy z organizacjami pozarządowymi – w roku 2019 programu nie posiadał powiat włoszczowski. Spośród samorządów powiatowych podejmujących współpracę z organizacjami pozarządowymi wszystkie wykazały współpracę finansową, niemniej nie wszystkie powiaty podjęły współpracę finansową w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami – wskaźnik

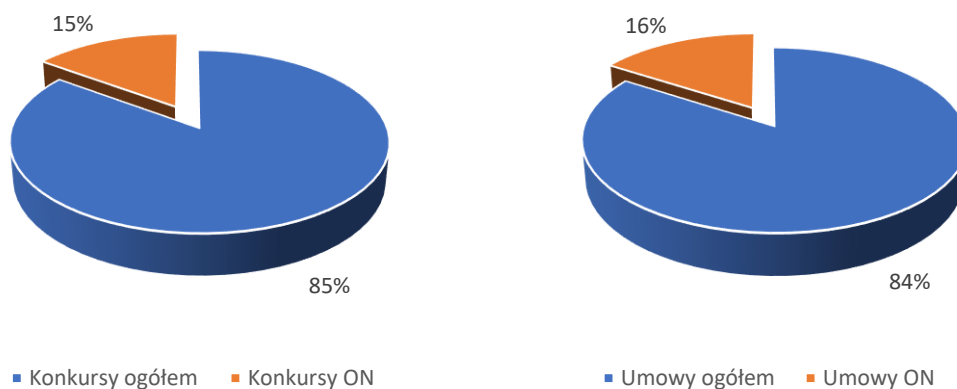
w powyższym zakresie wyniósł 7 powiatów tj. 50% ogółu. W ramach ogłaszanych konkursów ofert na realizację zadań organizacjom pozarządowym powiaty przekazały łączną kwotę 8.454.861zł, co stanowiło o blisko dwukrotnym wzroście w stosunku do roku 2018. Na działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami w 2019r. powiaty wydatkowały kwotę 926.004 zł , co było wartością o 2,5 wyższą niż w roku 2018.

Wykres 43. Zaangażowanie środków powiatów na zadania realizowane przez NGO'S na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2014 -2018.

Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

W ramach opracowanych programów powiaty regionu zainicjowały 57 konkursów ofert z organizacjami pozarządowymi, w tym: 30 dotyczyło szeroko rozumianej sfery pomocy społecznej, z czego 10 dotyczyło działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Łącznie na poziomie powiatów o dofinansowanie ubiegało się 213 organizacji pozarządowych, w tym 57 w zakresie wsparcia osób niepełnosprawnych. Ostatecznie podpisano łącznie 217 umów; w obszarze pomocy społecznej: 91, zaś 41 na działania na rzecz osób niepełnosprawnych.

Wykres 44. Poziom współpracy samorządów powiatowych z organizacjami pozarządowymi.

Źródło: Opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

Współpraca Samorządu Województwa Świętokrzyskiego z organizacjami pozarządowymi, ma na celu zwiększenie uczestnictwa obywateli w kreowaniu życia publicznego. Celem głównym takiej współpracy jest zaspokajanie potrzeb, podnoszenie poziomu życia, a także wzmocnienie społecznej świadomości oraz odpowiedzialności za siebie i otoczenie, budowanie społeczeństwa obywatelskiego poprzez jego uaktywnienie oraz poprzez wprowadzenie innowacyjnych i skutecznych działań.

Współpraca Samorządu Województwa Świętokrzyskiego z podmiotami Programu dotyczy zadań określonych w art. 4 ustawy, w szczególności ustawowych zadań własnych samorządu, realizowanych odpowiednio do terytorialnego zakresu działania Województwa w następujących obszarach:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób,
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
- działalności na rzecz osób niepełnosprawnych,
- ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011r. o działalności leczniczej (Dz.U.z 2011r.poz.160 i 138
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym,
- nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania,
- turystyki i krajoznawstwa,
- upowszechniania i ochrony praw konsumentów,
- wspierania i upowszechniania kultury fizycznej,
- organizacji i promocji wolontariatu.

W 2019 roku współpraca pomiędzy Samorządem Województwa Świętokrzyskiego, a organizacjami pozarządowymi odbywała się w formie współpracy finansowej oraz współpracy pozafinansowej. Współpraca ta realizowana była przez departamenty Urzędu Marszałkowskiego oraz jednostki podległe. Działania podejmowane w ramach Programu są finansowane z budżetu Województwa, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oraz ze środków funduszy europejskich.

Tabela 13. Obszary współpracy oraz wysokość środków finansowych przekazanych z budżetu Samorządu Województwa w ramach otwartych konkursów ofert w latach 2018 – 2019.

Obszar współpracy	Kwota zaplanowana		Kwota rozliczona		Liczba zawartych umów		Liczba złożonych ofert współpracy	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych*	599 581	200 000	599 327	199 700	49	16	88	29
Pomoc społeczna	220 000	265 000	217 951	264 726	19	22	30	41
Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych	155 640	140 000	154 939	130 200	12	11	15	16
Przeciwdziałanie przemocy	52 627	100 000	52 427	100 000	9	8	13	12
Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych	20 000	70 000	20 000	69 715	3	9	14	2
RAZEM	1 047 848	775 000	1 044 644	764 341	92	66	160	124

Źródło: opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

* zadanie realizowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych..

W 2019r. samorząd województwa przeznaczył na dofinansowanie w ramach otwartych konkursów ofert dla organizacji pozarządowych kwotę 775.000 zł – kwotę o blisko 26% niższą niż w roku 2018. Rozliczono na podstawie 66 podpisanych umów kwotę 764.341 zł, co oznacza wydatkowanie na poziomie 98,6%.

Tabela 14. Obszary współpracy oraz wysokość środków finansowych przekazanych z budżetu Samorządu Województwa w ramach trybu pozakonkursowego w 2019r.

Obszar współpracy	Kwota zaplanowana	Kwota rozliczona	Liczba zawartych umów	Liczba złożonych ofert współpracy
Pomoc społeczna	35 000	35 000	6	13
Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych	10 000	10 000	1	1
Działalność na rzecz ON	0	0	0	0
RAZEM	45 000	45 000	7	14

Źródło: opracowanie własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej.

W ramach trybu pozakonkursowego Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w 2019 r. dofinansował zadania na kwotę 45 000zł, zawierając łącznie 7 umów. Organizacje pozarządowe złożyły 14 ofert.

W ramach zadań realizowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej:

- Przekazano kwotę w wysokości **775 000 zł** w ramach otwartych konkursów ofert,

- Przekazano kwotę w wysokości **45 000 zł** w ramach trybu pozakonkursowego,
- Zawarto i rozliczono **72 umowy** z **69** organizacjami pozarządowymi na realizację zadań publicznych w otwartym konkursie ofert i w trybie pozakonkursowym w tym:
 - **66** umów w otwartym konkursie ofert,
 - **7** umów w trybie pozakonkursowym.
- Rozpatrzono **143 oferty** nadesłane przez **131** organizacji pozarządowych w otwartym konkursie ofert i w trybie pozakonkursowym.
- Suma kwot zaangażowanych przez organizacje pozarządowe do realizacji zawartych umów wyniosła **327 289 zł**.

Samorząd województwa świętokrzyskiego podejmował także współpracę pozafinansową z podmiotami trzeciego sektora. Do niej należy zaliczyć m.in.:

- Udział i współorganizacja konferencji, kongresów i innych wydarzeń inicjowanych przez organizacje pozarządowe,
- Udział przedstawicieli organizacji pozarządowych w konferencjach i seminariach organizowanych przez Samorząd Województwa Świętokrzyskiego,
- Udzielanie informacji organizacjom pozarządowym dotyczących możliwości aplikowania o środki finansowe na realizację zadań publicznych,
- Udział przedstawicieli organizacji pozarządowych w komisjach konkursowych, których zadaniem była ocena wniosków złożonych w trybie otwartych konkursów ofert i przedstawienie Zarządowi Województwa Świętokrzyskiego propozycji wyboru ofert i propozycji podziału środków,
- Konsultowanie i wymiana informacji z przedstawicielami organizacji pozarządowych w sprawie sektorowych dokumentów strategicznych oraz rozwiązań legislacyjnych,
- Udział przedstawicieli Samorządu Województwa w zespołach, spotkaniach, uroczystościach mających na celu właściwą realizację i podniesienie jakości zadań,
- Obejmowanie honorowym patronatem przez Marszałka Województwa przedsięwzięć realizowanych przez podmioty programu.
- Przekazywanie materiałów promocyjnych oraz gadżetów dla przedstawicieli organizacji pozarządowych,
- Organizację bezpłatnych szkoleń oraz warsztatów dla przedstawicieli organizacji pozarządowych.

Współpraca samorządu terytorialnego z trzecim sektorem odbywa się na każdym szczeblu: województwa, powiatu i gminy i ma na celu pełniejsze zaspokajanie potrzeb

mieszkańców regionu świętokrzyskiego. Dokonana analiza poparta danymi przekazanymi z gmin i powiatów oraz województwa wskazuje, iż główny ciężar współpracy z trzecim sektorem przejmuje województwo. Niemniej jednak w obliczu dużego „rozdrobnienia” organizacji, dużej liczby organizacji małych o niewielkim potencjale organizacyjnym, wykonawczym, czasem merytorycznym samorządy gminne powinny mocniej angażować się we współpracę z trzecim sektorem w obszarze dotyczącym osób niepełnosprawnych.

9. Podsumowanie

Raport stanowi podsumowanie okresu programowania w zakresie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami obejmującego rok 2019. Zebrane dane poddano analizie porównawczej z danymi z roku 2018, a w przypadku szczególnie istotnych zjawisk, ewentualnie tych, które mają długofalowy charakter – w szerszym horyzoncie czasowym. Do najważniejszych zjawisk w tym obszarze należy zaliczyć: wyraźny wzrost liczby wydanych orzeczeń o niepełnosprawności. Szczególnie intensywnie tendencja ta widoczna była w ogólnej liczbie orzeczeń Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności. Zjawisko niepełnosprawności cechuje w regionie silne zróżnicowanie terytorialne: powiatami z największą liczbą osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności względem ogółu mieszkańców są: ostrowiecki oraz miasto Kielce, zaś najmniejszą: włoszczowski oraz pińczowski.

Analiza pokazuje silną korelację pomiędzy wiekiem a występowaniem zjawiska niepełnosprawności. Mając na względzie prognozy demograficzne, zależność ta w dalszym ciągu będzie przybierać na sile.

Niezmiennie pozostają także przyczyny powstawania niepełnosprawności – zaliczane do nich są dysfunkcje narządu ruchu, choroby układu oddechowego i krążenia oraz zaburzenia neurologiczne.

O skali wzrostu nasilenia zjawiska niepełnosprawności w regionie świadczy fakt, iż w 2019 r. pomimo kolejnego roku zmniejszania liczby rodzin, które otrzymały wsparcie pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności, niepełnosprawność stanowiła wciąż jeden z najczęstszych powodów udzielania pomocy przez świętokrzyskie ośrodki pomocy społecznej.

Niepokojącym zjawiskiem jest niewielkie, choć na przestrzeni lat 2018 i 2019 rosnące zainteresowanie samorządów gminnych pozyskiwaniem środków unijnych na rzecz osób niepełnosprawnych – 12 gmin naszego regionu w 2019 r. otrzymało wsparcie finansowe na tego typu inicjatywy. Samorządy powiatowe w tym zakresie wykazały się spadkiem – zaledwie 2 powiaty aplikowały o środki unijne na realizację projektów dotyczących zapobiegania niepełnosprawności i ograniczania jej skutków.

Istotnym wsparciem dla osób z niepełnosprawnościami są zadania realizowane przez samorządy ze środków PFRON. Należy zauważyć, iż całkowita kwota przeznaczona na realizację zadań na rzecz osób z niepełnosprawnościami przez samorządy powiatowe i samorząd województwa wzrosła o 18% i wyniosła ponad 52 mln zł.

Do najpilniejszych kwestii w zakresie wyrównywania szans niepełnosprawnych mieszkańców regionu świętokrzyskiego należały działania mające na celu poprawę warunków ich życia poprzez aktywizację zawodową. Na przestrzeni minionych lat w regionie miała miejsce kontynuacja korzystnego trendu zmniejszenia liczby osób niepełnosprawnych bezrobotnych, choć jak wskazują dane, tendencja ta na przestrzeni lat 2017 - 2019 traci on na intensywności. Na koniec 2019 r. zarejestrowanych bezrobotnych osób z niepełnosprawnościami było o 2% mniej niż w roku poprzednim. Należy zauważyć, że redukcja zjawiska bezrobocia objęła wszystkie powiaty regionu, najsilniej zaś wystąpiła w powiecie kazimierskim i w mieście Kielce. Niezmiennie najsilniej bezrobocie osób niepełnosprawnych zaznacza się w powiecie ostrowieckim i mieście Kielce, zaś najmniej w powiecie włoszczowskim i pińczowskim. Na przestrzeni 2018 i 2019 r. liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych zgłaszanych do urzędów pracy uległa zmniejszeniu.

Istnieje silna korelacja stopnia, rodzaju niepełnosprawności, wykształcenia oraz zatrudnienia. Na koniec 2019 r. najliczniejszą grupą wśród pozostających bez pracy osób niepełnosprawnych były osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, następnie lekkim i znacznym stopniem niepełnosprawności. Wśród bezrobotnych osób niepełnosprawnych dominują osoby ze schorzeniami narządu ruchu, chorobami psychicznymi oraz chorobami układu krążenia. Największy udział wśród bezrobotnych niepełnosprawnych stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, zaś najmniej liczną grupę stanowiły osoby wykształceniem średnim ogólnokształcącym oraz wyższym.

Należy zwrócić uwagę na fakt wyraźnego wzrostu łącznego kosztu udzielonych świadczeń w zakresie rehabilitacji medycznej. Należy zaznaczyć, iż na przestrzeni lat 2014 - 2019 wzrosły nakłady na świadczenia rehabilitacji medycznej o blisko 50%, szczególnie istotny wzrost widoczny był w roku 2019, co świadczy o rosnącym zapotrzebowaniu na świadczenia rehabilitacji medycznej.

Jednym z najistotniejszych wskaźników dla osób z niepełnosprawnościami skorelowanym z zatrudnieniem jest ich poziom wykształcenia i posiadanych kwalifikacji. Z punktu widzenia poziomu i jakości życia osób z niepełnosprawnościami istotna jest realizacja priorytetu dotyczącego stworzenia warunków umożliwiających osiągnięcie przez osoby z niepełnosprawnościami odpowiedniego poziomu wykształcenia i kwalifikacji. Wciąż najliczniej reprezentowane są osoby niepełnosprawne posiadające najniższe wykształcenie. Budzącym optymizm trendem jest stopniowy wzrost poziomu wykształcenia osób niepełnosprawnych, szczególnie w zakresie wykształcenia wyższego.

Spis map, tabel, wykresów

- Wykres 1 Liczba wydanych orzeczeń poznawanych po raz kolejny i pierwszorazowych dla osób powyżej 16 roku życia w latach 2012 -2019.
- Wykres 2 Liczba orzeczeń o niepełnosprawności wydanych po raz pierwszy przez powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia wg. stopnia niepełnosprawności.
- Wykres 3 Liczba wydanych orzeczeń ogółem i pierwszorazowych dla osób w wieku do 16 roku życia w 2018 i 2019r.
- Wykres 4 Liczba orzeczeń o niepełnosprawności wydanych po raz kolejny w latach 2014-2019 przez powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia.
- Wykres 5 Orzeczenia wydane po raz kolejny dla osób powyżej 16 roku życia.
- Wykres 6 Odsetek orzeczeń o niepełnosprawności wśród osób dorosłych do ogółu osób z niepełnosprawnościami w ujęciu powiatowym.
- Wykres 7 Liczba dorosłych osób niepełnosprawnych w poszczególnych kategoriach wiekowych.
- Wykres 8 Liczba osób niepełnosprawnych do 16 roku życia w poszczególnych kategoriach wieku.
- Wykres 9 Cel orzeczeń wydawanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności dla osób powyżej 16 roku życia.
- Wykres 10 Cel orzeczeń wydawanych przez Powiatowe Zespoły ds. Orzekania o Niepełnosprawności dla osób do 16 roku życia.
- Wykres 11 Liczba wydanych orzeczeń pierwszorazowych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w latach 2012 – 2019.
- Wykres 12 Liczba pierwszorazowych orzeczeń wydanych przez Oddział Regionalny KRUS dla mieszkańców województwa świętokrzyskiego.
- Wykres 13 Przyczyny niepełnosprawności osób dorosłych wg. danych Wojewódzkiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności.
- Wykres 14 Orzeczenia pierwszorazowe wydane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach w 2019r. wg przyczyn niepełnosprawności.
- Wykres 15 Orzeczenia wydane przez Oddział Regionalny KRUS w Kielcach w 2019r. wg przyczyn niepełnosprawności.
- Wykres 16 Wykorzystanie środków PFRON przez samorządy powiatowe na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w 2014 - 2019r.
- Wykres 17 Wykorzystanie środków PFRON w latach 2015-2019 przez samorządy powiatowe na zadania z zakresu rehabilitacji społecznej.
- Wykres 18 Wykorzystanie środków PFRON na poszczególne zadania przez samorząd województwa w latach 2014 – 2019.
- Wykres 19 Wykorzystanie środków PFRON na zadania przez samorząd województwa w 2019.
- Wykres 20 Wydatkowanie środków przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w latach 2015 -2019.
- Wykres 21 Liczba niepełnosprawnych bezrobotnych na koniec 2014 - 2019r.
- Wykres 22 Bezrobotne osoby niepełnosprawne w latach 2015-2019 wg. powiatów.

- Wykres 23 Udział niepełnosprawnych osób bezrobotnych w ogóle bezrobotnych wg. powiatów.
- Wykres 24 Oferty pracy dla osób z niepełnosprawnościami w 2019 roku.
- Wykres 25 Niewykorzystane propozycje zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej dla osób z niepełnosprawnościami na koniec 2019r.
- Wykres 26 Bezrobotni niepełnosprawni wg stopnia niepełnosprawności.
- Wykres 27 Bezrobotni niepełnosprawni wg poziomu wykształcenia (%).
- Wykres 28 Struktura osób bezrobotnych niepełnosprawnych zarejestrowanych wg wieku w 2019r.
- Wykres 29 Zaangażowanie środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przez samorządy powiatowe województwa Świętokrzyskiego na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej.
- Wykres 30 Wydatkowanie przez powiaty środków na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.
- Wykres 31 Liczba poradni rehabilitacyjnych oraz fizykoterapii na terenie województwa Świętokrzyskiego.
- Wykres 32 Wysokość środków poniesionych na świadczenia rehabilitacji medycznej w latach 2014 – 2019.
- Wykres 33 Udział kosztów świadczeń rehabilitacji medycznej w całkowitych kosztach świadczeń zdrowotnych w 2019r.
- Wykres 34 Liczba złożonych oraz zrealizowanych wniosków o dofinansowanie sprzętu ortopedyczno - pomocniczego w woj. świętokrzyskim przez Narodowy Fundusz Zdrowia Oddział Świętokrzyski w latach 2014- 2019.
- Wykres 35 Liczba szkół/placówek integracyjnych (z oddziałami integracyjnymi) w województwie świętokrzyskim.
- Wykres 36 Liczba uczniów szkół/placówek z oddziałami integracyjnymi w województwie świętokrzyskim.
- Wykres 37 Uczniowie niepełnosprawni w poszczególnych typach placówek edukacyjnych.
- Wykres 38 Poziom wykształcenia dorosłych osób niepełnosprawnych w latach 2016-2019.
- Wykres 39 Poziom wykształcenia orzekanych dorosłych osób niepełnosprawnych w ujęciu terytorialnym.
- Wykres 40 Niepełnosprawni uczniowie wg. typu niepełnosprawności.
- Wykres 41 Finansowanie współpracy samorządów gminnych z organizacjami pozarządowymi.
- Wykres 42 Konkursy organizowane przez samorządy gminne dla organizacji pozarządowych w obszarze wsparcia osób z niepełnosprawnościami.
- Wykres 43 Zaangażowanie środków powiatów na zadania realizowane przez NGO'S na rzecz osób niepełnosprawnych w latach 2014 -2018.
- Wykres 44 Poziom współpracy samorządów powiatowych z organizacjami pozarządowymi.

Spis tabel

- Tabela 1 Orzeczone osoby niepełnosprawne do 16 roku życia wg. powiatów.
- Tabela 2 Liczba orzeczeń o niepełnosprawności wg. płci w 2019r.
- Tabela 3 Liczba wydanych orzeczeń pierwszorazowych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach wg. wieku i płci osób.

- Tabela 4 Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej przez Oddział Świętokrzyski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.
- Tabela 5 Liczba domów pomocy społecznej w województwie świętokrzyskim.
- Tabela 6 Kluby Integracji Społecznej w regionie.
- Tabela 7 Centra Integracji Społecznej w regionie.
- Tabela 8 Zatrudnienie w zakładach pracy chronionej w latach 2015, 2018, 2019 w kraju i województwie świętokrzyskim.
- Tabela 9 Placówki rehabilitacji medycznej w województwie świętokrzyskim.
- Tabela 10 Liczba świadczeniodawców, koszty świadczeń rehabilitacyjnych w Oddziale Świętokrzyskim NFZ w 2014, 2018 i 2019 roku
- Tabela 11 Zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne z zakresu leczenia uzdrowiskowego i sanatoryjnego.
- Tabela 12 Placówki dla uczniów i wychowanków posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego zagrożonych niedostosowaniem społecznym, z zaburzeniami zachowania oraz niedostosowanych społecznie.
- Tabela 13 Obszary współpracy oraz wysokość środków finansowych przekazanych z budżetu Samorządu Województwa w ramach otwartych konkursów ofert w latach 2018 – 2019.
- Tabela 14 Obszary współpracy oraz wysokość środków finansowych przekazanych z budżetu Samorządu Województwa w ramach trybu pozakonkursowego w 2019r.